

Osadnictwo społeczności kultury łużyckiej na obszarach Równiny Białogardzkiej i zachodniej części Wybrzeża Słowińskiego w epoce brązu i początkach epoki żelaza

Na mapie badań nad kulturą łużycką pozostaje wiele obszarów nieobjętych szerszą refleksją badaczy lub z fragmentarycznym opracowaniem poszczególnych problemów. Tekst niniejszy jest próbą naświetlenia, w stopniu na jaki pozwala obecny stan badań, kwestii osadnictwa kultury łużyckiej w zachodniej części Pomorza Środkowego – na rozciągających się między Koszalinem a Kołobrzegiem przestrzeniach Równiny Białogardzkiej oraz w zachodniej części Wybrzeża Słowińskiego. Zakres problematyki obejmował będzie próbę opisu i scharakteryzowania zjawisk osadniczych przypisywanych społecznościom tej kultury. Analiza powinna przynieść odpowiedzi na pytania o czas trwania zjawisk osadniczych, sposoby zasiedlenia terenu, preferencje ludności w wyborze siedlisk oraz sposób zorganizowania sieci osadniczej.

Zjawiska, które zostaną omówione zawierały się w czasie trwania cyklu łużyckiego. Ten obszerny (czasowo i przestrzennie) ciąg zjawisk kulturowych mieścił się w przedziale od III okresu epoki brązu (III EB) do końca okresu halsztackiego (Ha D). Ogólnie określane na prawie tysiącletni, czas trwania kultury łużyckiej nie był oczywiście jednakowy dla poszczególnych jej ugrupowań. Szczególnie w obszarach peryferyjnych, a takim jest właśnie Pomorze Środkowe mógł zawierać się w nieco innych ramach. Spróbujemy odpowiedzieć na pytanie: czy i jak miejscowa chronologia kultury łużyckiej odbiegała od chronologii ośrodków śląskich, czy wielkopolskich? Omawiane zjawiska zawężone zostaną tylko do tych powiązanych z kulturą łużycką. Jest to istotne szczególnie dla okresu początków epoki żelaza, w którym to od pewnego momentu kultura ta zaczęła zmieniać się w kulturę pomorską, czy też z nią przenikała. Ostatnie przejawy występowania zespołów łużyckich wyznaczają koniec obszaru chronologicznego, którymi się zajmujemy.

Wybrany do badań obszar Pomorza to Równina Białogardzka oraz przylegający do niej od północy pas zachodniej części Wybrzeża Słowińskiego. Jego wydzielenie oparte zostało na regionalnym podziale fizycznogeograficznym Polski przedstawionym przez Jerzego Kondrackiego¹ (ryc. 1). Pomijając podziały wyższego rzędu zaznaczyć należy jedynie, że Pomorze Środkowe znajduje się

¹ J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*, Warszawa 2001.

w obrębie Nizu Środkowoeuropejskiego – prowincja nr 31 na obszarze Europy². Ścisłej określając, obszar badań znajduje się w całości w obrębie podprowincji Pobrzeży Południowobałtyckich (313). Krainę tą tworzy pas szerokości od kilku do kilkudziesięciu kilometrów, rozciągający się wzdłuż południowych wybrzeży Bałtyku. Charakterystyczne są krajobrazy nadmorskie z ujściami rzek oraz równiny morenowe przecinane siecią małych pradolin, położone poniżej wysokości 100 m n.p.m., z nielicznymi wzgórzami przekraczającymi tę wysokość. Z krajobrazów nadmorskich wyróżnić można jeszcze kolejne typy wśród których na Pomorzu Środkowym występują: jeziorno-bagienny oraz wysoczyznowy, opadający ku morzu z charakterystycznymi klifami. Sama linia brzegowa wyrównana jest działalnością fal. Klimat również jest łagodny³.

Poniżej przedstawiono powiązanie siatki podziału AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski) z obszarem naszego zainteresowania (ryc. 2).

Określenie terminu „osadnictwo” jest podstawową kwestią dla dalszych rozważań. Od definicji tego pojęcia zależała będzie interpretacja zjawisk rozpatrywanych w niniejszej pracy.

Karol Potkański na początku XX w. określał osadnictwo, jako *proces zajmowania, podziału i użytkowania obszaru, na którym pewien naród osiedla się, żyje i rozwija*⁴. Definicję tę rozwinął Henryk Łowmiański, który podkreślał rolę człowieka, jako siły sprawczej w procesie osadniczym, opowiadając się za jednokierunkowością w relacji człowiek – środowisko. Osadnictwo według niego to *rezultat oddziaływania człowieka na środowisko geograficzne, związany w sposób trwały z określonym terenem*. Do definicji H. Łowmiańskiego sięgnął później Jan Żak, tylko ją uściślając. Uważa on, że pod pojęciem „osadnictwo” należy rozumieć taki *przejaw uregulowanej społecznie działalności ludzkiej w określonym środowisku naturalnym, którego rezultaty związane zostały w sposób względnie trwały z tym środowiskiem, poprzez proces habitacji i zarazem eksploatacji (konsumpcyjnej, przetwórczej, wytwórczej) tego środowiska*⁵. Najbardziej istotną zmianą w stosunku do H. Łowmiańskiego było podkreślenie trwania w czasie procesów osadniczych. W podobnym duchu pozostaje wyjaśnienie rozważanego terminu podane przez Zbigniewa Kobylińskiego – *osadnictwo to wbudowanie trwałych struktur przestrzeni społeczno-kulturowej w konkretną geosferę – czysto naturalną lub uprzednio zantropogenizowaną przestrzeń geograficzną*⁶.

ZARYS HISTORII BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH NAD KULTURĄ ŁUŻYCKĄ NA POMORZU ŚRODKOWYM

Historię badań archeologicznych na interesującym nas obszarze Pomorza Środkowego podzielić można na dwa główne okresy. Pierwszy obejmuje czasy od początków zainteresowania tą dziedziną nauk do zakończenia II wojny światowej, kiedy to tereny te były częścią Niemiec, a tym samym polem zainteresowania

² Ibidem, s. 32–33.

³ Ibidem, s. 36.

⁴ Definicja za: Z. Kobyliński, *Struktury osadnicze na ziemiach polskich u schyłku starożytności i w początkach wczesnego średniowiecza*, Wrocław-Lódź 1988, s. 11.

⁵ J. Żak, *O studiach osadniczych*, „Archeologia Polski”, t. 22, z. 2, 1977, s. 421–424.

⁶ Z. Kobyliński, *Struktury osadnicze ...*, op.cit., s. 11.

głównie niemieckich badaczy. Drugi okres rozpoczął się w roku 1945 (i wciąż trwa), a Pomorze Środkowe, wraz ze zmianą przynależności państwowej stało się przedmiotem zainteresowania przede wszystkim nauki polskiej.

Początki zainteresowania historią i prehistorią Pomorza Środkowego sięgają 2. połowy XIX w., kiedy to pasja odkrywania wszelakich starożytności ogarniała intelektualistów całej Europy. Jednym z pierwszych pomorskich badaczy był słynny patolog Rudolf Virchow, który prócz biologii interesował się historią swoich stron rodzinnych. Prowadził i opisywał wykopaliska w kilku powiatach pomorskich, w tym w koszalińskim (osada palafitowa oraz grodzisko wczesnośredniowieczne w Boninie koło Koszalina). Brał udział także w sławnej „trojańskiej” ekspedycji H. Schliemanna⁷.

Koniec XIX i początki XX w. w archeologii środkowopomorskiej nie były czasem intensywnej działalności badaczy. Rozwój dyscypliny oraz stan badań przedstawiały się wyjątkowo skromnie. Prace ograniczały się do doraźnych badań ratowniczych i zbieractwa typu kolekcjonerskiego⁸.

Pewne ożywienie w zakresie archeologii regionalnej wniosła niemiecka *Ustawa o Wykopaliskach* wydana 30 marca 1920 r., regulująca postępowanie z zabytkami gromadzonymi w muzeach regionalnych (Heimattmuseen). Muzea te powstawały głównie w latach 1910–1930, a ich sieć gęsto pokryła całe Pomorze. W środkowej jego części działały placówki m.in. w Kołobrzegu, Koszalinie, Miastku, Słupsku, Szczecinku, Darłowie, Białogardzie oraz Bobolicach. Gromadziły one wszelkie pamiątki historii regionu (w tym archeologiczne) oraz osobliwości przyrodnicze. Ich skromna obsada (niekiedy jednoosobowa) uniemożliwiała podejmowanie szerszej działalności naukowej. Z tego powodu na Pomorzu Środkowym nie prowadzono systematycznych badań archeologicznych mogących dać wszechstronny wgląd w najdawniejszą historię regionu. Do 1945 r. na tym terenie działało jedynie kilku zawodowych archeologów, jak Werner Boege w Koszalinie, sporadycznie Otto Kunkel i Hans Jürgen Eggers z Muzeum Prowincjonalnego w Szczecinie, a także Wilhelm Petzsch z uniwersytetu w Greifswaldzie. Badaczy tych uzupełniali amatorzy nie mający wykształcenia archeologicznego, jednak silnie związani z tą nauką – Diether von Kleist z Darłowa i Walter Witt ze Słupska⁹.

Podczas działań wojennych oraz bezpośrednio po ich zakończeniu nastąpiło zniszczenie oraz ograbienie wszystkich placówek muzealnych na Pomorzu, m.in. muzeów środkowopomorskich w Białogardzie, Miastku, Kołobrzegu, Słupsku, Koszalinie. Wraz z instytucjami, zagładzie, zaginięciu lub rozproszeniu uległy przechowywane w nich zabytki (w tym archeologiczne), archiwalia oraz zbiory biblioteczne. Tuż po zakończeniu działań wojennych starano się uratować to, co pozostało. Resztki eksponatów z Białogardu i Bytowa trafiły do depozytów obecnego Muzeum Narodowego w Szczecinie. Gorszy los spotkał zabytki ze Słupska, Koszalina i Darłowa. Znaleziska zostały całkowicie pozbawione dokumentacji, przez co drastycznie spadła ich wartość poznawcza. Wojenna pożoga

⁷ I. Skrzypek, *Z historii muzealnictwa środkowopomorskiego*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 21, 1997, s. 8.

⁸ H. Janocha, *Archeologia w Muzeum w Koszalinie*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 21, 1997, s. 115.

⁹ H. Janocha, F.J. Lachowicz, *Badania archeologiczne na Pomorzu Środkowym*, Poznań 1981, s. 7–8; F.J. Lachowicz, *Dorobek archeologii koszalińskiej w latach 1945–1970*, Koszalin 1973, s. 7–9; I. Skrzypek, *Z historii muzealnictwa...*, op.cit., s. 10–11.

zniszczyła większość archeologicznej bazy dokumentacyjno-źródłowej Pomorza Środkowego. Skutki tego wciąż są odczuwalne w pracy badawczej dotyczącej tej części Polski¹⁰.

Jednym ze znalezisk odkrytych jeszcze w 1912 r. jest skarb z Koszalina-Rokosowa, który został opisany dopiero w 1930 r.¹¹ Zbiór przedmiotów został znaleziony przez gospodarza w bagnie torfowym nieopodal wsi. Był to depozyt brązów kultury łużyckiej złożony z 21 zabytków. W jego skład wchodził miecz z głowicą antenową, zapinka płytowa, naszyjniki, bransolety i inne drobniejsze wyroby. Odkryte przedmioty przypisuje się kaszubskiej grupie kultury łużyckiej i datowane są na V EB. Od 1958 r. skarb znajduje się w Muzeum w Koszalinie¹².

W pierwszych dziesięciu latach po II wojnie światowej badania archeologiczne na Pomorzu Środkowym nie były intensywne z powodu braków w zapleczu instytucyjno-kadrowym. Czas ten ponadto był wypełniony odbudowywaniem zniszczeń i organizacją ośrodków nauki. Prace archeologiczne miały przeważnie charakter doraźny i w większości przypadków ograniczały się do interwencji ratowniczych. Wyjątkiem był Kołobrzeg, gdzie miały one nieco szerszy charakter. Z braku miejscowej kadry naukowej, prace na terenie Pomorza Środkowego prowadzili badacze z Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie oraz Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu¹³.

Ożywienie w badaniach nad pradziejami regionu nastąpiło dopiero w 2. połowie lat 50. XX w., kiedy to zaczęły działać lokalne ośrodki archeologiczne. W 1956 r. powstał w koszalińskim Muzeum Okręgowym Dział Archeologii, którego pierwszym pracownikiem był Marian Sikora. Drugim centrum była Stacja Archeologiczna w Kołobrzegu (od 1958 r.), będąca placówką Zakładu Archeologii Wielkopolski i Pomorza Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w Poznaniu.

Od 1959 r. Muzeum w Koszalinie rozpoczęło intensywne prace w związku z dynamicznym rozrostem miejscowego ośrodka archeologicznego. Środowisko skupiało się wokół trzech instytucji – Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Koszalinie, Muzeum Okręgowego w Koszalinie oraz tutejszego oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego. Na przełomie lat 50. i 60. powstał plan systematycznych badań problemowych mających na celu poznanie pradziejów Pomorza Środkowego. Obszar zainteresowań badaczy skupiał się w granicach ówczesnego województwa koszalińskiego. Grono badaczy, poza M. Sikorą tworzyli Henryk Janocha, Bogumiła Traczyk-Rozlichowska i Franciszek J. Lachowicz. Z czasem do tego grona dołączali następni archeolodzy¹⁴.

Poza utrudnioną kwerendą archiwalną oraz znaleziskami przypadkowymi, wiedzę o stanowiskach archeologicznych regionu poszerzały regularne badania powierzchniowe rozpoczęte w 1962 r. Prowadzono je głównie w charakterystycznych mikroregionach, tzn. na obszarach wyróżniających się pod względem geograficzno-

¹⁰ H. Janocha, F.J. Lachowicz, *Badania archeologiczne ...*, op.cit., s. 8; F.J. Lachowicz, *Dorobek archeologii ...*, op.cit., s. 8–9.

¹¹ W. Blajer, *Skarby przedmiotów metalowych z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza na ziemiach polskich*, Kraków 2001, s. 346.

¹² I. Skrzypek, *Skarb brązowy z Koszalina-Rokosowa*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 19, 1992, s. 3–32.

¹³ H. Janocha, F.J. Lachowicz, *Badania archeologiczne ...*, op.cit., s. 9–10.

¹⁴ *Ibidem*, s. 10–12.

morfologicznym. Były to obrzeża jezior, pas pobraża morskiego, odcinki dolin rzecznych. Od końca lat 70. prospekcja była kontynuowana w ramach programu AZP. Do tego ogromnego zadania oprócz miejscowej kadry dołączyli badacze z ośrodków naukowych Szczecina, Poznania, Wrocławia, Torunia i Warszawy. Badania trwające w latach 1977–1996 dostarczyły wielkiej liczby danych źródłowych służących rozpoznaniu pradziejowych stosunków osadniczych¹⁵.

Prowadzenie prospekcji powierzchniowej pozwoliło odnaleźć i wytypować do badań szereg stanowisk. W pierwszym rzędzie kwalifikowane do przeprowadzenia prac były te z różnych przyczyn zagrożone destrukcją. Były wśród nich także stanowiska związane z kulturą łużycką późnej epoki brązu i początkami epoki żelaza na obszarze Równiny Białogardzkiej i w zachodniej części Wybrzeża Słowińskiego:

1) Cmentarzysko kurhanowe w Skroniach (pow. Kołobrzeg) na lewym brzegu Parsęty, badane było w latach 1967–1968 przez zespół PAN z Oddziału w Poznaniu pod kierunkiem dr Władysława Łosińskiego. Wykopaliska prowadzono tam na jednym spośród 108 zarejestrowanych kurhanów. Kopiec, usypany z piasku i posiadający w obwodzie wieniec kamienny, skrywał szczątki 40–50 letniej kobiety oraz szereg ozdób wykonanych z brązu, bursztynu i złota.

2) Na cmentarzysku ciałopalnym płaskim w Cewlinie badania ratownicze prowadził w 1959 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków Archeologicznych. Zagrożone zniszczeniem cmentarzysko znajdowało się na terenie żwirowni. Z zapewne rozleglejszego obiektu udało się zabezpieczyć 21 pochówków ciałopalnych, których inwentarz wskazywał na użytkowanie nekropoli w V EB. Podobnie datowane obiekty (IV–V EB) objęte badaniami znajdowały się w Nowych Bielicach, Poroście i Lubiawie (pow. Koszalin) oraz w Siemysłu i Dygowie (pow. Kołobrzeg).

3) Od lat 60. XX w. trwały szeroko zakrojone badania na wielokulturowym stanowisku w Konikowie w powiecie koszalińskim. Na jednym z poziomów odsłonięto pozostałości osiedla kultury łużyckiej. Odkryto jamy swoją wielkością wskazujące, iż były to obiekty mieszkalne oraz paleniska budowane z kamieni. Ponadto na stanowisku wystąpiły liczne fragmenty ceramiki. Analiza pozostałości pozwoliła określić czas funkcjonowania osiedla na schyłek epoki brązu (późny V okres EB)¹⁶.

Jednym z bardziej spektakularnych odkryć był skarb z miejscowości Kazimierz Pomorski, pow. Koszalin¹⁷. Znaleźnisko wydobyto w 1968 r. z obszaru zmeliorowanego i osuszonego jeziora. Inwentarz składał się z 17 przedmiotów brązowych, w tym szeregu ozdób, siekiery z tulejką oraz elementów rzędu końskiego. Skarb ten wydatowano na okres Ha C.

Na Pomorzu Środkowym prowadzono też badania mające na celu sprawdzenie czy ludność kultury łużyckiej budowała na tym obszarze osiedla obronne. Badania nie przyniosły niebudzących wątpliwości rozstrzygnięć dla większości weryfikowanych stanowisk. Potwierdzono funkcję i chronologię jednego grodziska w obszarze na zachód od Kołobrzegu oraz jednego w Szczecinku nad Jeziorem Trzesieka (EB V/Ha

¹⁵ H. Janocha, *Archeologia w Muzeum ...*, op.cit., s. 131–133.

¹⁶ F.J. Lachowicz, *Dorobek archeologii ...*, op.cit., s. 29–45; H. Janocha, F.J. Lachowicz, *Badania archeologiczne ...*, op.cit., s. 25–29; H. Janocha, *Archeologia w Muzeum ...*, op.cit., s. 126.

¹⁷ W. Blajer, *Skarby przedmiotów...*, op.cit., s. 355.

C). Na Równinie Białogardzkiej i interesującym nas pasie wybrzeża nie udało się potwierdzić istnienia osiedli obronnych społeczności łużyckich.

ZAŁOŻENIA I METODY

Badaniu interesującego nas problemu posłuży seria testów statystycznych, głównie analizy odległościowe. Szczególny nacisk zostanie położony na obserwację charakteru zasiedlenia, czyli skupienie lub rozproszenie siedzib ludzkich oraz regularność ich rozmieszczenia.

Dla prowadzenia testów statystycznych należy przyjąć szereg założeń, które powinny być spełnione, by wyniki dochodzenia badawczego były jak najprecyzyjniejsze. Zbiór danych (w naszym przypadku punkty na mapie wyznaczające położenie stanowisk archeologicznych) powinien być jak najpełniejszy – najlepiej jeśli znane byłyby wszystkie miejsca będące w przeszłości świadectwem osadnictwa kultury łużyckiej. Stanowi to problem o tyle, że oczywiście nie jesteśmy w stanie zanotować i zebrać danych o wszystkich punktach osadniczych. Wynika to z różnych przyczyn, wśród których wymienić możemy chociażby niedostępność dla prospekcyjnych obszarów, bądź zniszczenie/zatarcie śladów stanowiska przez późniejsze procesy naturalne lub antropogeniczne. Dostępne dane są zatem mniej lub bardziej pełną, losową próbą spośród reliktywów danej kultury. Warto zwrócić uwagę również na to, że stan wiedzy wynika, przynajmniej w części, z subiektywnego podejścia kolejnych badaczy. Niepełność zbioru zdarzeń (stanowisk archeologicznych wobec elementarzystwa przeszłości) prowadzić może do zaburzeń wyników analiz zasiedlenia danego regionu. Kolejnym czynnikiem, który należy określić jest granica obszaru badań oraz (dla niektórych testów) granice w jego obrębie.

Następnym ważnym założeniem jest równoczesność badanych zjawisk. W długim przecież trwaniu osadnictwa ludności kultury łużyckiej struktury zmieniały się, rozszerzały bądź zmniejszały zasięg zasiedlenia, podlegały przekształceniom jego formy. Należy zatem, jak wspomniałem wcześniej, podzielić zjawiska na grupy odpowiadające sobie jak najbardziej pod względem współtrwania.

W naszym przypadku należy bezwzględnie, poza podziałem chronologicznym, zastosować w badaniach nad strukturami podział jakościowy badanych zjawisk. W obrębie całego układu porównywać można tylko zjawiska o podobnej funkcji – położenie osad do osad, cmentarzysk do cmentarzysk. Jednolity zbiór zdarzeń pozwala na wyprowadzenie bardziej prawdopodobnych wniosków. W trakcie niniejszych dociekań ustalenie chronologii, funkcji i lokalizacji z jednej strony nie powinno nastroczać dużych problemów ze względu na rodzaj badanych zdarzeń – osady, cmentarzyska, skarby, z drugiej jednak strony dane mogą być nie do końca precyzyjne ze względu na sposób ich pozyskiwania (w dużej mierze AZP). Można jednak liczyć na to, że przy przyjętej przez nas skali dociekań (badania nad regionem) pewne, niewątpliwie występujące, odchylenia od stanu faktycznego, nie wpłyną znacznie na poprawność uzyskanego obrazu zasiedlenia.

Dla uzyskania odpowiednich do rodzaju naszego zadania wyników zastosowane zostaną następujące sposoby analizy rozkładu punktów:

1) Metody „najbliższego sąsiada” i „n-tego najbliższego sąsiada” – służące

wykazaniu regularności, losowości oraz skupienia zbioru zdarzeń¹⁸;

2) Metoda triangulacji – służąca wykryciu regularności (w tym przypadku układu heksagonalnego) lub losowości zbioru zdarzeń na płaszczyźnie¹⁹.

W metodach odległościowych należy uwzględnić, poza konieczną jednoczasowością punktów osadniczych, również granice naturalne badanego terytorium. Wynika to z faktu, iż grafy w analizach budowane są w oparciu o rzeczywiste punkty związane z otaczającą przestrzenią. Relacje punkt przestrzeń wpływają zatem istotnie na wiarygodność badań. Istotne przeszkody terenowe (np. bagna, góry, duże cieki wodne) mogą zaburzać relacje mogące wynikać z samej tylko odległości. Odcinki wykreślone przez takie przeszkody nie powinny być brane pod uwagę w trakcie obliczeń czy sporządzania wykresu. Podobnie należy z grafu wyeliminować pomiary biegnące ponad granicami obszaru badań. Na wyniki obliczeń wyraźny wpływ mogą wywierać krawędzie skrajne grafu (metoda triangulacji), reprezentujące zazwyczaj największe odległości, a które często nie obrazują rzeczywistych relacji pomiędzy punktami – zdarzeniami. Rozwiązaniem także jest wykluczenie tych odcinków z obliczeń. Jest to postępowanie będące w części arbitralne, jednak wpływa dodatnio na wiarygodność analizy²⁰.

ŹRÓDŁA ARCHEOLOGICZNE, ICH PODZIAŁ I ZAŁOŻENIA ANALITYCZNE

Zasobem źródeł mającym pomóc w określeniu sposobów zasiedlenia omawianej części Pomorza na przełomie epoki brązu i żelaza będą dane na temat rozmieszczenia stanowisk archeologicznych pozostałych po osadnictwie kultury łużyckiej. Zestaw informacji pochodzi w większej części z wyników badań AZP, prowadzonych głównie w latach 80. i 90. XX w. Pozostałe to wynik badań wykopaliskowych oraz przypadkowych odkryć od wieku XIX po dziś dzień.

W wyniku kwerendy archiwalnej zebrano informacje na temat ponad 650 stanowisk przypisywanych kulturze łużyckiej z obszaru Równiny Białogardzkiej i zachodniej części Wybrzeża Słowińskiego. Zbiór ten zawierał także dane o relikwach osadnictwa z „pasa pogranicznego” wymienionych jednostek fizjograficznych. W samym obrębie obszaru badań znalazło się 540 stanowisk łużyckich.

Te dostępne nam źródła możemy podzielić według rodzaju stanowiska, a tym samym funkcji, które spełniały w przeszłości. W badaniach AZP stosowane były następujące kategorie klasyfikacji stanowisk: osada, obozowisko, punkt osadniczy, ślad osadniczy, cmentarzysko, znalezisko luźne. W przebadanej dokumentacji nie było stanowisk w rodzaju obozowisk, w związku z tym określenie to nie było stosowane na etapie porządkowania źródeł.

Pozostałe kategorie można podzielić na dwie grupy – ślady osadnicze i punkty

¹⁸ M. Dulnicz, Z. Kobyliński, *Archeologiczne mapy osadnicze i ich przydatność do komputerowej analizy przestrzennej*, „Archeologia Polski”, t. 35, z. 2, 1990, s. 242; Z. Kobyliński, *Podstawowe metody analizy punktowych układów przestrzennych*, „Archeologia Polski”, t. 32, z. 1, 1987, s. 26–27.

¹⁹ P. Valde-Nowak, *Osadnictwo wczesnorolnicze średniogórza niemieckiego*, Kraków 1995, s. 90–95; S. Golachowski, B. Kosturbić, A. Zagożdżon, *Metody badań geograficzno-osadniczych*, Warszawa 1974, s. 105; Z. Kobyliński, *Podstawowe metody ...*, op.cit., s. 39–41.

²⁰ P. Krajewski, *Osadnictwo łużyckie Wyspy Wolin – próba analizy przestrzennej*, [w:] Odra – przeszkoda czy pomost w ekspansji kulturowej, red. S. Groblica, A. Jaszewska, S. Górka, Zielona Góra 2004, s. 131–134.

osadnicze²¹. Określenie *ślad osadniczy* odnosi się do sytuacji, gdy ilość znalezionych w trakcie prospekcji terenowej źródeł nie pozwala na bliższe określenie szeregu cech stanowiska archeologicznego. Niewielka liczba zabytków, pozostająca często w rozproszeniu, utrudnia ustalenie zasięgu stanowiska, jego funkcji, a także bliższej chronologii. Inaczej jest z określeniem *punkt osadniczy*. Raczej nie powinno być ono tylko ogólnym wpisem występującym na kartach AZP. Pod tym pojęciem rozumie się różne stanowiska określone w zakresie funkcji, takie jak osady, cmentarzyska, obozowiska, skarby²².

W celu uporządkowania ogólnej liczby stanowisk przeprowadzono ich selekcję według kryterium przydatności do badania, a w dalszej kolejności pod względem pełnionych przez nie niegdyś funkcji.

Podziały pod względem różnej przydatności do badania są niezbędne, gdyż nie wszystkie punkty naniesione w czasie programu AZP charakteryzują się w sposób pewny przypisaną funkcją. Stanowiska przypisano zatem do dwóch grup:

- 1) punkty poddawane analizie przestrzennej;
- 2) pozostałe punkty.

Do grupy pierwszej zaliczono stanowiska takie jak osady, cmentarzyska oraz miejsca zdeponowania skarbów. Z ogólnej liczby stanowisk, których funkcja została określona na jedną z wymienionych, wybrano te, przy których jest ona potwierdzona badaniami wykopaliskowymi lub odpowiednią liczbą i jakością znalezisk powierzchniowych. Rodzaje tych znalezisk zostały opisane powyżej. Samo kryterium ilościowe, zwykle stosowane przy wypełnianiu kart AZP, będzie traktowane z rezerwą, według zastrzeżeń wysuwanych w literaturze związanej z metodami badań w ramach programu AZP²³.

Do „pozostałych punktów” zaliczone zostały wszystkie stanowiska określone jako ślady osadnicze, znaleziska luźne, punkty osadnicze oraz inne, bez określonej lokalizacji. Nie zostały one poddane szczegółowej analizie przestrzennej ze względu na brak możliwości przypisania im konkretnej funkcji lub lokalizacji w przestrzeni. Ponadto ogromna ich liczba zaciemniłaby obraz struktury głównych punktów osadnictwa. Stanowiska te zostały wykorzystane tylko pomocniczo przy formułowaniu wniosków, wskazując zasięg przestrzeni wykorzystywanej przez ludność kultury łużyckiej.

Na obszarze objętym kwerendą znanych jest 540 stanowisk przypisywanych ludności kultury łużyckiej. Poniżej przedstawiamy ich podział funkcyjny oraz zestawienie ilościowe i chronologiczne (zobacz Tabela 1).

Osady otwarte stanowiły podstawowy rodzaj osiedli ludności kultury łużyckiej na Pomorzu. Z terenu badań do tej grupy zaliczono 215 stanowisk. Osady stanowią zatem dużą część zarejestrowanych elementów osadnictwa. Bliższe określenie chronologiczne (w przedziale od epoki brązu po okres lateński) posiada 59 stanowisk. Spośród nich 9 przypisanych zostało do tzw. cyklu łużycko-pomorskiego

²¹ Podział w oparciu o: *Instrukcja ewidencji stanowisk archeologicznych metodą badań powierzchniowych* (Archeologiczne Zdjęcie Polski), Warszawa 1984.

²² *Ibidem*, s. 29–30.

²³ *Instrukcja ewidencji ...*, op.cit.; A. Matoga, *Ewidencja dawniej poznanych stanowisk a problemy interpretacji źródeł w programie AZP na przykładzie Korytnicy*, [w:] Archeologiczne Zdjęcie Polski – metoda i doświadczenia: próba oceny, red. D. Jaskanis, „Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków”, Seria B, t. 95, Warszawa 1996, s. 131–150.

lub ma nie do końca wyjaśnioną klasyfikację do kultury łużyckiej. Z całej puli stanowisk określanych jako *osada* przebadanych zostało, w mniejszym lub większym stopniu, jedynie 20.

Po odrzuceniu stanowisk, które nie spełniły kryterium ilościowego powyżej 9 fragmentów ceramiki, lub nie posiadających innych wyróżników funkcji, pozostaje 93 punktów zaliczanych do osad, w tym 35 datowanych bliżej.

W obszarze badań zanotowano 55 cmentarzysk wiązanych z kulturą łużycką, z czego badaniami było objętych 20 stanowisk. Dla 5 spośród wszystkich przyporządkowanie kulturowe nie jest pewne, a dwa wiązane są z kulturą łużycką lub pomorską. W przypadku 12 stanowisk funkcja sepulkralna jest jedynie domniemywana. Prawie połowa (23) z cmentarzysk posiada bliższe określenie chronologiczne.

Na Równinie Białogardzkiej odkryto 8 depozytów zawierających przedmioty brązowe. Datowane były w większości na V EB i Ha C, choć przynależność do kultury łużyckiej w dwóch przypadkach budziła wątpliwości badaczy (Kołobrzeg, stan. 43 i 44). Spośród znalezisk tylko jedno posiada precyzyjną lokalizację (Kazimierz Pomorski, stan. 1). Większość depozytów, które stanowiły znaleziska przedwojenne, zaginęła. Pozostała po nich tylko dokumentacja i wzmianki w literaturze. Problemy z dokładnym określeniem miejsca odkrycia utrudnią wykorzystanie danych o skarbach w analizie osadniczej, lecz jej nie uniemożliwią.

Typ stanowiska	Ogólna liczba zarejestrowanych stanowisk	W tym:				Datowanie:					
		O niepewnej funkcji	O niepewnej przynależności do KLŻ	Badanych, publikowanych	Bez lokalizacji	Datowanych w sumie:	EB III–V	EB + Ha	Ha	Ha–La, La	Bez datowania
Osady	215	9	9	20	3	59	27	13	9	10	156
Cmentarzyska	55	12	5	19	9	23	11	5	5	1?	32
Skarby	8	-	2	7	7	7	5	1	1	-	1
Ślady osadnicze	269	1	29	11	12	32	22	2	6	2	236
W sumie:	540	22	47	57	31	121	65	21		13	421

Tabela 1. Zestawienie liczby, rodzajów i chronologii stanowisk na obszarze badań (rozbieżności w sumach mogą brać się z faktu, iż w kilku przypadkach stanowiska mają przypisaną podwójną funkcję)

Pozostałe 269 znanych stanowisk to ślady osadnicze (wraz z dołączonym do nich 1 punktem osadniczymi o nieokreślonej funkcji). Wśród nich znajduje się także 12 znalezisk przedmiotów metalowych (brązowych i żelaznych) w większości kwalifikowanych jako znaleziska luźne. Nie da się jednak wykluczyć, iż w niektórych

przypadkach stanowiły części skarbów. W 32 przypadkach ślady osadnictwa są datowane mniej lub bardziej ogólnie, a o 11 istnieją wzmianki w literaturze bądź informacje archiwalne.

OSADNICTWO W OBSZARZE BADAŃ. SYTUACJA KULTUROWA NA POMORZU OD ŚRODKOWEJ EPOKI BRĄZU PO WCZESNĄ EPOKĘ ŻELAZA

Sytuacja kulturowa na Pomorzu we wczesnej epoce brązu nie jest zbyt dobrze rozpoznana. Dlatego pewnych problemów dostarcza zadanie opisu tła, z którego wyłoniła się interesująca nas kultura łużycka²⁴.

Krótko charakteryzując obraz Pomorza w okresie poprzedzającym pojawienie się kultury łużyckiej (przełom II i III EB oraz w III EB), należy zaznaczyć, iż dość wyraźny był podział tego obszaru na strefy: wschodnią i zachodnią. Ponadto charakterystyczne jest to, że niemalże brakuje śladów zasiedlenia w pasie wyżyn czołowo-morenowych. Taki stan utrzymywał się na tamtym obszarze aż do końca epoki brązu²⁵.

Część zachodnia, rozciągająca się od Niziny Szczecińskiej aż po dorzecza Słupi i Łupawy, była strefą oddziaływania kultur typu mogiłowego (ryc. 3). Impulsy kulturowe z ich strony przenikały szlakiem południkowym wzdłuż Odry i rozprzestrzeniały się z rejonu dolnego biegu tej rzeki dalej, w kierunku północno-wschodnim. Ugrupowanie powstałe w tym procesie, zwane umownie grupą pomorską (bądź ostrowicką), znacznie różniło się od zespołów mogiłowych występujących wówczas na zachodnich ziemiach polskich (tzw. kultura przedłużycka). Na omawiane obszary Pomorza nakładały się również wpływy z terenów Brandenburgii, Meklemburgii oraz ze strony kultury nordyjskiej. To przede wszystkim one decydowały o odrębności tych ziem względem Wielkopolski czy Śląska. Istniał tu lokalny ośrodek metalurgiczny, w którym produkowano wiele przedmiotów jeszcze unietyckich w swej genezie, widać także wpływy kultur mogiłowych z południa, jednak ogólny charakter wytwórczości zbliżony był do kręgu nordyjskiego. Lokalna metalurgia znana jest w dużej mierze dzięki licznym skarbowi zdeponowanym przez pomorskie społeczności w środkowym okresie epoki brązu. Miejscowa ludność kultywowała birytualny obrządek pogrzebowy (szkieletowy i ciałałpalny), a zmarłych chowano w grobach płaskich lub kurhanach, które posiadały niekiedy kamienne obstawy. Zmarłych wyposażano w naczynia i przedmioty brązowe. Charakterystyczną cechą tych zestawów była przewaga broni nad ozdobami. Poza mogiłową grupą pomorską dominującą na tym obszarze, na Ziemi Pyrzyckiej istniała enklawa kultury przedłużyckiej, której wyznacznikiem jest kilka odnalezionych grobów ciałałpalnych o wyposażeniu właściwym zachodniopolskiej kulturze mogiłowej²⁶.

Dla Pomorza Wschodniego mamy dużo mniej danych. Można z nich wywnioskować, iż rejon ten był zamieszkały przez ludność kontynuującą tradycje

²⁴ J. Dąbrowski, *Polska przed trzema tysiącami lat. Czasy kultury łużyckiej*, Warszawa 2009, s. 99.

²⁵ Ibidem, s. 100.

²⁶ Ibidem, s. 100; J. Wierzbicki, *Pogranicze Pomorza Zachodniego i Wschodniego u progu epoki brązu*, „Biuletyn Historyczny”, nr 23, 2003, s. 51 – 91.

neolityczne (kultura rzucewska), do której docierały impulsy z terenów objętych kulturą trzciniecką. Zupełnie niezauważalne były tu wpływy ugrupowań mogiłowych. Działal tu, podobnie jak na Pomorzu Zachodnim, lokalny ośrodek metalurgii brązowej (choć jednak nie tak prężny), w którym powstawały charakterystyczne siekierki z brzegami²⁷.

Na podłożu tym, w III EB nastąpiły przekształcenia prowadzące do pojawiania się na Pomorzu kultury łużyckiej. Przebieg tego procesu nie jest szczegółowo poznany, lecz z pewnością mamy tu do czynienia z pewnym okresem przejściowym, w którym na grupę pomorską zaczęły nakładać się wpływy łużyckie. Importy łużyckie (ceramika, brązy) początkowo towarzyszyły wytworom miejscowym i o nordyjskim charakterze, lecz z biegiem czasu było ich coraz więcej. Dominującym stawał się też ciałopalny obrządek pogrzebowy oraz zwyczaj bogatego wyposażania pochówków w metale, który jest wyznacznikiem wczesnych faz kultury łużyckiej. Wśród grobów występowały zarówno pochówki płaskie (często posiadały konstrukcje kamienne oraz bruki), jak i kurhanowe. Zmiany te przebiegały ewolucyjnie, obejmując najpierw strefę nadodrzańską i stopniowo rozchodziły się w kierunku wschodnim na tereny na północ od wysoczyzn moreny czołowej. Proces ten zakończył się u schyłku III EB²⁸.

Pomorze Wschodnie nieco dłużej przyswajało wpływy nowej kultury. Pierwsze znajdowane ślady „łużyckie” są tak rzadkie, że dla początkowego okresu wpływów wprowadzone zostało określenie *faza protołużycka*²⁹. Śladami tymi są nieliczne pochówki podkurhanowe występujące dopiero u schyłku III EB. Do tego czasu przeżywały się tu ugrupowania wczesnobrązowe, produkujące w rejonie nadwiślańskim siekierki z brzegami³⁰.

Dla IV okresu EB na Pomorzu wyróżniane są dwie grupy kultury łużyckiej (ryc. 4). W części rozciągającej się od ziem nad dolną Odrą po dorzecze Parsęty na wschodzie wydzielono grupę zachodniopomorską. Jako zasięg grupy kaszubskiej wskazywany jest obszar wybrzeża Bałtyku od Wieprzy po Wisłę, w kierunku południowym rozciągający się aż po południowe krańce Borów Tucholskich (Bukowski 1998, 192). Jednostki te wydzielane są na określonych terenach aż do schyłku kultury łużyckiej, a ich zasięg zmieniał się tylko nieznacznie³¹.

Grupa zachodniopomorska charakteryzowała się w tym okresie osadnictwem otwartym. Z osad znane są budowle słupowe, niekiedy kilkuizbowe oraz liczne jamy i paleniska. Znajdowane były również pozostałości glinianych pieców garncarskich, niekiedy o kamiennej wykładce. Charakter osadnictwa zmienił się w okresie Ha C, kiedy to w zachodniej części omawianej grupy zaczęły pojawiać się grody kultury łużyckiej. W obrządku pogrzebowym wciąż występowały równolegle groby płaskie i kurhanowe z różnorodnymi konstrukcjami wewnątrz.

²⁷ J. Dąbrowski, *Polska ...*, op.cit., s. 100.

²⁸ Ibidem, s. 107–108; Z. Bukowski, *Pomorze w epoce brązu w świetle dalekosiężnych kontaktów wymiennych*, Gdańsk 1998, s. 147, 185; A. Gardawski, *Kultura łużycka środkowej epoki brązu na Pomorzu*, [w:] *Prahistoria Ziemi Polskich*, t. 4, red. W. Hensel, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979, s. 69–72.

²⁹ J.T. Podgórski, *Fazy ementarzysk kultury łużyckiej i pomorskiej na Pomorzu Wschodnim*, [w:] *Ziemi polskie we wczesnej epoce żelaza i ich powiązania z innymi terenami*, red. S. Czopek, Rzeszów 1992, s. 198 (przyp. za J. Dąbrowski, *Polska ...*, op.cit., s. 108).

³⁰ J. Dąbrowski, *Polska ...*, op.cit., s. 108.

³¹ Idem, *Kultura łużycka na Pomorzu*, [w:] *Prahistoria Ziemi Polskich*, t. 4, op.cit., s. 74.

Charakterystyczne było również dość częste występowanie grobów kloszowych. Cmentarzyska płaskie i kurhanowe osiągały niekiedy znaczne rozmiary. Spotykane są również stanowiska, gdzie oba rodzaje pochówków występowały obok siebie. Sytuacja zmieniała się od V EB, w którym to groby kurhanowe zaczęły zanikać. Liczne brązowe skarby świadczą o bogatej produkcji metalurgicznej grupy zachodniopomorskiej. Kilkadziesiąt skarbów pochodzących z samego V EB świadczy wyraźnie o nordyjskim charakterze wytwórczości brązowniczej, na który nakładały się wpływy kultury łużyckiej. Część form miała jednak charakter lokalny i zapewne pochodziła z pracowni nad dolną Odrą³².

Ludność wschodniopomorskiej grupy kultury łużyckiej również zamieszkiwała osady otwarte, jednak na jej terenie wystąpiły także specyficzne osady bagienne (np. Góra-Orle, woj. pomorskie). Obrządek pogrzebowy, podobnie jak w zachodniej części Pomorza, był zróżnicowany. Cmentarzyska miały charakter płaski, kurhanowy lub współwystępowały na nich obie formy pochówków. Charakterystyczne było również dość częste występowanie grobów kloszowych. Nekropole były duże i długo użytkowane (znane są stanowiska, gdzie liczba kurhanów sięgała setki). Na cmentarzyskach płaskich odkrywane były groby popielnicowe, jamowe i kloszowe. Niektóre z nich posiadały konstrukcje kamienne. Zmarłym wkładano do grobów stosunkowo skromne wyposażenie. Liczba znanych skarbów ze wschodnich obszarów Pomorza jest znacznie niższa niż z zasięgu grupy zachodniopomorskiej. Metalurgia również wykazywała cechy nordyjsko-łużyckie³³.

Na Pomorzu Wschodnim w Ha C trwała jeszcze kultura łużycka. Świadczy o tym kontynuowanie typów rozległych cmentarzysk tak płaskich, jak i kurhanowych. Występujące groby skrzynkowe zawierały jeden, dwa pochówki i różniły się tym znacznie od pomorskich skrzyń kamiennych z licznymi popielnicami twarzowymi wewnątrz. Zatem formy, liczebność i wyposażenie pochówków nakazują, by osadnictwo w tym okresie wciąż łączyć z ostatnią fazą grupy kaszubskiej kultury łużyckiej³⁴.

W okresie Ha D (ryc. 5) kultura łużycka czasy swojej świetności miała już za sobą. Na Pomorzu Wschodnim tamtejsza grupa społeczności łużyckich przekształciła się w kulturę pomorską. Nowe wpływy obejmowały coraz większe obszary. W obrębie Pomorza kultura łużycka trwała najdłużej na jego zachodnich krańcach – między Odrą a Regą. Zachodniopomorska grupa kultury łużyckiej charakteryzowała się wtedy istnieniem grodów o wałach drewniano-ziemnych, budowanych w konstrukcji skrzyniowej i palisadowej. Nadodrzański ośrodek metalurgiczny kontynuował swą działalność, jednak obok brązu coraz większego znaczenia w wytwórczości nabierało żelazo. Relikty osadnictwa kultury łużyckiej zostały zastąpione w okresie lateńskim przez ugrupowania jastorfskie oraz pomorskie³⁵.

³² Ibidem, s. 74–78.

³³ Ibidem, s. 78–81.

³⁴ L. J. Łuka, *Kultura wejherowsko-krotoszyńska*, [w:] *Prahistoria Ziemi Polskich*, t. 4, op.cit., s. 147–148.

³⁵ A. Gardawski, *Czasy zaniku kultury łużyckiej. Okres halsztacki D i lateński A*, [w:] *Prahistoria Ziemi Polskich*, t. 4, op.cit., s. 117, 122.

ANALIZA ŹRÓDEŁ

W pierwszej kolejności został ustalony przedział czasu, w którym występują na obszarze Równiny Białogardzkiej i zachodniej części Wybrzeża Słowińskiego materiały związane z kulturą łużycką (ryc. 6). Stał się on bazą do podziału ogółu stanowisk na kilka podzbiorów, odpowiadających kolejnym fazom zasiedlenia obszaru poddanego badaniom.

W drugim etapie przeprowadzono analizę przestrzeni, którą ludność kultury łużyckiej wybierała w celu osiedlenia się i prowadzenia gospodarki rolno-hodowlanej. Analiza ta wraz z podziałem chronologicznym poddawanych próbie stanowisk umożliwiła wnioskowanie o podobnych bądź zmiennych w czasie preferencjach osadniczych społeczności zasiedlających ten fragment obszaru dzisiejszej Polski na przełomie epok brązu i żelaza.

Trzeci etap analizy dotyczył wzajemnych relacji przestrzennych osiedli łużyckich.

ANALIZA CHRONOLOGICZNO-PRZESTRZENNA

Jak zaznaczono powyżej, pierwsze ślady świadczące o zaistnieniu zjawiska zwanego kulturą łużycką pojawiały się w III okresie EB. Przekształciła się ona w kulturę pomorską u schyłku okresu halsztackiego, choć jeszcze w okresie lateńskim istniały najpewniej osady, które wciąż możemy przypisać kulturze łużyckiej. Podobnie działo się w interesującym nas obszarze badań. Przyjrzyjmy się zatem rozkładowi stanowisk łużyckich w kolejnych okresach jej trwania (ryc. 7).

Stanowiska z epoki brązu

Przeanalizujmy teraz rozkład stanowisk z podziałem na poszczególne okresy. Pierwszym etapem będzie zestawienie reliktyw osadnictwa łużyckiego z epoki brązu (ryc. 8). Tej epoce przyporządkowano 65 stanowisk (27 osad, 11 cmentarzysk, 5 skarbow i 22 inne ślady osadnicze). Spośród nich 8 nie posiada dokładnych danych o lokalizacji znaleziska (są to skarby: Kołobrzeg, stan. 43 i 44 [w nawiasie kwadratowym znajduje się nr w katalogu stanowisk – 256 i 257], Rościęcino, stan. 1 [480], Sarbinowo, bez nr stan. [495], Koszalin-Rokosowo, stan. 33 [268]; jak również ślady osadnicze z Czerska Koszalińskiego, bez nr stan. oraz z Modrolasu, stan. 3 [363]). Innym ze śladów osadnictwa jest przypadkowe znalezisko miecza brązowego z Rusowa, stan. 70 [491]. Miejsce jego odkrycia również nie jest obecnie znane. Mimo braku precyzyjnego umiejscowienia, stanowiska te zostały ujęte w ogólnym zestawieniu kartograficznym. Duża skala mapy pozwala bowiem oznaczyć ich położenie bez możliwości popełnienia istotnego błędu w skali całego regionu.

Na mapie zestawiono 63 stanowiska datowane w przedziale III–V okresu EB. Spośród nich 16 było badanych i publikowanych bądź wzmiankowanych w literaturze (**osady**: Dębczyno, stan. 6 [126]; Dębczyno, stan. 10 [129]; Tatów, stan. 8 [562]; Dzierżęcino, stan. 3 [162]; Skronie, stan. 7 [529]; Tatów, stan. 7 [561]; **cmentarzyska**: Cewlino, stan. 2 [76]; Dębczyno, stan. 39 [138]; Dzierżęcino, stan. 1 [160]; Dzierżęcino, stan. 2 [161]; **skarby**: Kołobrzeg, stan. 43 [256]; Kołobrzeg, stan. 44 [257]; Koszalin-Rokosowo, stan. 33 [268]; Rościęcino, stan. 1 [480]; Sarbinowo, stan. – [495]; **ślad osadniczy**: Rusowo, stan. 70 [491])

Osadnictwo łużyckie epoki brązu obejmowało dużą część obszaru wybranego

do badań. Największe zagęszczenie śladów osadniczych możemy zauważyć na zachodzie, w wielkim zakolu Parsęty (na północny zachód od ujścia Radwi). Znajduje się tam około połowy stanowisk związanych z epoką brązu. Pozostałe stanowiska rozlokowane są w południowych i południowo-wschodnich partiach obszaru badań. Tworzą kilka niewielkich zgrupowań – pierwsze nad Parsętą na południe od Białogardu, drugie między Parsętą i Radwią na wschód od tego miasta, trzecie nad Dzierżęcinką na południowo-wschód od Koszalina. W tych też zgrupowaniach zanotowano stanowiska datowane na najwcześniejszy okres rozwoju kultury łużyckiej, tj. cmentarzyska kurhanowe w Skroniach, stan. 7 – III EB i w Buczku, stan. 2 [58] – III/IV EB, cmentarzysko płaskie w Dzierżęcinnie, stan. 3 [162] – IV EB oraz osadę w Garnkach, stan. 1 [165] – IV EB.

Charakterystyczny jest niemalże brak stanowisk osadowych związanych z epoką brązu w pasie nadmorskim regionu. Wyjątek stanowi domniemana osada w Iwięcinie, stan. 43 [191], położona na północno-wschodniej granicy obszaru badań, pomiędzy jeziorami Jamno i Bukowym. Zupełnie odmienna sytuacja dotyczy skarbow. Tego rodzaju znaleziska zdają się ciążyć ku północy. Miejsca zdeponowania trzech z nich znajdują się 1–2 km od obecnej linii brzegowej Bałtyku (Kołobrzeg, stan. 43 [256], Kołobrzeg, stan. 44 [257], Sarbinowo, stan. – [495]), a skarb z Rościęcina, stan. 1 [480] odkryto prawdopodobnie w obrębie doliny Parsęty około 6 km od jej ujścia do morza. Jedynie skarb z Koszalina-Rokosowa, stan. 33 odkryty został w pobliżu skupiska osadniczego kultury łużyckiej. Nie jest do końca jasne czy skarby zlokalizowane nad morzem były z jego bliskością w jakiś sposób związane. Ich położenie zdaje się jednak nietypowe ze względu na to, iż znajdowały się w obszarze stosunkowo słabo zasiedlonym w stosunku do pozostałej części interesującego nas regionu. Jeśli zachowałoby się więcej danych o omawianych skarbach oraz zostałaby lepiej poznana paleogeografia pasa nadmorskiego (wraz z przebiegiem samego brzegu na przestrzeni pradziejów), można by odpowiedzieć na więcej pytań dotyczących tychże depozytów przedmiotów brązowych.

Stanowiska datowane na epokę brązu i okres halsztacki

Zbiór składający się ze stanowisk, które zostały określone jako funkcjonujące od epoki brązu po okres halsztacki lub na przełomie tych okresów zawiera 21 miejsc będących pozostałościami osadnictwa łużyckiego (ryc. 9). Na tę liczbę składa się 13 osad, 5 cmentarzysk, 1 skarb i 2 ślady osadnicze, z których wszystkie zostały dokładnie zlokalizowane w terenie. Publikowanych bądź wzmiankowanych zostało 8 stanowisk (**osady**: Karlino, stan. 3 [215]; Łęczno, stan. 3 [342]; **cmentarzyska**: Byszyno, stan. 11 [64]; Wyszebórz, stan. 1 [608]; Wyszebórz, stan. 4 [610]; Wyszebórz, stan. 8 [611]; Wyszebórz, stan. 9 [612]; **skarb**: Kazimierz Pomorski, stan. 1 [245]).

Punkty osadnicze datowane na ten okres wykazują podobne położenie jak stanowiska przypisane tylko epoce brązu. Występują w tym samym obszarze, jednak na ogół nie pokrywają się z lokalizacją poprzedniej grupy. Wynika to z, przynajmniej częściowej, współczesności stanowisk przypisanych do obu zbiorów. Punkty przynależące do EB i Ha, najogólniej rzecz ujmując, uzupełniają przestrzenie pomiędzy wcześniej omawianym osadnictwem w południowej i południowo-wschodniej części obszaru badań. Ponadto tworzą one dwa, liczące po kilka

stanowisk, skupiska na wschodzie regionu – pierwsze na wschodnim brzegu Jeziora Lubiatowskiego, drugie na lewym brzegu Radwi, na północny wschód od Zegrza Pomorskiego. Dwa stanowiska położone są jednak w zupełnie innym rejonie niż dotychczas wskazywany. Datowane na przełom epoki brązu i okresu halsztackiego cmentarzysko (Kołobrzeg, stan. 27 [255]) oraz znalezisko skarbu (Kazimierz Pomorski, stan. 1 [245]), zlokalizowane są nie dalej niż w odległości 1 km od brzegu morskiego oraz kilka-kilkanaście kilometrów na wschód od ujścia Parsęty. Stanowiska te mogą wskazywać na zajmowanie coraz szerszych obszarów regionu przez ludność kultury łużyckiej w tym okresie.

Stanowiska datowane na okres halsztacki

Na okres halsztacki datowano 21 stanowisk zarejestrowanych na obszarze badań (ryc. 10). Jest to więc zbiór tak samo liczny jak poprzedni. Różnicą jest mniejsza liczba osad, których trwanie zostało przypisane na ten okres. Liczba poszczególnych stanowisk przedstawia się w sposób następujący: 8 osad, 5 cmentarzysk, 1 skarb oraz 6 śladów osadniczych (w tym Konikowo, stan. 2 [259], ujęte podwójnie, gdyż w jego obrębie znajdowała się osada i cmentarzysko). Tylko o 4 spośród stanowisk można znaleźć informacje w literaturze (**Osada i cmentarzysko**: Konikowo, stan. 2 [259]; **osada**: Koszalin, stan. 15 [262]; **cmentarzysko**: Stare Bielice, stan. bez nr [543], **skarb**: Stęszyc, stan. 1 [544]).

Stanowiska łużyckie datowane na Ha C i D zanotowane zostały głównie pomiędzy Radwią i Dzierżęcinką, gdzie tworzyły dwa blisko siebie położone skupiska. Pozostałe rozlokowane były pojedynczo na prawym brzegu Dzierżęcinki, na zachód od Jeziora Jamno, a jedno między Parsętą a Radwią. Oddalone od nich dwie, blisko siebie położone, osady znajdowały się na prawym brzegu Parsęty, w pobliżu wcześniej wymienianego dużego skupiska osadniczego w dużym zakolu tej rzeki. Pięć stanowisk nie posiada ustalonej lokalizacji i zostało pominiętych w zestawieniu kartograficznym.

Jak wynika z tego zestawienia, większość punktów osadniczych datowanych na okres halsztacki grupuje się we wschodniej części badanego obszaru. Ich położenie, w pewnej części, pokrywa się z lokalizacją stanowisk przypisanych epoce brązu. Rozłożenie śladów osadnictwa halsztackiego sugeruje jednak bliską ekspansję osadnictwa w tym okresie. Nowo zasiedlone tereny sąsiadowały bezpośrednio z dawniej wykorzystywanymi, jak to można zaobserwować porównując rozłożenie punktów na mapie. Zaznaczyć należy, że proces zajmowania nowych siedlisk (a o takim zapewne można mówić) objął w sposób znaczący tylko wschodnią część obszaru, gdzie wcześniejsze osadnictwo było mniej intensywne niż nad Parsętą i obejmowało kilka skupisk o niewielkich powierzchniach.

Skarb ze Stęszyc, stan. 1 [544] wykazuje podobne cechy lokalizacyjne jak inwentarze datowane na epokę brązu. Mogłoby to wskazywać na symboliczną istotność obszaru nadmorskiego w świadomości społeczności kultury łużyckiej zamieszkującej rejon Środkowego Pomorza (przy założeniu, iż depozyty te składane były w celach kultowych, wotywnych).

Stanowiska datowane na Ha–La i La

Na ten przedział chronologiczny przypada najmniej stanowisk łużyckich (ryc. 11). Nie może to dziwić zważywszy fakt, iż na ten okres pradziejów przypadał schyłek rzeczonyj kultury, zastępowanej pojawiającą się wtedy kulturą pomorską. Na sumę 13 stanowisk przypada 10 osad, jedno domniemane cmentarzysko i 2 ślady osadnicze. Policzone podwójnie w tym przypadku jest Skibno, stan. 4 [509], któremu przypisywana jest funkcja osady albo cmentarzyska. W literaturze wzmianki znaleźć można jedynie o osadzie łużyckiej z Białogardu, stan. 14 [14]. Dodać można, iż na przedział Ha–La były datowane tylko 4 stanowiska, pozostałe zaś na okres lateński. Ze względu na niewielką liczebność zbioru, położenie punktów osadniczych przedstawiono na wspólnej mapie.

Wartym podkreślenia jest, iż w przypadku 2 stanowisk tej grupy, przynależność kulturowa określona została na kulturę łużycką i pomorską (Bagicz, stan. 12 [2], Skibno, stan. 4 [509]). Ponadto w przypadku 2 stanowisk łużyckich zaznaczono, że przynależność także do kultury pomorskiej jest możliwa (Skwierzynka, stan. 4 i 10 [530, 531]).

Stanowiska tego okresu rozmieszczone są na całym obszarze badań z wyłączeniem dużej, środkowej części wybrzeża. Stanowiska datowane na Ha i La lokują się w zachodniej części obszaru, w rejonach nadparsęckich (Białogard, stan. 14 [14] i Karścino, stan. 58 [238]) oraz między Dzierżęcinką a Unieściem (wymienione już punkty w okolicy Skwierzynki). Stanowiska lateńskie znajdują się natomiast na wschód od Kołobrzegu, nad Radwią, na zachód od Świeszyna oraz w skupisku przy północno-wschodnim krańcu obszaru.

Mała ilość stanowisk z tego przedziału chronologicznego (w porównaniu z poprzednimi okresami) i podwójna w niektórych przypadkach przynależność kulturowa wyraźnie wskazują na zanik osadnictwa łużyckiego. Ostatnie osady zaliczane do tej jednostki kulturowej zanikły najpóźniej na przełomie okresu wczesno- i środkowolateńskiego.

PREFERENCJE WYBORU PRZESTRZENI ZASIEDLANEJ

Przeprowadzona została analiza położenia w terenie wszystkich stanowisk zaklasyfikowanych do kultury łużyckiej z interesującego nas obszaru badań. Główny nacisk położony został na określenie umiejscowienia reliktyw osadnictwa względem sieci hydrograficznej oraz lokalnego ukształtowania terenu.

Położenie stanowisk względem sieci wodnej

W celu ustalenia powiązań stanowisk kultury łużyckiej z siecią hydrograficzną (ciekami, zbiornikami wodnymi i terenami podmokłymi), z pomocą map wykonane zostały pomiary odległości tychże stanowisk do najbliższych położonych wód. Pomiary były wykonywane w przybliżeniu, a wyniki podawane jako wielokrotności dystansu 50 m. Dla 26 spośród wszystkich 540 stanowisk dokonanie pomiaru okazało się niemożliwe ze względu na brak precyzyjnych danych lokalizacyjnych.

Zaznaczyć należy, iż obszar badań posiada bardzo gęstą sieć hydrograficzną. Położenie w pobliżu zbiorników wodnych jest zatem zjawiskiem powszechnym i nieuniknionym. Nie można na podstawie samych tylko pomiarów odległości wysuwać wniosków np. o intencjonalnym sytuowaniu osad łużyckich w konkretnym

intencjonalnym dystansie od wód.

Ze względu na wspomnianą powyżej rozbudowaną sieć hydrograficzną Równiny Białogardzkiej i przyległego pasa nadmorskiego, nie zanotowano stanowiska kultury łużyckiej oddalonego od środowiska wodnego na więcej niż 1700 m. Średnia odległość dla wszystkich stanowisk wyniosła 341 m, jednak niemalże połowa punktów nie przekroczyła 200 m oddalenia od wód. Szczegółowe dane, wraz z podziałem stanowisk wg funkcji prezentuje tabela 2.

Porównując uzyskane wartości można zauważyć, że tylko około 15% stanowisk położonych jest dalej niż 600 m od cieków, zbiornika wodnego bądź terenów podmokłych, rozlewisk (z których część, *nota bene*, mogła być kiedyś jeziorami). Stanowiska, którym przypisano funkcję osad położone są nieco bliżej wód niż wskazuje średnia dla całego zbioru. Ślady osadnicze, natomiast, wykazują średnią wyższą od ogólnej. Z pewną dozą ostrożności możemy uznać taką sytuację za typową dla osadnictwa kultury łużyckiej. Część śladów osadniczych uznamy w takim przypadku za objaw działań gospodarczych obejmujących większą część otaczającej ekumeny, w tym obszary nie zamieszkiwane stale. Niższa średnia odległość wykazana dla osad wskazywałaby, że stosunkowo niewielka odległość od sieci hydrograficznej była jednym z możliwych czynników wyboru miejsca pod stałe siedziby.

Od średniej i wyników pozostałych grup funkcyjnych odbiegają wyniki pomiarów dla zbioru cmentarzysk. Ich średnia oddalenia od wód wynosi jedynie 295 m, co oznacza nawet 15% odchylenie od pozostałych wyników. Sugeruje to silniejsze powiązanie tego typu przestrzeni, która pełniła ważne funkcje symboliczne, ze środowiskiem akwaticznym. Tendencja w wyborze miejsca pod cmentarzysko w pobliżu wód, znana jest dla całego obszaru kultury łużyckiej. Jednak by poprzeć te dane również dla naszego obszaru badań, rozwiniemy kwestię położenia stanowisk sepulkralnych w następnym podrozdziale, poświęconym położeniu osadnictwa względem ukształtowania terenu.

Przedział odległości (m)	Wszystkie stanowiska		Osady		Cmentarzyska		Ślady osadnicze i pozostałe (poza skarabami)	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
0–200	234	45,53	94	44,34	24	48	121	46,90
201–400	134	26,07	59	27,83	16	32	60	23,26
401–600	76	14,79	39	18,40	6	12	31	12,02
601–800	36	7,00	10	4,72	3	6	23	8,91
801–1000	22	4,28	5	2,36	1	2	16	6,20
>1000	12	2,33	5	2,36	0	0	7	2,71
Suma stanowisk	514	100	212	100	50	100	258	100
Średnia odległość (m)	~341	-	~330	-	~295	-	~356	-

Tabela 2. Odległość stanowisk kultury łużyckiej od wód z podziałem wg funkcji stanowiska

Ostatnim typem stanowisk, który nie został ujęty w zestawieniu tabelarycznym, są skarby. Nie zostały dołączone do analizy statystycznej ze względu na bardzo niewielką liczebność zawierającego je zbioru. Spośród 8 znanych skarbów tylko jeden posiada lokalizację pewną, jeden przybliżoną, a pozostałe mają wskazaną tylko miejscowość, w pobliżu której je odkryto. Dla obu stanowisk tego typu odległość od wód można by określić jako 0 m, gdyż zostały odkryte w środowisku wodnym. Fakt ten potwierdzałby pełnioną przez nie funkcję symboliczną, przecząc jednocześnie tezauryzacyjnej oraz intencjonalnemu ukryciu ich inwentarzy z przyczyn wystąpienia różnych zagrożeń.

Nie zostały przeprowadzone analizy odległości stanowisk łużyckich od wód z podziałem na poszczególne podokresy. Przeszkodą była stosunkowo niewielka ilość stanowisk datowanych na poszczególne odcinki czasu. Jedynie dla epoki brązu ogólna liczba stanowisk mogłaby służyć za podstawę testów statystycznych. Z braku możliwości porównania uzyskanych wyników z pozostałymi zbiorami, testy zostały zaniechane.

Położenie stanowisk a rzeźba terenu

Decyzja o wykorzystaniu jakiegoś terenu pod osadnictwo z pewnością związana była z rzeźbą danego obszaru. Jak wspomniano w rozdziale omawiającym warunki naturalne Pomorza Środkowego, region ten ukształtowany został przez procesy glacialne oraz postglacialne. Od ustąpienia zlodowacenia największy wpływ na krajobraz wywierała działalność wód – opadowych, jak i tworzących sieć hydrograficzną.

Właśnie z tego powodu analizując położenie stanowisk kultury łużyckiej względem rzeźby terenu, odnosić się będziemy głównie do najczęściej występującej jej formy – stworzonej przez wymienione procesy *doliny cieku wodnego*. W wyniku analizy topografii obszaru stwierdzono, że tego typu formy terenowe zajmują większą część powierzchni obszaru badań. Jako, że w dolinach (większych i mniejszych cieków) występują rodzaje gleb najkorzystniejszych dla rolnictwa, uznać je należy za potencjalnie najbardziej wartościowy obszar dla ludności łużyckiej, której głównym źródłem utrzymania, jak wiemy, była produkcja rolna. Same doliny zostały podzielone, wg swojej rozległości, na dwie kategorie. Do *dużych dolin* przyporządkowano te o szerokości powyżej 1 km, do *dolin małych* analogicznie zaliczono te poniżej wspomnianej wartości. Do tych pierwszych zaliczają się głównie doliny największych rzek regionu – Parsęty i Radwi oraz niektórych z mniejszych od nich rzek. Odpowiednio dnami małych dolin płyną przeważnie strumienie, małe rzeczki, znajdują się w nich małe zbiorniki wodne i obszary podmokłe (obecnie często zmeliorowane).

Powiązanie osadnictwa łużyckiego z obszarami dolin potwierdzają przeprowadzone obserwacje, których wyniki zawiera tabela 3. Większość znanych stanowisk łużyckich, ponad 70%, położona jest w ich obrębie. Jeżeli do tego zbioru dodamy relikty osadnictwa położone w strefie krawędzi dolin to wskaźnik ten wyniesie około 83%.

Dominującą lokalizacją (ok. 70%) dla wszystkich punktów osadniczych były stoki dolin powyżej terasy zalewowej. Była to zatem dla ówczesnej ludności lokalizacja najkorzystniejsza, wynikająca z warunków glebowych oraz dostępu do wód –

wykorzystywanych zapewne w celach gospodarczych (pozyskiwanie pożywienia i wody pitnej), jak i transportowych (w przypadku jezior i większych rzek).

Krawędzie dolin wykorzystywane były stosunkowo rzadziej. Tylko nieco ponad 11% stanowisk lokowanych było w tej strefie. Mniej więcej równie liczne były wśród nich osady oraz inne punkty zaliczane obecnie do śladów osadniczych. Zdecydowanie rzadko spotyka się, na interesującym nas obszarze badań, cmentarzyska położone na krawędziach dolin.

Dna dolin i dolinek to strefa, która z reguły nie była wybierana do stałego osadnictwa. W ich obrębie (do którego doliczono także terasę zalewową) zlokalizowano zaledwie 16 stanowisk przypisywanych kulturze łużyckiej. Przeważają stanowiska ulokowane w dolinkach mniejszych cieków, które nie stanowiły takiego zagrożenia w przypadku powodzi jak większe rzeki regionu. W strefie dennej większych dolin odkryto tylko 4 stanowiska – wszystkie to osady. Dwie z nich (Wyszebórz, stan. 9 [612] oraz Pyszka, stan. 1 [461]) usytuowane były jednak nie na samej terasie zalewowej, lecz na wyniesieniu w jej obrębie, co pozwalało uniknąć ryzyka podtopienia czy zalania w razie wystąpienia wysokiego poziomu wód.

Obszary pomiędzy dolinami stanowiły obszar nieco mniej chętnie zajmowany przez osadnictwo, lecz niewątpliwie eksploatowany gospodarczo. Świadczyć o tym może fakt, iż spośród stanowisk tam odkrywanych, niemalże 2/3 to ślady osadnicze, które najpewniej wiązać można z penetracją obszarów poza stałą strefą zamieszkiwania. Warto też zwrócić uwagę na to, że obszary pozadolinne stanowią mniejszą część powierzchni tej części Pomorza. Mimo to wyraźnie widać, że stanowiły jednak marginalną strefę działalności osadniczej.

Obszary bezodpływowe należy zasadniczo włączyć do strefy omawianej powyżej. Na tych obszarach, będących właściwie sporadycznie występującymi niewielkimi kotlinkami, mającymi na dnie niewielkie jezioro bądź teren podmokły, zlokalizowano 3 stanowiska.

Jako osobną kategorię lokalizacji elementów sieci osadniczej należy wymienić wyniesienia i kulminacje terenu. Zaliczono do nich formy wyróżniające się wysokością w danym terenie (od stopnia wypiętrzenia względem otaczającego terenu zależało przypisania danego jego fragmentu do jednej z tych dwóch kategorii). Nie wprowadzono podziału tychże wyniesień na znajdujące się w obrębie dolin, jak i poza nimi. Wyeksponowane położenie wykazuje 16 % wszystkich stanowisk. Nie jest to znaczna wartość jeśli chodzi o osady i ślady osadnicze. Warto zaznaczyć jest jednak fakt, że aż 40% spośród cmentarzysk znajduje się na wyraźnych wyniosłościach.

Osady i ślady osadnictwa łużyckiego związane są w zdecydowanej większości z dolinami rzek (~85%). Nawet przy dominacji różnego rodzaju dolin w krajobrazie Środkowego Pomorza, oznacza to konkretną preferencję przy wyborze miejsca osiedlenia się danych społeczności pradziejowych. Region ten był na tyle sprzyjający, że zasiedlony został praktycznie w całości (choć nie wszystkie partie były równie chętnie zajmowane).

Wyraźną tendencję widać jednak w miejscach wybieranych pod założenie nekropoli. Tak jak w przypadku pozostałych stanowisk, większość z nich znajdowała się w obrębie dolin, lecz wykazywały w dużej mierze charakterystyczne dla swojego zbioru położenie. Cmentarzyska kultury łużyckiej lokowane były najczęściej na dość stromych stokach dolin, rzadko w ich części krawędziowej. Niekiedy wykorzystywano

wyróżniające się w terenie wyniesienia w obrębie wymienionych wyżej form. Czwarta część cmentarzysk sytuowana była poza dolinami. Wtedy jednak lokowano je jedynie w terenie wyeksponowanym, mniej lub bardziej wyniesionym ponad okolicę.

Położenie	Funkcje stanowisk			Wszystkie stanowiska	Procentowy udział danej lokalizacji (%)
	Osady	Cmentarzyska	Ślady osadnicze (i pozostałe prócz skarbów)		
Dno doliny	6	0	8	14	2,71
Małej	2	0	8	10	1,94
Dużej	4	0	0	2	0,78
Stok doliny	154	30	172	355	68,99
Małej	100	20	142	262	50,78
Dużej	54	10	30	93	18,22
Krawędź doliny	27	4	28	59	11,43
Małej	10	2	13	25	4,84
Dużej	17	2	15	34	6,59
Między dolinami	23	12	49	84	16,28
Teren płaski	2	0	16	18	3,49
Wyniesienie	18	10	28	56	10,85
Znaczniejsza kulminacja	3	2	5	10	1,94
Obszary bezodpływowe	2	0	1	3	0,58
Razem:	208	46	263	515	100

Tabela 3. Położenie stanowisk kultury łużyckiej względem rzeźby obszaru (rozbieżności w sumach mogą brać się z faktu, iż w kilku przypadkach stanowiska mają przypisaną podwójną funkcję)

Wyniosłość terenu wybieranego pod założenie cmentarzyska korzenie swoje musiała mieć w symbolicznie obszarze eksponowanego. Badacze kultury łużyckiej (m.in. G. Ossowski, B. Chomentowska, T. Malinowski) wskazywali, iż w interesującej nas epoce wybierano takie właśnie miejsca – wyniosłości, zwykle położone nad wodą lub bagnami. Ze względu na powtarzalność takich obserwacji uznali oni takie cechy lokalizacyjne za regułę powtarzającą się wśród społeczeństw kultywujących ciałopalenie zmarłych i zakładających nekropole popielnicowe³⁶.

³⁶ B. Chomentowska, *Cmentarzyska kultury pomorskiej na Mazowszu*, „Światowit”, t. 31, 1968, s. 189–280; szerzej B. Sił, *Mikroregionalne modele osadnictwa społeczeństw kultury łużyckiej przelomu epoki brązu i żelaza*, Szczecin 2009, (maszynopis pracy magisterskiej w archiwum Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego).

ANALIZA SIECI OSADNICZEJ METODAMI PRZESTRZENNYMI

Ostatnimi metodami badawczymi zastosowanymi w niniejszej pracy będą analizy rozkładu przestrzennego stanowisk kultury łużyckiej w interesującym nas obszarze badań. Z pomocą tych metod spróbujemy ustalić cechy zarejestrowanej sieci osadniczej.

Analizy będą prowadzone dla 3 podzbiorów zdarzeń (grup punktów reprezentujących stanowiska archeologiczne), wydzielonych na podstawie dostępnego datowania znalezisk. Mają reprezentować kolejne potencjalne fazy zasiedlenia obszaru przez społeczności łużyckie:

- I – Epoka brązu – stanowiska datowane na III–V EB.
- II – Przełom epok brązu i żelaza – stanowiska datowane na epokę brązu i przełom epok – ekspansja osadnictwa.
- III – Okres halsztacki – stanowiska z przełomu epok i z okresu halsztackiego – obraz osadnictwa łużyckiego w początkach epoki żelaza.

Zazębianie się zbiorów jest zamierzone i jako takie było nie do uniknięcia. Wpłynęło na to częste datowanie stanowisk na kilka podokresów chronologicznych lub bardzo ogólne określenie chronologii tylko z uwzględnieniem epoki.

Dla najpóźniej datowanych stanowisk łużyckich (HaD–La) nie wykonywano analiz metodami przestrzennymi ze względu na zbyt niską ich liczebność.

Analiza metodami „najbliższego sąsiada”

Analiza metodami „najbliższego sąsiada” i „n-tego najbliższego sąsiada” miała przynieść odpowiedź na pytania o podstawowe cechy łużyckiej sieci osadniczej na interesującym nas obszarze. W obrębie wspomnianych powyżej podzbiorów chronologicznych wydzielone zostały 3 kolejne grupy badanych punktów:

- a) Osady
- b) Cmentarzyska
- c) Wszystkie zarejestrowane punkty spełniające kryterium chronologiczne.

Dla podzbiorów tych wykonane zostały mapy osadnicze. Na ich podstawie wyszowano grafy obrazujące odległości do najbliższego sąsiada oraz grafy tzw. sztywne na podstawie metody „n-tego najbliższego sąsiada”. Następnie zestawiono odległości i dokonano obliczeń, których wyniki przedstawiają tabele 4 i 5.

Rodzaj zdarzeń:	N	Ro	Re	R
Osady EB	26	1.380	3.829	0.360
Osady EB + EB–Ha	39	1.904	3.127	0.609
Osady EB–Ha + Ha	21	3.366	4.261	0.790
Cmentarzyska EB	11	5.433	5.887	0.923
Cmentarzyska EB + EB–Ha	16	3.850	4.881	0.789
Cmentarzyska EB–Ha + Ha	8	8.101	6.903	1.173
Punkty EB	59	1.467	2.542	0.577

Punkty EB + EB-Ha	78	1.310	2.211	0.593
Punkty EB-Ha + Ha	38	2.256	3.167	0.712

Tabela 4. Wyniki aplikacji metody „najbliższego sąsiada”

Rodzaj zdarzeń:	N	Ro	Re	R
Osady EB	26	2.980	3.829	0.778
Osady EB + EB-Ha	39	2.364	3.127	0.756
Osady EB-Ha + Ha	21	3.800	4.261	0.892
Cmentarzyska EB	11	6.973	5.887	1.184
Cmentarzyska EB + EB-Ha	16	5.314	4.881	1.089
Cmentarzyska EB-Ha + Ha	8	7.845	6.903	1.136
Punkty EB	59	1.958	2.542	0.770
Punkty EB + EB-Ha	78	1.765	2.211	0.798
Punkty EB-Ha + Ha	38	3.154	3.167	0.996

Tabela 5. Wyniki aplikacji metody „n-tego najbliższego sąsiada”

Objaśnienia dla obu tabel:

N – liczba zdarzeń danego typu

Ro – obserwowana średnia odległość między zdarzeniami

Re – oczekiwana średnia odległość między zdarzeniami

R – Ro/Re – wynik testu Clarka i Evansa.

Wyniki uzyskane za pomocą tych metod są zbieżne, jakkolwiek wyniki metody „najbliższego sąsiada” jawią się jako bardziej ostre i zróżnicowane. Przyczyną innych wyników drugiej metody są „dodatkowe wiązania” pomiędzy punktami, często dość odległymi od siebie, mogącymi należeć do odrębnych podukładów (mikroregionów osadniczych).

Generalizując, układ punktów we wszystkich podzbiorach wykazuje wyraźną losowość. Szczególnie dotyczy to cmentarzysk we wszystkich badanych okresach. Analizując kolejne wyniki widać, iż stopień losowości układu pogłębiał się z biegiem czasu. Uzyskane dane wskazują, że zasiedlenie tego regionu było rezultatem długotrwałego osadnictwa w obszarze, którego cała powierzchnia w podobnym stopniu nadawała się pod zasiedlenie. Oceniając fizjografię Środkowego Pomorza, wynik taki nie jest zaskoczeniem.

Analiza metodą „najbliższego sąsiada” dla osad epoki brązu wykazuje ponadto dość wyraźne odchylenie w kierunku skupienia, które w kolejnych przedziałach chronologicznych przechodzi ku losowości. Ten pierwszy wynik może wskazywać na kolonizację z obszaru macierzystego lub zasiedlenie w warunkach nierównomiernej przydatności osadniczej regionu. Należałoby przychylić się jednak do pierwszej interpretacji, ze względu na wspomniane podobne warunki osadnicze. Kolonizacja czy też rozprzestrzenianie się łużyckich wpływów kulturowych od strony Pomorza

Zachodniego było już sugerowane w jednym z wcześniejszych podrozdziałów. Na korzyść tezy o tym kierunku ekspansji świadczy też fakt silnego zagęszczenia śladów osadnictwa łużyckiego z epoki brązu na obszarze nadparsęckim w zachodniej części Równiny Białogardzkiej.

Próba wydzielenia układów hierarchicznych – triangulacja

Analiza metodą triangulacji była próbą odpowiedzi na pytanie czy w układach punktów osadniczych, uzyskanych na podstawie kwerendy, można dopatrzeć się związków poszczególnych punktów opartych na wzajemnych zależnościach. Ze względu na ograniczoną możliwość ustalenia ważności poszczególnych stanowisk, analizie poddane zostały wszystkie stanowiska osadnicze posiadające bliższe datowanie i lokalizację w terenie.

Analiza została przeprowadzona w dwóch wariantach:

I – triangulacja zawierająca wszystkie odcinki grafu.

II – triangulacja, w której z grafu wykluczono odcinki wg założeń poczynionych w rozdziale „Założenia i metody”.

Oba warianty zostały zastosowane do wszystkich trzech chronologicznych podzbiorów punktów osadniczych, podobnie jak w rozdziale poprzednim, oraz osobno dla osad należących do tych podzbiorów.

Wynikiem przeprowadzonej analizy powstały wykresy skumulowane przedstawiających rozkład odległości pomiędzy punktami osadniczymi. Z przebiegu krzywych udało się wyznaczyć nadreprezentowane przedziały wartości rzeczonych odcinków. Przedziały charakterystyczne przedstawia tabela 6.

Przedział chronologiczny	Zbiór zdarzeń	Wariant	Rząd odległości i przedziały charakterystyczne odległości (km)		
			1.	2.	3.
III–V EB	wszystkie	I	1,7–2,8	5,5–7,8	10,5–11,6
	wszystkie	II	1,5–2,8	5,8–7,4	-
	osady	I	1,8–3,8	4,8–7,5	10,5–11,5
	osady	II	1,8–3,8	4,5–5,3	11,2–11,5
EB/Ha	wszystkie	I	2–3,2	5,8–7,2	9,8–11
	wszystkie	II	1,8–2,8	5,8–6,2	-
	osady	I	1,8–2,3	6,5–7,8	9,8–11,5
	osady	II	1,8–3,2	5,5–6,8	9,5–10,1
Ha	wszystkie	I	1,8–2,8	4,8–5,5	-
	wszystkie	II	1,8–2,8	4,8–5,6	-
	osady	I	1,6–2,3	5–7	11,5–12,8
	osady	II	1,5–2,8	4,8–5,5	12–12,8

Tabela 6. Wykaz wartości nadreprezentowanych ze skumulowanych wykresów triangulacji

Dzięki uzyskanym odległościom charakterystycznym możliwe stało się wykreślenie na mapie osadniczej poligonów (sześciokątów) opartych o rozpoznane osady kultury łużyckiej (jako modyfikacja sieci sześciokątów Christallera). Interpretacja tak powstałej mapy pozwoliła na wyciągnięcie wniosków dotyczących poszczególnych zaobserwowanych, wyróżniających się przedziałów odległości.

Dla wszystkich przedziałów chronologicznych zaobserwowano wyróżnianie się przedziałów należących do trzech rzędów wielkości (tabela 6). Poszczególne stopnie zdają się reprezentować kolejne poziomy organizacji przestrzeni osadniczej. Pierwszy (o najmniejszej wartości) poziom odpowiada otoczeniu osady – obszarowi najintensywniej wykorzystywanemu gospodarczo, pod uprawy ogrodowe i zabiegi rolnicze wymagające dużych nakładów pracy (rolnictwo intensywne). Stopień drugi określić by można jako terytorium przynależne konkretnej osadzie, wykorzystywane pod noszącą cechy doraźności działalność gospodarczą, taką jak pomocnicza uprawa żarowa czy wypas stad udomowionych zwierząt (dodatkowo także zbieractwo, myślistwo).

Odległości trzeciego rzędu nie noszą już cech podziału terenu ze względów gospodarczych. Analiza map z poligonami naniesionymi na osady sugeruje, iż odległości najwyższego rzędu to granice terytorialne poszczególnych skupisk osadniczych – mikroregionów.

Przedstawieniem obrazu sieci osadniczej uzyskanego w czasie triangulacji zajmiemy się w rozdziale omawiającym osadnictwo łużyckie w obszarze badań. Wyniki poszczególnych analiz prezentują natomiast ryciny zamieszczone na końcu tekstu (ryc. 12–25).

Charakterystyka osadnictwa łużyckiego na Równinie Białogardzkiej i w zachodniej części Wybrzeża Słowińskiego

Po serii wykonanych analiz możemy przystąpić do próby charakterystyki osadnictwa kultury łużyckiej na interesującym nas obszarze. W oparciu o serię stworzonych modeli, możliwe stało się uchwycenie cech sieci osadniczej. Same modele, będące konstrukcją teoretyczną, służą jako narzędzie opisu danych uzyskanych drogą badań terenowych.

Dzięki uzyskaniu dostatecznie licznych zbiorów datowanych stanowisk stało się możliwe podzielenie syntezy na trzy chronologiczne części oraz umożliwiło uzyskanie dynamicznego (na ile pozwoliły dane) obrazu zmian zachodzących w zasiedleniu obszaru od epoki brązu po koniec okresu halsztackiego.

Epoka brązu

Najwcześniejsze stanowiska łużyckie na interesującym nas obszarze datowane są na III EB, przy czym na ten okres przypadają zarazem początki rozwoju osadnictwa tej kultury. Równina Białogardzka wraz z przylegającym pasem wybrzeża zasiedlana była przez społeczności związane kulturowo z Pomorzem Zachodnim. Zapewne z kierunku tego właśnie regionu rozpoczęło się zasiedlanie obszaru Środkowego Pomorza, na co wskazują stanowiska Niemierze, stan. 1 [380], Rościęcino, stan. 1 [480] oraz Skronie, stan. 7 [529], datowane już na III EB.

W wyniku zastosowania metody triangulacji udało się zbudować model osadniczy, który pozwala opisać osadnictwo kultury łużyckiej omawianego okresu. Analiza wykresów skumulowanych odległości między stanowiskami pozwoliła

wyznaczyć 3 przedziały nadreprezentowanych odległości, w oparciu o które wyznaczono średnie promienie poligonów – sześciokątów foremnych (ryc. 12–15). Średnio promienie poligonów kolejnych trzech rzędów wynosiły – $r = 1,3$ km; $r = \sim 3$ km; $r = 5,6$ km. Z wykresu wynika, że rozkład punktów osadniczych ma charakter skupiony.

Ciążar osadnictwa kultury łużyckiej skupiał się w części zachodniej i południowej obszaru badań. Wniosek ten pokrywa się z dotychczas poczynionymi spostrzeżeniami. Właśnie na lewym brzegu rzeki Parsęty znajduje się największy z wydzielonych mikroregionów osadniczych. Dla epoki brązu wydzielono 6 takich skupisk osadniczych (ryc. 23): 1. Na północny zachód od Karlina; 2. Na południe od Białogardu; 3. Między Liśnicą a Radwią na wschód od Białogardu; 4. Na wschód od Jeziora Parnowskiego; 5. Na południowy wschód od Koszalina; 6. Na wschód od Jeziora Jamno.

Poszczególne mikroregiony można wyróżnić dzięki granicom wyznaczonym zasięgiem poligonów III rzędu ($r = 5,6$ km). Obszary przez nie wyznaczone nie pokrywają się, dzięki czemu można było rozdzielić osobne terytoria osadnicze. W jedynym przypadku zazębiana się mikroregionów (nr 2 i 3), granicę wydaje się stanowić przeszkoda naturalna – doliny rzek Parsęty i Leśnicy.

Pierwszy z mikroregionów położony jest na zachodzie obszaru w dużym łuku rzeki Parsęty, na północny zachód od Karlina. Skupisko to jest największym wydzielonym dla epoki brązu zespołem osadniczym. W jego obrębie można wyróżnić 8 mniejszych części, które identyfikować należy z osadami wchodzącymi w skład mikroregionu – osada Piotrowice, stan. 27 [425], zespół osad we Włóściborzu, stan. 22–24 [595–597], Poblocie Wielkie, stan. 16 [435], Poblocie Wielkie, stan. 1 i 4 [428, 430], Karścino, stan. 10 i 19 [231, 234], Kowańcz, stan. 1 [287], Lubiechowo, stan. 4 i 22 [316, 321], Karlino, stan. 16 [220] oraz położone na południowych peryferiach Garnki, stan. 1 [165]. W przypadku stanowisk z Włóściborza, Poblucia Wielkiego, Karścina i Lubiechowa stanowiska o funkcji osad zostały zaliczone jako jeden zespół. Wynikło to z niewielkiej odległości pomiędzy stanowiskami, mieszczącymi się w nawzajem zazębiających się poligonach pierwszego rzędu. Bliskość stanowisk wskazywać może, iż stanowiły pozostałości pojedynczej rozległej osady, bądź też pozostałości kolejnych faz rozwojowych tego samego osiedla.

Większość osad w obrębie omawianego mikroregionu posiadało rozdzielne strefy intensywnej eksploatacji (poligony I rzędu), a ich strefy dalszej działalności gospodarczej tylko częściowo się pokrywały. Trochę inaczej sytuacja wyglądała w centrum tego obszaru osadniczego. Było ono bardzo gęsto pokryte relikami osadnictwa, a osady z Poblucia i Karścina ściśle graniczyły ze sobą strefami I rzędu. Ze względu na zagęszczenie osadnictwa i położenie – temu zespołowi osad można by przypisać pełnienie funkcji centralnych, nadrzędnych w obrębie tegoż mikroregionu.

Poza osadami z obszaru mikroregionu nr 1 znane są trzy cmentarzyska. Dwa z nich znajdują się w pobliżu osiedli stałych (Poblucie Wielkie, stan. 5 i 12 [431, 433]), w obrębie ich najbliższego otoczenia. Inaczej położone jest stanowisko 7 ze Skroni [529], tzn. znajduje się ono na zachodnich peryferiach mikroregionu. Możliwe wydają się dwie interpretacje tego faktu. Pierwszą jest przypisanie temu cmentarzysku dodatkowej funkcji manifestacyjnej (np. *znacznika terenu* czy *słupa*

granicznego), co wydaje się mało prawdopodobne, gdyż nie znajduje potwierdzenia w innych stanowiskach sepulkralnych z omawianego obszaru badań. Drugą możliwością jest przyporządkowanie tego stanowiska innemu, nierozpoznanemu skupisku osadniczemu, wchodzącemu w skład tego lub sąsiedniego mikroregionu (jest to teza bardziej prawdopodobna ze względu na występowania w okolicy cmentarzyska dość licznych, niedatowanych bliżej reliktyw osadnictwa łużyckiego).

Obserwowane inne ślady osadnicze położone były głównie w peryferyjnej strefie działalności gospodarczej wokół głównych osad. Zasadnie wiązać je można zatem z sezonową działalnością gospodarczą w oddaleniu od stałych siedzib ludności.

Mikroregion nr 1 był wyraźnie oddzielony od sąsiednich skupisk, które położone były w kierunku południowo-wschodnim. Pierwszym z nich był niewielki mikroregion nr 2, położony na południe od Białogardu. W jego obrębie rozpoznano dwie osady (Dębczyno, stan. 6 i 10 [126 i 129]). Oba stanowiska zostały przebadane na przełomie lat 70. i 80. ubiegłego wieku. Jak wspomniano, skupisko to oddzielone było od sąsiedniego (nr 3) dolinami rzek Parsęty i Leśnicy. Osadom towarzyszyło również cmentarzysko (Dębczyno, stan. 39 [138]), także przebadane w tym samym okresie co osady. Umiejscowione było w zasięgu poligonu I rzędu. Taka lokalizacja, tzn. w pobliżu osad, wydaje się zatem typowa dla interesującego nas obszaru badań.

Kolejny mikroregion, nr 3, obejmował obszary między Leśnicą a Radwią. Spośród rozpoznanych skupisk osadniczych zajmuje drugie miejsce co do wielkości i liczby znanych osad. Składa się na niego 6 punktów, których funkcja została określona jako osady otwarte. Prawdopodobnie stanowią jednak pozostałość tylko pięciu osiedli. Wniosek ten płynie stąd, że stanowiska w Dargikowie, stan. 1 [113] i Pomianowie, stan. 21 [448] położone są na tyle blisko siebie, iż zapewne stanowią pozostałość kolejnych faz jednej długo funkcjonującej osady.

Centrum czwartego wyznaczonego mikroregionu stanowi para stanowisk w Tatowie, na wschód od Jeziora Parnowo. Cmentarzysko i osada (Tatów, stan. 7 i 8 [561 i 562] znajdowały się na wyniesieniu, które dawniej stanowiło najpewniej brzeg jeziora (wielkością porównywalnego do Jeziora Parnowo). Po tym zbiorniku pozostał ślad w postaci dość rozległego, nisko położonego terenu podmokłego, współcześnie poddanego melioracji³⁷. Bliskość położenia względem siebie tej pary stanowisk znów potwierdza lokalizowanie łużyckich miejsc pochówku niedaleko osiedli.

Przedostatni z rozpoznanych mikroregionów przypisanych epoce brązu znajdował się na północno-wschodnim brzegu Jeziora Lubiatowo (południowo-wschodnie krańce Koszalina). Graniczył on bezpośrednio od wschodu ze skupiskiem tатовskim. W skupisku tym rozpoznano 2 osady i aż 4 cmentarzyska. Stanowiska znajdujące się w okolicy Dzierżęcina (cmentarzyska stan. 1–3 [160–162] oraz osady stan. 5 i 6 [163 i 164]) znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie, z tym, że stanowiska sepulkralne grupują się na północ od osad. Zespół ten stanowi trzon mikroregionu. Relacje między oboma typami stanowisk były podobne do opisywanych wcześniej. W południowym zasięgu tego podobszaru znajduje się jeszcze jedno cmentarzysko (Cewlino, stan. 2 [76])³⁸, którego przynależność

³⁷ Obszar ten w wyniku zaniechania prac melioracyjnych w ponownie wypełnił się wodą (2012 r.).

³⁸ R. Lachowiczowa, *Cmentarzysko kultury łużyckiej w Cewlinie woj. Koszalin*, „Materiały Zachodniopomorskie”, t. 13, 1967, s. 9–52.

do mikroregionu może budzić pewne wątpliwości ze względu na peryferyjne położenie. Zastanawiające jest także to, iż w jego bezpośredniej okolicy osadnictwo łużyckie jest słabo poświadczane. Cmentarzyskiem tym spróbujemy zająć się jeszcze w części analizy dotyczącej punktów przypadających łącznie na epokę brązu i żelaza.

Z obrębu dzierzęcińskiego mikroregionu osadniczego znane są dwa skarby odkryte w obrębie Koszalina-Rokosowa (bez nr stanowiska [266 i 268]). O pierwszym z nich nie udało się pozyskać żadnych bliższych informacji, a z danych dotyczących drugiego znany jest tylko inwentarz. Obecność skarbów w obrębie tego mikroregionu osadniczego jest dość niezwykła – pozostałe skarby znajdowano w pasie nadmorskim, w rejonach o rzadkim osadnictwie.

Ostatni mikroregion (nr 6) wydzielony został tylko umownie, gdyż poligony zostały opisane wokół pojedynczego stanowiska, określonego w badaniach powierzchniowych jako osada. Znajduje się on w oddaleniu od pozostałych skupisk, w pobliżu granicy obszaru badań, na terenie o rzadkich śladach osadnictwa łużyckiego.

Na podstawie źródeł dotyczących epoki brązu nie sposób dokładnie określić etapów rozwoju łużyckiej sieci osadniczej na Równinie Białogardzkiej i przylegającym odcinku Wybrzeża Słowińskiego. Obraz osadnictwa, który został nakreślony przy użyciu modelu będącego wynikiem zastosowania triangulacji, jawi się już jako rozwinięta sieć osadnicza (z pewnością obraz ten jednak jest daleki od kompletności). Wskazać można jedynie ogólną tendencję rozwoju osadnictwa. W epoce brązu koncentrowało się ono w środkowej części dorzecza Parsęty oraz na południu badanego regionu. Można przypuszczać, iż stamtąd ludność, albo tylko wpływy łużyckie, rozprzestrzeniła się w kierunku wschodnim.

Wracając do obrazu sieci osadniczej, należy zwrócić uwagę na nieobjęty modelem pas wybrzeża o szerokości 5–10 km. W tym obszarze nie są znane osady datowane na epokę brązu, a spośród znanych stanowisk wystąpiły tylko 4 skarby (Kołobrzeg, stan. 43 i 44 [256, 257]; Rościęcino, stan. 1 [480]; Sarbinowo, stan. ? [495]) oraz 1 cmentarzysko (Zieleniewo, stan. 18 [630]). O ile ostatnie stanowisko oraz skarb z Rościęcina znajdowały się prawdopodobnie w obrębie nierozpoznanego mikroregionu osadniczego, to pozostałe skarby wymagają innego traktowania. Jedną z hipotez jest mówiąca o ich związku z żeglugowym szlakiem wymiany wzdłuż wybrzeży Bałtyku, co ma tłumaczyć złożenie depozytów w pasie nadmorskim. Drugą możliwością jest uwypuklenie symbolicznej funkcji (kultowej, wotywniej) przedmiotów, które wg dostępnych danych składane były na Pomorzu w środowisku wodnym. Taka lokalizacja, wskazująca na nieodwracalność aktu złożenia przedmiotów, przeczy politycznym czy tezauryzacyjnym przyczynom ukrycia depozytu.

Schyłek epoki brązu i początki epoki żelaza

W tym podrozdziale przyjrzymy się sieci osadniczej składającej się z punktów datowanych na przełom wymienionych epok. Na zbiór składają się głównie stanowiska wliczane tylko do epoki brązu, lecz większość z nich ma datowanie bardzo ogólne lub przypadające na schyłek tej epoki. Drugą składową są stanowiska datowane na przełom epok. Ich zestawienie wydaje się właściwe, gdyż zapewne

w większej części współistniały ze sobą, przynajmniej przez pewien odcinek trwania kultury łużyckiej. Jeśli część z nich zanikła wcześniej, nie powinno zmienić to faktu, iż mogły wciąż trwać w świadomości ludności naszego obszaru badań, wpływając na postrzeganie otaczającej przestrzeni³⁹.

Powstały dla przełomu epok model na bazie triangulacji opiera się na poligonach wykreślonych wg promieni o następujących wartościach: I. – $r = \sim 1,2$ km; II. $r = \sim 3,2$ km oraz III. $r = 5,15$ km (ryc. 16–19). Odległości te nieznacznie tylko różnią się od uzyskanych dla samej tylko epoki brązu. Model wykazuje zatem wiele cech podobnych, a charakteryzuje się głównie bardziej rozbudowaną siecią osadniczą.

Dla przełomu epok brązu i żelaza wyróżniono następujące mikroregiony osadnicze (ryc. 24 – numeracja, o ile to możliwe, pokrywa się z tą dla epoki brązu, ze względu na kontynuację zasiedlenia danych obszarów): 1. Na północny zachód od Karlina; 2. Na południe od Białogardu; 3. Między Liśnicą a Radwią na wschód od Białogardu; 4. Na wschód od Jeziora Parnowskiego; 5. Na południowy wschód od Koszalina; 5a. Na południowy wschód od Jeziora Lubiatowskiego; 6. Na wschód od Jeziora Jamno; 7. Nad Radwią, na wschód od Jeziora Hajka; 8. Na wschód od Świeszyna (na północ od Jeziora Hajka).

Jak można wywnioskować z powyższego zestawienia, osadnictwo łużyckie przełomu epok brązu i żelaza było szersze terytorialnie rozwinięte niż w poprzednim okresie. Ze względu na zazębianie się struktur (bardzo podobnych do wcześniej omówionych), omówimy tylko nowe elementy sieci osadniczej.

W pierwszym, wciąż najrozleglejszym mikroregionie Równiny Białogardzkiej leżącym nad Parsętą, mamy do czynienia z niewielkim rozrostem obszaru tegoż skupiska. Nowym elementem była położona na prawym brzegu rzeki osada (Karlino, stan. 3 [215]) datowana od V EB po okres halszacki⁴⁰. Lokalizacja tego stanowiska może wynikać z braku przestrzeni „wewnątrz” łuku Parsęty i przeniesienia rozrastającego się osadnictwa na dotychczas niewykorzystywany obszar, leżący na wschodnich krańcach mikroregionu.

Również w obszarze osadniczym nr 2, leżącym na południe od Białogardu, dokonała się ekspansja na sąsiednie tereny. Jedno nowe osiedle zostało założone 4 km na zachód od centrum w Dębczynie. Osada ta (Łęczno, stan. 3 [342]) została przebadana w 1988 r., a jej trwanie określono na przedział czasowy V EB–Ha C/D. Osadnictwo omawianego mikroregionu rozwijało się na zachód, zapewne ze względu na to, iż pozostałe kierunki były *zablokowane* przez sąsiadów (od północnego zachodu po północny wschód). Na wschodzie i południu możliwość osiedlania się blokowały mniej korzystne osadniczo tereny krawędzi wysoczyzny.

W obrębie tegoż mikroregionu zanotowano jeszcze jedno ciekawe stanowisko przełomu epok brązu i żelaza – cmentarzysko w Byszynie, stan. 11 [64]. Zostało ono przebadane pod koniec lat 70. i odkryto na nim 37 grobów ciałopalnych. Datowane było podobnie jak osada z Łęczna, lecz ze względu na lokalizację, związane było najpewniej z centrum obszaru nad Mogilnicą (okolice Dębczyna). Z osadą w Łęcznie być może związane było znane z literatury cmentarzysko w Łęczenku, stan. 2 [339],

³⁹ P. Krajewski, *Analiza przestrzenna osadnictwa Wyspy Wolin i prawego brzegu Dziwny od środkowego okresu epoki brązu do wczesnej epoki żelaza*, Poznań 2003, (maszynopis pracy doktorskiej w archiwum Instytutu Prahistorii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu).

⁴⁰ J. Kostrzewski, *Kultura łużycka na Pomorzu*, Poznań 1958, s. 275.

które wydatowane zostało tak jak osada, lecz jego dokładna lokalizacja nie jest znana. Jednakże możliwym jest, że znajdowało się w najbliższym otoczeniu (poligon I rzędu) osady w Łęcznie. Nawet w przypadku większego oddalenia, lokalizacja miejsca składania zmarłych zawierała by się w drugiej, szerszej strefie eksploatacji rzeczonoego osiedla. Przyjmując założenie o takim położeniu obu cmentarzysk względem osiedli otwartych, można wnioskować o braku zmian w sposobie ich lokalizacji, bądź tylko o niewielkim odsunięciu ich od osad.

Obraz 4. i 5. mikroregionu wydaje się niezmienny w świetle dostępnych źródeł. Istotne zmiany zaszły jednak w sąsiedztwie tych jednostek osadniczych. W obszarze od Jeziora Lubiatowo (na południowy wschód od Koszalina) po górny bieg rzeki Radwi (rejon Jeziora Hajka) wydzielić można trzy nowe skupiska osadnicze.

Pierwszym z nich był mikroregion oznaczony w niniejszej pracy nr 7. Graniczył on od wschodu z obszarem osadniczym między rzekami Liśnicą a Radwią (nr 3). Terytoria (wyznaczone poligonami III rzędu) w sposób istotny zazębiają się, jednak strefy eksploatacji I i II rzędu nie nachodzą na siebie. Ta bliskość świadczyć może o stosunkach konkurencji między osadami obu mikroregionów, bądź też o kolonizacji ukierunkowanej na wschód z obrębu starszego skupiska osadniczego.

W obręb mikroregionu nr 7 wchodzi 5 stanowisk określonych jako osady oraz dwa ślady osadnicze. Wszystkie te punkty skoncentrowane były na niewielkim obszarze w pobliżu dzisiejszych wsi Rosnowo i Kurozwęcz. Wydaje się, że są to pozostałości 2-3 osiedli, być może wielofazowych lub relokowanych – pary stanowisk: Rosnowo 17 [477] i Kurozwęcz 6 [307] oraz Rosnowo 42 i 43 [478 i 479] położone były w niewielkiej od siebie odległości (ca. 500 m). Nie rozpoznano niestety cmentarzyska, które mogłoby przynależeć do społeczności zamieszkującej ten mikroregion.

Od północy i północnego zachodu z omówionym skupiskiem graniczy wydzielony mikroregion nr 8. Jego wyodrębnienie jest umowne, gdyż składa się tylko z dwóch stanowisk – osady Mierzym, stan. 27 [361] oraz cmentarzyska Chałupy, stan. 11 [81]. Z obszaru tego znamy niewiele śladów osadnictwa dla tego okresu. Wyraźne skupienie widoczne jest jednak dla okresu halsztackiego i z tego względu mikroregion ten zostanie bliżej omówiony w następnym podrozdziale.

Istotnym nowym elementem sieci osadniczej w omawianym odcinku czasu było skupisko określone jako 5a. Jego centrum położone było na południowo-wschodnim brzegu Jeziora Lubiatowskiego, stanowiąc jakby lustrzane odbicie mikroregionu nr 5. Jego ślad stanowi 5 stanowisk określonych jako osady (Wyszebórz, stan. 1, 4, 8, 9, 39 [608, 610, 611, 612, 613] oraz dwa cmentarzyska (Lubiatowo, stan. 2 [315], Wyszebórz, stan. 3 [609]). Stanowiska osadowe wydają się wskazywać na funkcjonowanie w pradziejach 2 osiedli – pierwszego, głównego, bardziej rozległego, którego relikdami są stanowiska 1, 4, 8, 9 (położone bardzo blisko siebie, na przestrzeni 600 m) oraz drugiego (stan. 39), położonego bardziej na wschód⁴¹.

W obrębie mikroregionu odkryto dwa cmentarzyska, które znajdowały się w najbliższej strefie głównego osiedla, po stronie Jeziora Lubiatowskiego. Pierwsze (Wyszebórz, stan. 3) znajdowało się bezpośrednio w pobliżu osiedla, a drugie nieco

⁴¹ Wyniki badań w Wyszeborzu – C. Strzyżewski, *Badania weryfikacyjne stanowisk archeologicznych na terenie powiatów Białogard, Kołobrzeg i Świdwin w 1971 r.*, Poznań 1971 (maszynopis w archiwum IP UAM).

dalej – jednak oba zlokalizowane zostały na brzegu jeziora.

Dość ciekawa jest kwestia wzajemnego położenia mikroregionów 5 i 5a. Znajdowały się one bardzo blisko siebie. Na modelu widać, iż zazębiają się ich szersze strefy eksploatacji. Granica między nimi wyznaczona była jednak dość wyraźnymi barierami naturalnymi. Po stronie wschodniej Jeziora Lubiatowskiego wznosiły się wzgórza wypiętrzone średnio 50–60 m ponad lustro wody. Rozgraniczeniem w stronę południowego zachodu były natomiast tereny podmokłe, związane z jeziorem i lokalnymi ciekami wodnymi. Samo jezioro należałoby uznać jako wspólnie wykorzystywaną strefę eksploatacji oraz drogę kontaktów między obiema społecznościami.

Wspomniane w poprzednim rozdziale cmentarzysko w Cewlinie, stan. 2, również w modelu stworzonym dla tego okresu, stanowi pewną zagadkę. Stanowisko to wydaje się leżeć w peryferyjnej strefie aż trzech mikroregionów (nr 5, 5a, 8). Cmentarzysko to, datowane na V EB, położone jest na niewielkim wyniesieniu pomiędzy dolinkami. Ze względu na brak śladów osadnictwa z tego okresu w najbliższym sąsiedztwie, trudno dociekać o lokalnych powiązaniach. Być może cmentarzysko to służyło ludności dalszych otaczających terenów. Pomóc w rozwiązaniu tej kwestii mogłoby jedynie lepsze poznanie reliktyw kultury łużyckiej tej w części obszaru badań.

Pas nadmorski nadal pozostawał przestrzenią, w której bliżej określone zostały tylko stanowiska pełniące w przeszłości rolę symboliczną. Do szeregu skarbów doliczyć można znalezisko z Kazimierza Pomorskiego, stan. 1 [245]. Bogaty zbiór przedmiotów brązowych znaleziony został w bagnie, co wyraźnie wskazuje na symboliczny zamysł ludzi składających depozyt na przełomie epoki brązu i okresu halsztackiego. Drugim nadmorskim stanowiskiem z tego czasu było cmentarzysko kurhanowe w Kołobrzegu, stan. 27 [255]. Być może stanowiło ono część lokalnej jednostki osadniczej, jednak z braku źródeł trudno powiedzieć na ten temat coś więcej.

Osadnictwo kultury łużyckiej przełomu epoki brązu i żelaza obejmowało podobne obszary Równiny Białogardzkiej jak w okresie poprzednim. Główna różnica polegała na innym rozłożeniu gęstości zasiedlenia. W omawianym okresie zasiedlenie rozkładało się dość równomiernie na zachodzie, wschodzie i południu obszaru badań. Pas wybrzeża wciąż zdaje się być słabo zasiedloną przestrzenią peryferyjną. Być może wynikało to z mniej dogodnych warunków naturalnych bądź z symbolicznego znaczenia miejsc położonych w tym pasie regionu.

Okres halsztacki

Halsztat to okres, dla którego posiadamy mniej informacji o stanowiskach łużyckich na interesującym nas obszarze. Mimo to udało się stworzyć model osadnictwa, który porównamy ze strukturami określonymi dla poprzednich okresów.

Analiza wykresów powstałych w wyniku triangulacji pozwoliła wyznaczyć, tak jak dla poprzednich zbiorów, trzy przedziały nadreprezentowane. Po uśrednieniu wyników pomiarów uzyskano następujące wartości promieni poligonów: I. $r = 1,1$ km; II. $r = 2,7$ km; III. $r = 6,05$ km. Po opisanu poligonów wszystkich rzędów na osadach datowanych na okres halsztacki, powstał model pozwalający rozpoznać cechy struktur osadniczych (ryc. 20–22).

Osadnictwo łużyckie obejmowało tereny zbliżone do opisywanych w poprzednich podrozdziałach. Podobnie też, jak dla poprzednich okresów, możemy wyznaczyć szereg mikroregionów osadniczych (ryc. 25 – numeracja bezpośrednio odnosi się do wcześniejszych oznaczeń skupisk): 1a. Na północ od Karlina; 2. Na południe od Białogardu; 3. Między Liśnicą a Radwią na wschód od Białogardu; 5. Na południowy wschód od Koszalina; 5a. Na południowy wschód od Jeziora Lubiatowskiego; 7. Nad Radwią, na wschód od Jeziora Hajka; 8. Na wschód od Świeszyna (na północ od Jeziora Hajka); 9. Na zachód od Jeziora Jamno, na wybrzeżu.

Osadnictwo okresu halsztackiego na Równinie Białogardzkiej i przylegającym odcinku wybrzeża podległo pewnym przemianom w stosunku do stanu wcześniej notowanego. Widać to również po zmianie w obrębie „listy rozpoznanych mikroregionów”. Zmiany nastąpiły także wewnątrz niektórych trwających skupisk.

Pierwszą zmianę można dostrzec w przypadku mikroregionu nadparsęckiego, dotychczas oznaczanego nr 1. Skupisko to uległo znacznym przemianom, których głównym wyrazem było przeniesienie ciężaru zasiedlenia z lewego na prawy brzeg rzeki Parsęty. Zmiana oznaczenia na 1a spowodowana jest również tym, iż nie wiadomo czy na lewym brzegu osadnictwo było kontynuowane. Jedynym jego reliktem jest pojedynczy ślad osadniczy datowany na epokę żelaza, odkryty w dawnym centrum mikroregionu (Karścino, stan. 58 [238]). Osadami, które pojawiły się w okresie halsztackim były prawobrzeżne stanowiska Skoczewko 1 [511] i Wrzosowo 10 [606]. Wraz z osadą z Karlina, stan. 3, były to jedyne osiedla, które tworzyły mikroregion w tym okresie. Wokół Skoczewka i Wrzosowa znanych jest wiele stanowisk łużyckich, jednak posiadają one tylko przyporządkowanie kulturowe, bez bliższego datowania. Część z nich była zapewne współczesna wymienionym osadom. Rozpoznanie tych stanowisk mogłoby wnieść dużo więcej danych, przydatnych w poznaniu tego obszaru osadniczego.

Osadnictwo w mikroregionach, opisywane do tej pory pod nr 2, 3 i 5, wydaje się trwać nadal, jednak świadczą o tym tylko pojedyncze stanowiska określone jako osady. Na południe od Białogardu była to osada w Łęcznie, stan. 3, wraz z cmentarzyskiem z Byszyna, stan. 11, o które skupisko nr 2 rozrosło się na przełomie epok brązu i żelaza. Być może do tego mikroregionu można zaliczyć również osadę z Białogardu, stan. 14 [14]. Brak jest niestety dokładniejszych danych o jej lokalizacji, a funkcjonowanie osiedla określono na dość późny okres – Ha D–La⁴².

Między Liśnicą a Radwią znana jest jedynie osada z Pomianowa, stan. 2 [444]. Świadczy ona o kontynuacji mikroregionu nr 3 w okresie halsztackim. Niestety jedyne dane pochodzą z badań powierzchniowych, co nie pozwala na wysnucie dalszych wniosków.

W poprzednich okresach mocno poświadczony mikroregion nr 5, znajdujący się w obecnych granicach administracyjnych miasta Koszalina, reprezentowany jest w okresie halsztackim jedynie przez dwa stanowiska (osada Koszalin, stan. 19 [262] oraz ślad osadniczy Koszalin, stan. 58 [264]). Zostały one datowane na Ha C, jednak w przypadku śladu osadniczego zaznaczono, iż przyporządkowanie kulturowo-

⁴² F.J. Lachowicz, *Badania archeologiczne w województwie koszalińskim w latach 1945–1973*, [w:] *Studia Archaeologica Pomeranica*, red. F.J. Lachowicz, Koszalin, 1974, s. 301.

chronologiczne nie jest do końca pewne.

Podobna sytuacja dotyczy domniemanej osady Chłopy, stan. 13, wokół której wyznaczono mikroregion nr 9. Jej przynależność kulturowa została określona na cykl łużycko-pomorski. Wraz ze skromnym inwentarzem pochodzącym ze znalezisk powierzchniowych, nie pozwala to na formowanie wiążących hipotez. Osada ta miała funkcjonować w obu podokresach halsztatu.

Nie uległ natomiast zmianie obraz mikroregionów osadniczych 5a i 7, które wydają się trwać przez okres halsztacki w kształcie opisanym w poprzednim podrozdziale. W ich sąsiedztwie jednak, w skupisku nr 8, osadnictwo wyraźnie się rozwinęło. Do słabo poświadczonych stanowisk – osady (Mierzym, stan. 27 [361]) i cmentarzyska (Chałupy, stan. 11 [81]) z przełomu V EB i Ha C, w okresie halsztackim dołączyły nowe osady (Cewlino, stan. 28 i 32 [79 i 80]), cmentarzyska (Świeszyno, stan. ? [559] i Cewlino, stan. 25 [78]), stanowisko łączące obie te funkcje (Konikowo, stan. 1 [259]) oraz szereg śladów osadnictwa.

W wyniku rozwoju mikroregion nr 8 został rozbudowany do struktury 4 osiedli otwartych wraz z towarzyszącymi im cmentarzyskami. Najlepiej przebadanym zespołem osadniczym jest stanowisko 1 w Konikowie⁴³. Na tym rozległym, wielokulturowym stanowisku odkryto między innymi relikty sąsiadujących ze sobą łużyckiego cmentarzyska i osady tej kultury. Były to m.in. jamy gospodarcze, pozostałości domostwa, paleniska oraz groby ciałopalne, skrzynkowe. Jak się wydaje, osady w Cewlinie miały wspólne miejsce składania zmarłych (Cewlino, stan. 25), ulokowane między nimi na granicach strefy intensywnej eksploatacji. Nekropola ze Świeszyna wykazuje inne cechy położenia od do tej pory wymienionych stanowisk odgrywających tę rolę. Cmentarzysko to leży w większej odległości od najbliższych osad (Mierzym, stan. 27 i Cewlino, stan. 32), na peryferiach ich drugorzędnych stref eksploatacji. Być może także problematyczne do przyporządkowania cmentarzysko Cewlino, stan. 2 powinno wiązać się z tym rozbudowanym mikroregionem? Ze względu na rozbieżne datowanie jest to kwestią bardzo problematyczną.

Mikroregion nr 8 wypełnił dotąd słabo zasiedloną przestrzeń. Od strony północnego wschodu po południowy zachód graniczył z sąsiadującymi skupiskami 3, 5, 5a oraz 7. Wymienione mikroregiony, skupione we wschodniej i południowo wschodniej części naszego obszaru badań, formowały w okresie halsztackim trzon przestrzeni zasiedlanej przez społeczności kultury łużyckiej. Stanowiły one o zmianie obrazu osadnictwa całego regionu, uwidaczniając wyraźne przesunięcie się centrów osadniczych z zachodu na wschód. Być może było to wyrazem zachodzących zmian kulturowych – zaniknięcia grupy zachodniopomorskiej kultury łużyckiej oraz ciążenia Środkowego Pomorza ku terenom Pomorza Wschodniego, o tradycjach wywodzących się z grupy kaszubskiej.

Poza pojedynczą nadmorską osadą, z wybrzeża z okresu halsztackiego znany jest także jeden skarb – Stęszyce, stan. 1 [544]⁴⁴. Tak jak w poprzednich okresach wydaje się podkreślać symboliczną rolę przestrzeni nadmorskiej. Znaczenie to być może w tym okresie zacierało się, gdyż w pasie wybrzeża między Jeziorem Jamneńskim

⁴³ M.in. E.J. Lachowicz, *Dorobek archeologii ...*, op.cit.; E.J. Lachowicz, *Badania archeologiczne ...*, op.cit., s. 280–365.

⁴⁴ J. Kostrzewski, *Pradzieje Pomorza*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1966, s. 75–76, ryc. 40.b.

a ujściem Parsęty zaznacza się rzadkie osadnictwo łużycko-pomorskie, datowane na okresy halsztacki i lateński. Wyrazem tej tendencji była osada z Chłopów oraz (nie ujęte w analizach odległościowych) osady: nadparsęcka w Budzistowie, stan. 16 [61] oraz położona blisko wybrzeża w Bagiczu, stan. 12 [2].

Późne (schyłkowohalsztackie i lateńskie) relikty osadnictwa łużyckiego, już z cechami pomorskimi, rozłożone były (prócz wymienionych nadmorskich) w południowych i wschodnich partiach obszaru badań. Potwierdzają one, trwające od początku halsztatu,ciążenie osadnictwa ku wschodowi. Podwójnie przyporządkowywane kulturowo stanowiska wyraźnie wskazują na przemijanie kultury łużyckiej i początek czasów, wywodzącej się z jej tradycji, kultury pomorskiej.

UWAGI DOTYCZĄCE STREFY POGRANICZNEJ I OSADNICTWA OBSZARÓW SĄSIEDNICH

Na koniec warto byłoby zawrzeć kilka uwag na temat granicy z sąsiednimi obszarami, przylegającymi do Równiny Białogardzkiej od wschodu i zachodu. Od strony zachodniej jest to Równina Gryficka. Między obiema równinami granicę wyznacza dolina rzeki Parsęty, włączona w nasz obszar badań. Na zachód wyznaczonej granicy osadnictwo łużyckie trwało najpewniej z podobną intensywnością, co można było stwierdzić w czasie prowadzenia kwerendy źródłowej. Stosunkowo trudno było oddzielić od siebie te dwie strefy występowania śladów osadnictwa łużyckiego. Umowna linia została poprowadzona wzdłuż wododziałów i wyróżniających się przeszkód terenowych – wzgórz czy też szerokich, podmokłych dolin. Zachowane zostały także odległości, które można by uznać (na podstawie analiz prowadzonych dla naszego obszaru badań) za dystanse dzielące poszczególne mikroregiony.

Osadnictwo na wschodnim skraju Równiny Gryfickiej mogło odznaczać się podobnymi cechami jak to, przedstawione w niniejszej pracy, jednak region ten z pewnością potrzebuje osobnych badań osadniczych. Warto zaznaczyć, iż według danych o rozwoju osadnictwa na omawianym obszarze badań, to z kierunku zachodniego następowała „łużycka” kolonizacja Pomorza Środkowego. Jeśli nie był to ruch większych społeczności, to z tego samego źródła docierały na Równinę Białogardzką impulsy kulturowe w epoce brązu.

Inaczej wyglądała sytuacja na wschodzie obszaru badań. Tam granicę wytyczało wyniesienie (obecnie w dużej mierze zalesione) Wysoczyzny Polanowskiej i wzgórz morenowych, wyznaczających zachodni skraj Równiny Sławieńskiej. Korzystne warunki rozwoju osadnictwa łużyckiego istniały głównie w kilkunastokilometrowym pasie wybrzeża w rejonie jezior Jamno i Bukowo. Tam też można zaobserwować kontynuację osadnictwa w kierunku wschodnim, ku terenom dorzecza rzeki Wieprzy, któremu pracę swoją poświęcił B. Targaczewski⁴⁵.

Południowe i południowowschodnie krańce omawianego obszaru badań stanowią wyraźną granicę osadnictwa łużyckiego w epoce brązu i początkach epoki żelaza. Warunki osadnicze tam występujące musiały zostać uznane za niekorzystne

⁴⁵ B. Targaczewski, *Osadnictwo w dorzeczu ...*, op.cit.

przez omawiane społeczności. Do dziś są to obszary o rzadszym zaludnieniu niż nadmorskie równiny. Dodatkowo zaznaczyć należy, iż skraj wysoczyzn w ogromnej części pokrywają kompleksy leśne uniemożliwiające szersze rozpoznanie obecnie dostępnymi archeologii metodami.

ZAKOŃCZENIE

Tekst niniejszy miał na celu dokonanie próby charakterystyki osadnictwa społeczności kultury łużyckiej na obszarze Równiny Białogardzkiej i przylegającego do niej pasa Wybrzeża Słowińskiego. Wykonaniu tego zadania posłużyło stworzenie katalogu obejmującego wszystkie stanowiska łączone z czasem trwania tej jednostki taksonomicznej. Dodatkowo zebrano także literaturę dotyczącą tychże stanowisk oraz ogólnie czasów przełomu epok brązu i żelaza na Pomorzu Środkowym. Uporządkowanie danych było punktem wyjścia do analiz osadniczych.

Mając, jako podstawę, taki zbiór danych przeprowadzono szereg analiz dotyczących lokalizacji stanowisk w czasie i przestrzeni. Prócz klasycznych opisowych metod archeologii oraz opisów związków stanowisk z najbliższym terenem, sięgnięto po metody analiz wywodzące się z geografii osadnictwa. Wykorzystano tylko małą część dostępnych metod. Wybrano jednak takie, których zastosowanie pozwalało na jak najlepsze wizualizowanie wyników. Specyficzny zbiór źródeł, jakimi są stanowiska archeologiczne, spowodował konieczność zastosowania zmodyfikowanego, względem nauki geografii, postępowania badawczego. W prowadzeniu poszczególnych analiz bardzo pomocnym było użycie oprogramowania należącego do grupy GIS. Pozwoliło ono na projekcję poszczególnych grup zdarzeń, porównywania ich zbiorów między sobą, a także na stworzenie map osadniczych prezentujących wyniki badań. Efekty zastosowania różnych procedur badawczych stały się podstawą, na której zbudowano modele osadnictwa dla poszczególnych okresów trwania kultury łużyckiej w obszarze badań.

Modele udało się stworzyć mimo trudności sprawianych przez charakter pozyskanego zbioru źródeł. Wyniki należy traktować z pewnym dystansem ze względu na to, że tylko część stanowisk została poddana badaniom wykopaliskowym (stacjonarnym bądź tylko sondażowym), a dane o większości z nich, niestety, pochodzą z prospekcji terenowej prowadzonej w ramach AZP. Mimo to wydaje się, iż warto było podjąć próbę analizy by chociaż w sposób przybliżony określić obraz osadnictwa łużyckiego w tym stosunkowo słabo przebadanym regionie.

Dzięki analizie udało się przedstawić fazy zasiedlenia i jego zmiany w kolejnych okresach trwania kultury łużyckiej, a także preferencje wyboru przestrzeni pod osadnictwo. W świetle powyższych wyników Pomorze Środkowe, a szczególnie poddany badaniu obszar, jawi się jako strefa pograniczna wpływów sąsiednich grup kultury łużyckiej. Impulsy te docierały najpierw (w epoce brązu) z zachodu, z terytorium grupy zachodniopomorskiej, na co wskazuje mocno rozbudowany nadparsecki mikroregion osadniczy – największe łużyckie skupisko na Równinie Białogardzkiej w tym okresie. Przełom V EB i okresu Ha C był czasem największego rozrostu zasiedlenia łużyckiego w naszym obszarze badań. Gęsta sieć mikroregionów skupiających poszczególne społeczności pokrywała wtedy większość omawianego obszaru. Słabo zasiedlony (co być może wynika z braków metod

rejestracji stanowisk) był w obu tych okresach pas nadmorski. Wynikać to mogło z symbolicznych funkcji terenów przymorskich lub gorszych warunków naturalnych, nie sprzyjających osiedlaniu się. Pierwszą tezę wspiera jednak obecność kilku skarbow o cechach depozytów wotywnych, symbolicznych (ze względu na wodne środowisko złożenia, wskazujące na nieodwracalność aktu). Łużyckie osadnictwo okresu halsztackiego, ostatecznie dla którego udało się zbudować model osadniczy, z jednej strony kontynuowane było na terenach dotąd zasiedlonych, z drugiej jego rozrost został zarejestrowany jedynie we wschodnich częściach obszaru badań. Przeniesienie w tym kierunku ciężaru osadnictwa może być związane z wpływami wschodniopomorskimi, które w późniejszym okresie wpłyną również na objęcie tego obszaru zasiedleniem kultury pomorskiej.

Warto zaznaczyć, że dla całego okresu trwania kultury łużyckiej można wyróżnić podobną organizację zasiedlenia, opartą na mikroregionach składających się z jednej bądź kilku osad otwartych, pozostających w dość bliskich związkach ze sobą. Poszczególne mikroregiony zdawały się funkcjonować w granicach wyznaczonych około 5 km strefą eksploatacji stałych osad. Odległości między centrami mikroregionów wynosiły przeciętnie 10 km. Rzadkie przypadki nachodzenia terytoriów na siebie wynikały z istnienia pomiędzy mikroregionami istotnych barier naturalnych, rozdzielających strefy przynależące poszczególnym skupiskom osadniczym.

Wewnętrzna organizacja mikroregionów też niewiele zmieniała się z biegiem kolejnych wieków. Osady lokowano na stokach dolin, najczęściej ponad terasą zalewową. Doliny, w warunkach środkowo-pomorskich, dawały najlepsze możliwości prowadzenia gospodarki rolnej. Na cmentarzyska, które lokowano stosunkowo blisko osad, najczęściej w promieniu 1–1,5 km, wybierano często miejsca wyeksponowane – osobne wyniesienia lub wysokie stoki, czy też krawędzie dolin. Inne ślady osadnicze natomiast odkrywano w całej strefie eksploatacji poszczególnych osad. Świadczą zapewne o wykorzystaniu obszaru poza ośrodkami stałego zasiedlenia.

Podsumowując, obszarowi Równiny Białogardzkiej i przylegającego odcinka wybrzeża należy poświęcić jeszcze wiele uwagi badawczej. Pozycję wyjściową powinna stworzyć weryfikacja stanowisk odkrytych w ramach AZP – przeprowadzona w terenie, jak i kontrola materiału pozyskanego w czasie wcześniejszych prospekcji. Szczególną uwagę poświęcić należałoby strefie wybrzeża, która usiana jest ciekawymi znaleziskami (skarby, cmentarzyska), a ich szerszy kontekst jest trudny do ustalenia ze względu na słaby stopień rozpoznania innych kategorii relikwów osadniczych. Pozyskanie nowych danych, w tym określeń chronologicznych znanych już stanowisk, pozwoliłoby pogłębić wiedzę na temat osadnictwa tego regionu, m.in. poprzez umożliwienie stworzenia doskonalszych map i modeli osadnictwa, będących podstawą prowadzenia dalszych analiz nad życiem pomorskich społeczności kultury łużyckiej.

Miejmy nadzieję, iż praca niniejsza stanie się przyczynkiem do lepszego poznania okresu epoki brązu i wczesnej epoki żelaza na Pomorzu Środkowym, a także stanie się bodźcem do kontynuowania szerszej zakrojonych badań, w tym z wykorzystaniem, posiadających duży potencjał, metod wywodzących się z geografii osadnictwa.

Katalog stanowisk

Wykaz skrótów:

archiw.	–	archiwum, archiwalny
AZP	–	Archeologiczne Zdjęcie Polski
bd	–	brak danych
br.	–	brązowy
cer.	–	ceramika, ceramiczny
cment.	–	cmentarzysko
EB	–	epoka brązu
EŻ	–	epoka żelaza
fr.	–	fragment
gr.	–	grób
IHKM, IAiE PAN	–	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
KA UAM, IP UAM	–	Instytut Prahistorii UAM
kam.	–	kamienny
krzem.	–	krzemień, krzemienny
KŁŻ	–	kultura łużycka
KPM	–	kultura pomorska
Lit.	–	literatura
MK	–	Muzeum w Koszalinie
MNS	–	Muzeum Narodowe w Szczecinie
ob.	–	obiekt
pkt. os.	–	punkt osadniczy
śl. os.	–	śląd osadniczy
WKZA	–	Wojewódzki Konserwator Zabytków Archeologicznych, obecnie Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków (WUOZ)
ZAWiP	–	Zakład Archeologii Wielkopolski i Pomorza PAN
žel.	–	żelazny

Nr w katalogu	Miejscowość, nr stanowiska	Powiat	Arkusze AZP/ nr stan. w obrębie arkusza	Funkcja stan.	Kultura	Datowanie	Materiał	Nr kat. zbiorów/ Nr w archiwum	Literatura/ Badania	Uwagi	Pozza obszarem badan
1	Bagiecz, stan. 07	kotobrzeński	14-16/019	osada	KLŻ		3 fr. cer., ślady palenisk	MK AZP (3573/87)			
2	Bagiecz, stan. 12	kotobrzeński	14-16/024	osada	KLŻ/KPM	La	15 fr. cer., kilkanaście zniszcz. palenisk	MK AZP (3578/87)			
3	Bardy, stan. 03	kotobrzeński	16-17/089	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	ZAWiP Poznań (brak)			
4	Bardy, stan. 11	kotobrzeński	16-16/078	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1058/82)			
5	Bardy, stan. 18	kotobrzeński	16-16/085	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2987/92)			
6	Bardy, stan. 19	kotobrzeński	16-16/086	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2988/92)			
7	Bardzolino, stan. 09	koszaliński	17-20/009	osada	KLŻ		13 fr. cer.	IP UAM (445/79)			
8	Bardzolino, stan. 10	koszaliński	17-20/010	ement.	KLŻ		14 fr. cer.	IP UAM (446/79)			
9	Barmin, stan. 04	koszaliński	14-19/049	osada	KLŻ		9 fr. cer., ok. 20 palenisk	MK AZP (4519/89)			
10	Będzinko, stan. 01	koszaliński	14-19/018	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK AZP (4488/89)			
11	Będzinko, stan. 20	koszaliński	14-19/037	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK AZP (4507/89)			
12	Białogard, stan, 54	białogardzki	18-19/040	osada	KLŻ		15 fr. cer., 1 krzem.	IP UAM (99/77)			
13	Białogard, stan. 11	białogardzki	18-19/009	osada/cment.	KLŻ?/KLŻ		36 fr. cer., kości, fr. przedm. żel./ 20 fr. cer.	IP UAM (315/78)	Lit.: F. Lachowicz, <i>Badania archeologiczne w województwie koszalińskim w latach 1945-1973</i> , „Studia Archaeologica Pomeranica”, t. 2: 1974, s. 301.		

30	Białogórzyno, stan. 05	białogardzki	17-20/023	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (511/79)		
31	Białogórzyno, stan. 12	białogardzki	17-20/030	osada	KLŻ		19 fr. cer.	IP UAM (518/79)		
32	Białogórzyno, stan. 18	białogardzki	17-20/036	osada	KLŻ/KPM		10 ob., 20 fr. cer.	IP UAM (524/79)	Lit.: H. Machajewski, A. Sikorski, <i>Białogórzyno, gm. Białogard, woj. koszalińskie, Stanowisko 18</i> , „Informator Archeologiczny. Badania 1982”, Warszawa 1983, s. 115-116; M. Rączkowski, <i>Białogórzyno, gm. Białogard, woj. koszalińskie, Stanowisko 18</i> , „Informator Archeologiczny. Badania 1983”, Warszawa 1984, s. 115-116.	
33	Białogórzyno, stan. 20	białogardzki	17-20/038	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (526/79)		
34	Białogórzyno, stan. 21	białogardzki	17-20/039	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (1150/82)		
35	Białogórzyno, stan. 22	białogardzki	17-20/040	śl. os.	KLŻ?		2 fr. cer., 1 krzem.	IP UAM (1151/82)		
36	Białogórzyno, stan. 25	białogardzki	17-20/043	osada	KLŻ		6 fr. cer.	IP UAM (1301/83)		
37	Białogórzyno, stan. 26	białogardzki	17-20/044	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1302/83)		
38	Białogórzyno, stan. 30	białogardzki	17-20/048	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1306/83)		
39	Białogórzyno, stan. 40	białogardzki	17-20/057	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1316/83)		
40	Białogórzyno, stan. 43	białogardzki	17-20/060	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1319/83)		
41	Białogórzyno, stan. 45	białogardzki	17-20/062	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1321/83)		
42	Białogórzyno, stan. 47	białogardzki	17-20/064	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (1357/83)		
43	Białogórzyno, stan. 48	białogardzki	17-20/065	osada	KLŻ		6 fr. cer.	IP UAM (1501/83)		
44	Białogórzyno, stan. 51	białogardzki	17-20/067	osada	KLŻ		13 fr. cer.	IP UAM (1722/84)		
45	Bielkowo, stan. 04	koszaliński	12-22/064	śl. os.	KLŻ	V EB	ceramika	MK-A kat. 2091, 10115		X

46	Biesiekierz, stan. 07	koszaliński	16-19/006	śl. os.	KŁŻ		3 fr. cer.	IP UAM (1635/84)	
47	Biesiekierz, stan. 11	koszaliński	16-19/010	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1639/84)	
48	Biesiekierz, stan. 16	koszaliński	16-19/015	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1644/84)	
49	Biesiekierz, stan. 19	koszaliński	16-19/018	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer., 1 wiór krzem.	IP UAM (1647/84)	
50	Biesiekierz, stan. 27	koszaliński	16-19/026	śl. os.	KŁŻ		3 fr. cer.	IP UAM (1655/84)	
51	Biesiekierz, stan. 35	koszaliński	16-19/034	osada	KŁŻ		6 fr. cer.	IP UAM (1663/84)	
52	Biesiekierz, stan. 79	koszaliński	15-19/040	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1907/86)	
53	Blotnica, stan. 14	kotobrzeński	16-15/162	śl. os.	KŁŻ		3 fr. cer.	MK AZP (3557/87)	X
54	Bogucino, stan. 08	kotobrzeński	16-16/041	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2915/92)	
55	Bogucino, stan. 14	kotobrzeński	16-16/047	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2921/92)	
56	Borkowice, stan. 06	koszaliński	14-18/006	śl. os.	KŁŻ		1 kubek cer.	MNS, nr -3786	Lit.: J. Kostzewski, <i>Kultura łużycka na Pomorzu</i> , Poznań 1958, s. 252.
57	Brzezinki, stan. 02	koszaliński	16-21/088	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	MK AZP (902/84)	
58	Buczek, stan. 02	białogardzki	18-20/001	cment.	KŁŻ	III/IV EB	3 gr. kurhanowe	KA UAM (497/6), MN Szczecin	
59	Buczek, stan. 05	białogardzki	18-20/002	osada	KŁŻ		20 fr. cer.	KA UAM (437/6)	
60	Buczek, stan. 09	białogardzki	18-20/005	osada?	KŁŻ	IV-V EB	5 fr. cer., 1 krzem.	KA UAM (477/6)	
61	Budziśtowo, stan. 16	kotobrzeński	15-15/121	osada	KŁŻ	La	1 fr. cer., śl. warszty kult.	MK AZP 3634/87	
62	Bukowo, stan. 17	białogardzki	19-21/035	śl. os..	KŁŻ		2 fr. cer.	MK AZP (5662/92)	
63	Byszyno, stan. 10	białogardzki	19-19/162	osada	KŁŻ		5 fr. cer.	IP UAM (13977)	

64	Byszyno, stan. 11	biatogardzki	19-19/163	ement.	KŁŻ	V EB-HaC	37 gr., 8 palenisk	IP UAM (-)	Badania: A. Sikorski, A. Krzyszowski, H. Machajewski, IP UAM, lata 1977-1980, dokumentacja i materiały IP UAM; Lit.: A. Gałęzowska, <i>Cmentarzysko ludności kultury łuczyckiej w Byszynie, województwo koszalińskie</i> , Fontes Archaeologici Posnanienses ² , t. 37, 1992, s. 77-102.	
65	Byszyno, stan. 15	biatogardzki	19-19/165	ement.	KŁŻ		11 fr. cer., szczątki kostne	IP UAM (140/77)		
66	Byszyno, stan. 24	biatogardzki	20-19/083	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer., 1 krzem.	IP UAM (1533/84)		
67	Byszyno, stan. 30	biatogardzki	20-19/092	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1560/84)		
68	Byszyno, stan. 35	biatogardzki	20-19/097	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1565/84)		
69	Byszyno, stan. 36	biatogardzki	20-19/098	ement.	KŁŻ		4 fr. cer.	IP UAM (1566/84)		
70	Byszyno, stan. 37	biatogardzki	20-19/099	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer., 1 krzem.	IP UAM (1567/84)		
71	Byszyno, stan. 39	biatogardzki	20-19/102	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1596/84)		
72	Byszyno, stan. 42	biatogardzki	20-19/106	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1572/84)		
73	Byszyno, stan. 43	biatogardzki	20-19/108	śl. os./ement.?	KŁŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1573/84)		
74	Byszyno, stan. 46	biatogardzki	20-19/110	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1576/84)		
75	Byszyno, stan. 48	biatogardzki	20-19/105	śl. os.	KŁŻ		1 fr. naczytnia cer.	IP UAM (1614/84)		
76	Cewlino, stan. 02	koszaliński	16-22/012	ement.	KŁŻ	V EB	29 gr. ciałop., 2 paleniska, naczytnia, fr. cer., przepalone kości	MK (A) (73-89)	Lit.: R. Lachowiczowa, <i>Cmentarzysko kultury łuczyckiej w Cewlinie woj. Koszalin</i> , „Materiały Zachodniopomorskie”, t. 13: 1967, s. 9-52.	MNS Dz. Arch. teez. 588; MK Dz. Arch. teez. 201/KO
77	Cewlino, stan. 17	koszaliński	16-21/053	śl. os.	KŁŻ	Ha	1 fr. cer.	MK AZP (869/84)		
78	Cewlino, stan. 25	koszaliński	16-21/062	ement.	KŁŻ	HaC	20 fr. cer., 1 krzem.	MK AZP (877/84)		
79	Cewlino, stan. 28	koszaliński	16-21/065	osada	KŁŻ	Ha	3 fr. cer., żużel	MK AZP (880/84)		
80	Cewlino, stan. 32	koszaliński	16-21/073	osada	KŁŻ	HaC	5 fr. cer.	MK AZP (888/84)		

101	Czarnowęsy, stan. 25	białogardzki	20-19/072	ement.	KLŻ?		?	IP UAM (1546/84)	Znane z relacji ustnej, znaleziono podobno naczynia gliniane w obstawie kamiennej
102	Czarnowęsy, stan. 28	białogardzki	20-19/057	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (1549/84)	
103	Czarnowęsy, stan. 38	białogardzki	20-19/055	osada	KLŻ		6 fr. cer.	IP UAM (1585/84)	
104	Czarnowęsy, stan. 44	białogardzki	20-19/077	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer., 2 krzem.	IP UAM (1625/84)	
105	Czemin, stan. 05	kołobrzeczki	15-16/005	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2585/90)	
106	Czemin, stan. 08	kołobrzeczki	15-16/008	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2588/90)	
107	Czemin, stan. 12	kołobrzeczki	15-16/012	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2592/90)	
108	Czemin, stan. 17	kołobrzeczki	15-16/017	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2597/90)	
109	Czemin, stan. 21	kołobrzeczki	15-16/021	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (2601/90)	
110	Czemin, stan. 26	kołobrzeczki	15-16/026	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (2606/90)	
111	Czemin, stan. 31	kołobrzeczki	15-16/031	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (2611/90)	
112	Czersk Koszaliński, stan. -	koszaliński	16-21/001	śl. os.	KLŻ	V EB	waza szerokootworowa zdłobiona	MK (A) (2119)	
113	Dargikowo, stan. 01	białogardzki	18-20/013	osada	KLŻ	IV-V EB	19 fr. cer.	KA UAM (57/76)	
114	Dargocice, stan. 01	kołobrzeczki	18-16/069	śl. os.	KLŻ		16 fr. przedm. z blachy br.	MNS (A) (17877)	X
115	Dargocice, stan. 02	kołobrzeczki	18-16/070	śl. os.	KLŻ		4 fr. kółek żel.	MNS (A) (17873)	X
116	Dargocice, stan. 03	kołobrzeczki	18-16/071	śl. os.	KLŻ		4 fr. tarczki br.	MNS (A) (17875)	X
117	Dargocice, stan. 04	kołobrzeczki	18-16/072	śl. os.	KLŻ		33 fr. przedm. br.	MNS (A) (17876)	X
118	Dargocice, stan. 05	kołobrzeczki	18-16/073	śl. os.	KLŻ		2 fr. miecza br.	MNS (A) (17878)	X
119	Dargocice, stan. 06	kołobrzeczki	18-16/074	śl. os.	KLŻ		2 fr. kółek żel.	MNS (A) (17879)	X
120	Daszewo, stan. 02	białogardzki	17-18/058	osada	KLŻ		2 fr. cer.	KA UAM (241/78)	

121	Daszewo, stan. 03	biatogardzki	17-18/060	cment.?	KLŻ		5 fr. cer.	KA UAM (240/78)		
122	Daszewo, stan. 04	biatogardzki	17-18/059	osada	KLŻ		2 fr. cer.	KA UAM (242/78)		
123	Daszewo, stan. 08	biatogardzki	17-18/061	osada	KLŻ		4 fr. cer.	KA UAM (631/80)		
124	Daszewo, stan. 25	biatogardzki	16-18/126	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1469/83)		
125	Daszewo, stan. 35	biatogardzki	16-18/115	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1489/83)		
126	Dębczyno, stan. 06	biatogardzki	19-19/106	osada	KLŻ	IV-V EB	30 ob., cer., sierp br.	IP UAM (-)	Lit.: J. Żak, H. Machajewski, Dębczyno, gm. Białogard, woj. koszalińskie. Stanowisko 6, „Informator Archeologiczny. Badania 1979”, Warszawa 1980, s. 120-121; B. Walkiewicz, <i>Osada ludności kultury łużyckiej w Dębczynie (stanowisko 4) koło Białogardu</i> , Poznań 1986.	
127	Dębczyno, stan. 06A	biatogardzki	19-19/071	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (-)	H. Machajewski, <i>Dębczyno, gm. Białogard, woj. koszalińskie. Stanowisko 6A</i> , „Informator Archeologiczny. Badania 1979”, Warszawa 1980, s. 121-122.	
128	Dębczyno, stan. 09	biatogardzki	19-19/074	cment.	KLŻ?		8 fr. cer.	IP UAM (41/71)	Lit.: C. Strzyzewski, <i>Badania weryfikacyjne stanowisk archeologicznych na terenie powiatów Białogard, Kołobrzeg i Świdwin w 1971 r.</i> (maszynopis przechowywany w IP UAM), Poznań 1971, s. 10.	Arch. WKZA (WUOZ) w Koszalinie
129	Dębczyno, stan. 10	biatogardzki	19-19/075	osada	KLŻ	IV/V EB	25 ob., cer.	IP UAM (-)	Lit.: A. Sikorski, <i>Problem ceramiki typu Dzieńce w świetle badań w Dębczynie, woj. Koszalin</i> , „Folia Praehistorica Posnaniensia”, t. 2, 1987, s. 279-302; H. Machajewski, Dębczyno, gm. Białogard, woj. koszalińskie. Stanowisko 10, „Informator Archeologiczny. Badania 1979”, Warszawa 1980, s. 58.	
130	Dębczyno, stan. 13	biatogardzki	19-19/078	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (9-10/73)		

131	Dębczyno, stan. 22	białogardzki	19-19/087	cment.	KLŻ		1 gr., palenisko, cer.	IP UAM (-)	Badania: A. Sikorski A. IP UAM, 1984 r., dokumentacja w IP UAM; Lit.: A. Sikorski, <i>Dębczyno, stan. 22, gm. Białogard, woj. Koszalin (stanowisko wielokulturowe)</i> , „Folia Praehistorica Posenanensia”, t. 5, 1993, s. 91–114.	
132	Dębczyno, stan. 24	białogardzki	19-19/089	osada	KLŻ		6 ft. cer.	IP UAM (46/73)		
133	Dębczyno, stan. 27	białogardzki	19-19/092	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (49/73)	Li.: A. Gałęzowska, <i>Cmentarzysko ludności ...</i> , op.cit., s. 91, ryc. 6.	
134	Dębczyno, stan. 31	białogardzki	19-19/097	osada	KLŻ		4 ft. cer.	IP UAM (53/73)		
135	Dębczyno, stan. 34	białogardzki	19-19/099	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (56/73)		
136	Dębczyno, stan. 35	białogardzki	19-19/100	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM (57/73)		
137	Dębczyno, stan. 37	białogardzki	19-19/102	osada	KLŻ		7 ft. cer.	IP UAM (59/73)		
138	Dębczyno, stan. 39	białogardzki	19-19/104	cment.	KLŻ	IV-V EB	28 gr. ciałopalnych	MK (-)	Badania: H. Machajewski IP UAM, lata 1979-1980, dokumentacja w IP UAM; Lit.: H. Machajewski, <i>Cmentarzysko ludności kultury oksywskiej na stan. 39 w Dębczynie</i> , „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 11, 1981, s. 23–44.	
139	Dębogard, stan. 05	kołobrzegi	16-16/062	osada	KLŻ		4 ft. cer.	IP UAM (2961/92)		
140	Dobiesław, stan. 01	stawieński	12-22/049	śl. os.	KLŻ	EB	3 ft. cer.	MK AZP (2345/86); MNK, archiw.teczka nr 1055/Sl. (Dobiesław, stan.2.)	materiały: MNK, IA UAM	X
141	Dobiesław, stan. 21	białogardzki	12-22/063	pkt. os.	KLŻ		6 ft. cer.	MK AZP (2359/86)		X
142	Dobiesławiec, stan. 03	koszaliński	13-20/015	cment.?	KLŻ/KPM		1 ft. cer.	MK (?)		
143	Dobrowo, stan. 10	białogardzki	18-20/021	osada	KLŻ		7 ft. cer.	KA UAM (41/76)		
144	Dobrowo, stan. 11	białogardzki	19-20/005	osada	KLŻ		8 ft. cer.	KA UAM AZP (42/76)		

145	Dobrowo, stan. 22	biatogardzki	19-21/007	śl. os.	KLŻ			1 fr. cer.	MK AZP (5640/92)		
146	Dobrowo, stan. 26	biatogardzki	19-21/011	śl. os.	KLŻ			1 fr. cer.	MK (AZP (5644/92)		
147	Dobrowo, stan. 29	biatogardzki	19-21/014	śl. os.	KLŻ			1 fr. cer.	MK AZP (5647/92)		
148	Dobrzyca, stan. 26	koszaliński	15-18/009	śl. os.	KLŻ			1 fr. cer.	IP UAM (2552/90)		
149	Dobrzyca, stan. 34	koszaliński	15-18/014	śl. os.	KLŻ			2 fr. cer.	IP UAM (2564/90)		
150	Dobrzyca, stan. 36	koszaliński	15-18/016	osada	KLŻ			5 fr. cer.	IP UAM (2566/90)		
653	Domacyno, stan. 06	biatogardzki	19-17/006	osada	KLŻ	HaC/ HaD		2 szpile br., naczynia cer.	IP UAM (639/80)		X
654	Domacyno, stan. 07	biatogardzki	19-17/007	osada	KLŻ			5 fr. cer.	IP UAM (349/79)		X
655	Domacyno, stan. 19	biatogardzki	19-17/019	śl. os.	KLŻ			1 fr. cer.	IP UAM (696/81)		X
656	Domacyno, stan. 37	biatogardzki	19-17/037	śl. os.	KLŻ			1 fr. cer.	IP UAM (2717/91)		X
657	Domacyno, stan. 41	biatogardzki	19-17/041	śl. os.	KLŻ			3 fr. cer.	IP UAM (2729/91)		X
658	Domacyno, stan. 45	biatogardzki	19-17/045	śl. os.	KLŻ			1 fr. cer.	IP UAM (2733/91)		X
151	Dunowo, stan. 06	koszaliński	16-20/056	śl. os.	KLŻ?			1 fr. cer.	MK AZP (986/84)		
152	Dunowo, stan. 22	koszaliński	16-20/072	osada	KLŻ	La		5 fr. cer.	MK AZP (1002/84)		
153	Dunowo, stan. 24	koszaliński	16-20/074	osada	KLŻ	La		6 fr. cer.	MK AZP (1004/84)		
154	Dygowo, stan. 02	kolobrzski	16-17/103	osada	KLŻ			34 fr. cer.	ZAWiP Poznań (KG/BP/51/64 i 83/65)		
155	Dygowo, stan. 03	kolobrzski	16-17/104	ement.	KLŻ/KPM			82 fr. cer., 1 bryłka polepy, ślady obiektów na powierzchni	ZAWiP Poznań (KG/BP/53/64)		
156	Dygowo, stan. 07	kolobrzski	15-17/002	śl. os.	KLŻ			1 fr. cer.	IP UAM (1036/82)		
157	Dygowo, stan. 25	kolobrzski	15-17/007	śl. os.	KLŻ			3 fr. cer.	IP UAM (1066/82)		
158	Dygowo, stan. 39	kolobrzski	15-16/038	śl. os.	KLŻ			2 fr. cer.	IP UAM (2615/90)		
159	Dygowo, stan. 43	kolobrzski	16-16/027	śl. os.	KLŻ			2 fr. cer.	IP UAM (2977/92)		

160	Dzierżęcino, stan. 01	koszaliński	15-21/015	ement.?	KLŻ	IV/V EB	20 fr. cer.	MK (145/65)	Lit.: M. Sikora, <i>Odkrycia – Powiat Koszalin – Dzierżęcino – stanowisko 1, Dzierżęcino – stanowisko 2, „Materiały Zachodniopomorskie”, t. 11, 1965, s. 907–908.</i>	
161	Dzierżęcino, stan. 02	koszaliński	15-21/013	ement.	KLŻ	IV/V EB	63 fr. cer., 30 krzem.	MK (146/67)	Lit.: M. Sikora, <i>Odkrycia – Powiat Koszalin – Dzierżęcino – stanowisko 1, Dzierżęcino – stanowisko 2, „Materiały Zachodniopomorskie”, t. 11, 1965, s. 907–908.</i>	
162	Dzierżęcino, stan. 03	koszaliński	15-21/014	ement.	KLŻ	IV EB	cer., kości, 3 gr. popielnicowe z obwarowaniem kam., w tym jeden kłozowy	MK (147/71)	Lit.: I. Szrzypek, <i>Omentaryzsko ciałopalne ludności kultury lużyckiej w Dzierżęcinie stanowisko 3, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 5, 1975, s. 3–17.</i>	
163	Dzierżęcino, stan. 05	koszaliński	15-21/017	osada	KLŻ?	IV/V EB	23 fr. cer.	MK (472/82)		
164	Dzierżęcino, stan. 07	koszaliński	15-21/019	osada	KLŻ?	IV/V EB	118 fr. cer., przepalone kam.	MK (474/82)		
165	Garnki, stan. 01	białogardzki	18-18/001	osada	KLŻ	IV EB	27 fr. cer.	IP UAM (220/78)		
166	Garnki, stan. 07	białogardzki	18-18/004	osada	KLŻ		7 fr. cer.	IP UAM (227/78)		
167	Garnki, stan. 11	białogardzki	18-17/008	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (231/78)		
168	Garnki, stan. 26	białogardzki	19-18/001	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer., 1 krzem.	IP UAM (384/78)		
169	Łąskowo, stan. 11	kolobrzeski	15-17/024	śl. os.	KLŻ?		2 fr. cer.	IP UAM (2374/89)		
170	Łąskowo, stan. 16	kolobrzeski	15-17/029	śl. os.	KLŻ?		1 fr. cer.	IP UAM (2450/89)		
171	Łąskowo, stan. 17	kolobrzeski	15-17/030	osada	KLŻ		4 fr. cer.	IP UAM (2451/89)		
172	Giezkowo, stan. 03	koszaliński	16-20/023	osada	KLŻ		7 fr. cer., śl. palenisk	MK AZP (954/84)		
173	Golica, stan. 01	koszaliński	17-20/079	osada	KLŻ		13 fr. cer.	IP UAM (473/79)		
174	Golica, stan. 02	koszaliński	17-20/080	osada	KLŻ		20 fr. cer.	IP UAM (474/79)		
175	Gościnko, stan. 04	białogardzki	18-17/015	śl. os.	KLŻ?		2 fr. cer.	IP UAM (728/81)		X
176	Gościnko, stan. 05	białogardzki	18-17/016	osada	KLŻ		14 fr. cer.	IP UAM (729/81)		X
177	Gościnko, stan. 09	białogardzki	18-17/020	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (2239/88)		X

659	Gościnko, stan. 15	białogardzki	19-17/067	śl. os.	KŁŻ		2 ft. cer.	IP UAM (2680/91)		X
660	Gościnko, stan. 27	białogardzki	19-17/079	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2692/91)		X
178	Gościno, stan. 27	kobyrzeski	17-16/090	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2870/92)		
179	Gościno, stan. 29	kobyrzeski	17-16/092	śl. os.	KŁŻ		3 ft. cer.	IP UAM (2872/92)		
180	Gościno, stan. 38	kobyrzeski	17-16/101	śl. os.	KŁŻ		3 ft. cer.	IP UAM (2824/92)		
181	Gościno, stan. 40	kobyrzeski	17-16/103	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2863/92)		
182	Grabnica, stan. 01	kobyrzeski	14-17/065	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	MK AZP 5431/92		
183	Gruszewo, stan. 01	białogardzki	19-19/179	osada	KŁŻ		5 ft. cer.	IP UAM (612/80)		
184	Gruszewo, stan. 02	białogardzki	19-19/180	osada	KŁŻ		4 ft. cer.	IP UAM (613/80)		
185	Gruszewo, stan. 03	białogardzki	19-19/181	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	IP UAM (614/80)		
186	Gruszewo, stan. 06	białogardzki	20-19/006	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1611/84)		
187	Iwięcino, stan. 23	koszaliński	12-22/089	śl. os.	KŁŻ		1 rdzeń krzem. odłupkowy, 1 odłupek krzem., 1 ft. cer.	MK AZP (2382/86)		X
188	Iwięcino, stan. 25	koszaliński	12-22/091	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	MK AZP (2384/86)		X
189	Iwięcino, stan. 30	koszaliński	12-22/096	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	MK AZP (2389/86)		X
190	Iwięcino, stan. 42	koszaliński	12-22/109	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer., 1 odłupek korowy krzem.	MK AZP (2401/86)		
191	Iwięcino, stan. 43	koszaliński	12-22/110	osada	KŁŻ	EB	7 ft. cer., 1 rdzeń zaczątkowy krzem.	MK AZP (2402/86)		
192	Jarzyce (Gorzycę), stan. 05	koszaliński	16-20/039	śl. os.	KŁŻ?		1 ft. cer.	MK AZP (970/84)		
193	Jarzyce (Gorzycę), stan. 06	koszaliński	16-20/040	pkt. os.	KŁŻ		3 ft. cer.	MK AZP (971/84)		
194	Jarzyce (Gorzycę), stan. 07	koszaliński	16-20/041	pkt. os.	KŁŻ?		3 ft. cer.	MK AZP (972/84)		
195	Jarzyce (Gorzycę), stan. 12	koszaliński	16-20/047	pkt. os.	KŁŻ	La	2 ft. cer.	MK AZP (977/84)		

196	Jarzyce (Gorzycze), stan. 16	koszaliński	16-20/051	śl. os.	KLŻ?		1 fr. cer.	MK AZP (98/184)		
197	Jazy, stan. 01	kołobrzęski	16-17/043	ement.?	KLŻ		89 fr. cer., 8 bryłek polepy	ZAWiP Poznań (?)	Lit.: W. Losiński, <i>Z badań nad osadnictwem wczesnośrednio-wiecznym w rejonie środkowej Parsęty</i> , „Materiały Zachodniopomorskie”, t. 11, 1965, s. 289.	
198	Jazy, stan. 02	kołobrzęski	16-17/030	śl. os., osada	KLŻ		1 fr. cer., 1 krzem./91 fr. cer.	KA UAM (659/80)	Lit.: W. Losiński, <i>Z badań ...</i> , op.cit., s. 289-290.	
199	Jazy, stan. 02A	kołobrzęski	16-17/029	osada?	KLŻ		3 fr. cer.	KA UAM (660/80)		
200	Jazy, stan. 05	kołobrzęski	16-17/026	ement.?	KLŻ		20 fr. cer., śl. obiektów na powierzchni	KA UAM (658/80)		
201	Jazy, stan. 09	kołobrzęski	16-17/025	osada?	KLŻ		2 fr. cer.	KA UAM (680/80)		
202	Jazy, stan. 14	kołobrzęski	16-17/038	osada	KLŻ		6 fr. cer.	KA UAM (1090/82)		
203	Jazy, stan. 15	kołobrzęski	16-17/033	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	KA UAM (1091/82)		
204	Jazy, stan. 16	kołobrzęski	16-17/034	osada	KLŻ		6 fr. cer., śl. obiektów na powierzchni	KA UAM (1092/82)		
205	Kamnica, stan. 05	kołobrzęski	18-16/006	ement.	KLŻ?		przedmioty żel. i br.	MNS 13337-13341		X
206	Kamosowo, stan. 08	białogardzki	19-18/029	osada	KLŻ		20 fr. cer.	IP UAM (253/78)	Lit.: F. Lachowicz, <i>Badania archeologiczne ...</i> , op.cit., s. 303.	
207	Kamosowo, stan. 09	białogardzki	19-18/030	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (254/78)		
208	Kamosowo, stan. 14	białogardzki	19-18/035	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (259/78)		
213	Kamosowo, stan. 22	białogardzki	19-18/043	osada	KLŻ		8 fr. cer.	IP UAM (267/78)		
209	Kamosowo, stan. 25	białogardzki	19-18/046	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (270/78)		
210	Kamosowo, stan. 26	białogardzki	19-18/047	ement.	KLŻ		12 fr. cer.	IP UAM (271/78)		
211	Kamosowo, stan. 27	białogardzki	19-18/048	osada	KLŻ		12 fr. cer.	IP UAM (272/78)		
212	Kamosowo, stan. 28	białogardzki	19-18/049	osada	KLŻ		61 fr. cer., 1 br. żużla, 1 krzem.	IP UAM (273/78)		
214	Kamina, stan. 02	koszaliński	16-19/042	osada	KLŻ		15 fr. cer.	IP UAM (361/79)		
215	Karlino, stan. 03	białogardzki	17-18/031	osada	KLŻ	V EB- Ha	fr. talerzy krążkowiacych	MK (?)	Lit.: J. Kostorzewski, <i>Kultura Iużycka ...</i> , op.cit., s. 275.	MK teczka III - uzupełnienia

240	Karścino, stan. 63	białogardzki	17-17/072	śl. os.	KLŻ	EB	1 ft. cer.	IP UAM (2157/87)			
241	Karwin, stan. 03	białogardzki	18-17/025	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (2221/88)			X
242	Karwin, stan. 09	białogardzki	18-17/031	śl. os.	KLŻ?		1 ft. cer.	IP UAM (2227/88)			X
243	Karwin, stan. 13	białogardzki	18-17/035	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM (2231/88)			
244	Karwin, stan. 19	białogardzki	18-17/041	śl. os.	KLŻ?		2 ft. cer.	IP UAM (2252/88)			X
661	Karwin, stan. 34	białogardzki	19-17/106	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (2743/91)			X
662	Karwin, stan. 37	białogardzki	19-17/109	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (2746/91)			X
245	Kazimierz Pomorski, stan. 01	koszaliński	14-19/057	skarbn	KLŻ	EB V/HaC	przedmioty br. - bransolety, pobożnice, naramienniki, siekierka, szpile, tarczka; toporek kam., naczynia cer.	Archiw: MNK,teczka nr 219/Ko., Lit: F. Lachowicz, <i>Wczesnohalsztacki skarb brązowy z Kazimierza Pomorskiego, gmina Będzino, woj. koszalińskie</i> , „Materiały Zachodniopomorskie”, t. 24, 1978, s. 7-23.	na terenie bagnistego polderu stanowiącego kiedyś jezioro		
246	Kiszkowo, stan. 01	koszaliński	14-18/025	śl. os.	KLŻ?		3 ft. cer.	IP UAM (2286/88)			
247	Kiszkowo, stan. 02	koszaliński	14-18/026	osada	KLŻ		5 ft. cer.	IP UAM (2287/88)			
248	Kleszcze, stan. 05	koszaliński	13-21/051	śl. os.	KLŻ?		3 ft. cer.	MK			
249	Kleszcze, stan. 22	koszaliński	13-21/068	osada	KLŻ		8 ft. cer.	MK			
250	Klepinio Białogardzkie, stan. 04	białogardzki	18-20/022	osada	KLŻ	IV-V EB	1 ft. cer.	KA UAM (32/76)			
251	Kłopotowo, stan. 05	kołobrzeczki	16-17/069	osada?	KLŻ		3 ft. cer., śl. obiektów na powierzchni	KA UAM (1085/82) KA UAM (1086/82)			
252	Kłopotowo, stan. 06	kołobrzeczki	16-17/071	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	MK (A) 3116/1:1-15615			
253	Kołobrzeg - Lubostronie, stan. 82	kołobrzeczki	14-16/031	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.				
254	Kołobrzeg, stan. 25	kołobrzeczki	14-16/007	śl. os.	KLŻ		1 br. grot oszczepu	bd	Lit.: J. Kostrzewski, <i>Kultura Iużycka ...</i> , op.cit., s. 279.	Archiw: MK, dział archoe., dok. nr 106.	
255	Kołobrzeg, stan. 27	kołobrzeczki	14-16/009	ement.	KLŻ	V EB/Ha C	3 gr. kurhanowe	MNS 133-44-13347; 13353-59			

256	Kolobrzeg, stan. 43	kolobrzeszki	15-15/014	skarb	KLŻ?	V EB	2 tarczki br.	bd	Badania - MK, dokumentacja w maszynopisie nr 106; Lit.: E. Sprockhoff, <i>Jungbronzezeitliche Horfunde der Sudsone des Nordischen Kreises</i> (Periode V), 1956, s. 39.	znaleziona w torfie
257	Kolobrzeg, stan. 44	kolobrzeszki	15-15/015	skarb	KLŻ?	V EB	1 naszyjnik, 1 naramiennik br.	bd	Badania - MK, dokumentacja w maszynopisie nr 106; Lit.: E. Sprockhoff, <i>Jungbronzezeitliche Horfunde der Sudsone des Nordischen Kreises</i> ..., op.cit., s. 39.	
258	Kolobrzeg, stan. 45	kolobrzeszki	15-15/016	śl. os.	KLŻ		sztylet br.	bd	MK, tezcza nr 161/KL., rys. 2	
259	Konikowo, stan. 01	koszalincki	16-21/002	osada/cment.	KLŻ	Ha	gr. skrzynekowe, jamy, paleniska, piece, domostwa	MK (A) 4687-5525	WKZA w Koszalinie, tezc. Konikowo; MK tezc. 232, 233/Koszalin; Lit.: F. Lachowicz <i>Sprawozdanie z archeologicznych prac ratowniczych na terenie województwa koszalińskiego w 1959 r.</i> , „Zapiski Koszalińskie”, z. 7, 1961, s. 28-73; Idem, <i>Badania archeologiczne</i> ..., op.cit., s. 280-365; Idem, <i>Z pradžejów Pomorza Środkowego</i> , Koszalin 1975.	
260	Konikowo, stan. 04	koszalincki	15-21/079	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK (526/82)		
261	Korzystno, stan. 20	kolobrzeszki	15-15/065	osada	KLŻ		4 fr. cer., bryłki żużla zel.	MK, AZP (3613/87)		
262	Koszalin, stan. 19	koszalincki	14-21/015	osada	KLŻ?	HaC	kubek cer., rozcieracz kam., ślady palenisk	bd	Archiw.: MNK, tezcza 236/Ko	materiały dawniej w Muzeum Prehistorycznym w Berlinie, nr. inw. I.4030
263	Koszalin, stan. 36	koszalincki	14-21/?	osada/cment.?	KLŻ	HaC	1 kubek żłobkowany, 1 naczynie jajowate z 6-ciooma guzami	bd		
264	Koszalin, stan. 58	koszalincki	14-21/058	śl. os.	KLŻ/KPM?	HaC?	1 fr. cer.	MK (?)		
265	Koszalin, stan. 79	koszalincki	14-21/067	osada	KLŻ		bd	bd		brak karty
266	Koszalin-Rokosowo, stan. ?	koszalincki	15-21/?	skarb	KLŻ		bd	bd	bd	brak karty

267	Koszalin- Rokosowo, stan. 32	koszaliński	14-21/?	cment.	KLŻ?		polpielnica z kośćmi, blaszka br.	bd	Lit.: J. Kostrzewski, <i>Kultura lużycka ...</i> op.cit., s. 309;	Archiw: MNK, teczka 236/Ko.
268	Koszalin- Rokosowo, stan. 33	koszaliński	14-21/?	skarb	KLŻ	V EB	6 bransolet br., 6 naszyjników br., 1 zapinka br., 2 pięścionki br., liczne guzy br., 1 miecz żel., 1 fr. miecza	bd	Lit.: I. Skrzypek, <i>Skarb brązowy z Koszalina-Rokosowa</i> , KZM, t. 19, 1992, s. 3-32.	Archiw: MK, teczka dot. Koszalina
269	Koszalin- Rokosowo, stan. 34	koszaliński	14-21/?	osada/cment.?	KLŻ	V EB/Ha C	liczne fr. cer., 6 paleńnik	bd	Lit.: J. Kostrzewski, <i>Kultura lużycka ...</i> op.cit., s. 309.	
270	Kościernica, stan. 05	białogardzki	18-19/080	osada	KLŻ		30 fr. cer.	IP UAM (81/77)		
271	Kościernica, stan. 12	białogardzki	18-19/084	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (92/77)		
272	Kościernica, stan. 15	białogardzki	18-19/085	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (95/77)		
273	Kościernica, stan. 17	białogardzki	18-19/087	osada	KLŻ		8 fr. cer.	IP UAM (97/77)		
274	Kościernica, stan. 22	białogardzki	18-19/089	osada	KLŻ		10 fr. cer.	IP UAM (102/77)		
275	Kościernica, stan. 24	białogardzki	18-19/090	osada	KLŻ		7 fr. cer.	IP UAM (104/77)		
276	Kościernica, stan. 25	białogardzki	18-19/091	osada	KLŻ?		4 fr. cer.	IP UAM (106/77)		
277	Kowalki, stan. 07	białogardzki	20-22/082	śl. os.	KLŻ	HaC	1 dzban z uchem fazy wielkowiejskiej, wys. 16 cm	Arch. Okr. Koszalin, teczka nr 19/B	Lit.: J. Kostrzewski, <i>Kultura lużycka ...</i> op.cit., s. 360, zestawienie 57.	X
278	Kowalki, stan. 09	białogardzki	20-22/084	cment.?	KLŻ	EB?	cer. KLŻ, z gr.?	MNS, Archiwum, teczka nr 53		X
279	Kowalki, stan. 48	białogardzki	20-22/062	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	MK AZP (5548/92)		X
280	Kowalki, stan. 49	białogardzki	20-22/063	osada	KLŻ		8 fr. cer.	MK AZP (5549/92)		X
281	Kowalki, stan. 51	białogardzki	20-22/065	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	MK AZP (5551/92)		X
282	Kowalki, stan. 55	białogardzki	20-22/069	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK AZP (5555/92)		X
283	Kowalki, stan. 56	białogardzki	20-22/070	pkt. os.	KLŻ		4 fr. cer.	MK AZP (5556/92)		X

284	Kowalki, stan. 57	białogardzki	20-22/071	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	MK AZP (555792)			X
285	Kowalki, stan. 72	białogardzki	20-22/095	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	MK AZP (557292)			X
286	Kowalki, stan. 73	białogardzki	20-22/096	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	MK AZP (557392)			X
287	Kowańecz, stan. 01	białogardzki	17-17/077	osada	KLŻ	EB	9 ft. cer.	IP UAM (1450/83)			
288	Kowańecz, stan. 15	białogardzki	17-17/083	śl. os.	KLŻ	EB	2 ft. cer.	IP UAM (2097/87)			
289	Kowańecz, stan. 16	białogardzki	18-17/047	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2257/88)			
290	Kowańecz, stan. 17	białogardzki	18-17/048	śl. os.	KLŻ?		1 ft. cer.	IP UAM (2258/88)			
291	Kozia Góra, stan. 05	białogardzki	18-17/053	osada	KLŻ		5 ft. cer., 1 krzem.	IP UAM (2197/88)			
292	Kozia Góra, stan. 22	białogardzki	18-17/070	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM (2199/88)			
293	Kozia Góra, stan. 27	białogardzki	18-17/075	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (2182/88)			
294	Kraśnik Koszaliński, stan. 02	koszaliński	16-19/049	osada	KLŻ?		4 ft. cer.	MK Koszalin - segregator IV/231/Ko.;teczka nr. 55/Ks.			
295	Kraśnik Koszaliński, stan. 09	koszaliński	16-19/054	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1692/84)			
296	Krepa, stan. 10	koszaliński	18-22/007	osada	KLŻ/KPM		34 ft. cer.	WKZA Koszalin (?)			X
297	Krepa, stan. 15	koszaliński	18-22/012	osada	KLŻ		16 ft. cer., żarno kam., przedm. kolisty z rowkami	WKZA Koszalin (?)			X
298	Krosinko, stan. 10	białogardzki	20-21/044	osada	KLŻ		19 ft. cer., 4 bryły polepy, 2 bryłki zel., paleniska	MK (AZP 5480/92)			X
299	Krukowo, stan. 02	białogardzki	18-17/077	osada	KLŻ		7 ft. cer.	IP UAM (2195/88)			
300	Krukowo, stan. 03	białogardzki	18-17/078	osada	KLŻ		17 ft. cer.	IP UAM (2196/88)			
301	Krukowo, stan. 08	białogardzki	18-17/083	ement.?	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM (2185/88)			

302	Krukowo, stan. 09	białogardzki	18-17/084	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM (2186/88)		
303	Kukimia, stan. 07	kołobrzęski	15-17/048	śl. os.	KLŻ?		2 ft. cer.	IP UAM 2385/89		
304	Kukimia, stan. 08	kołobrzęski	15-17/049	osada	KLŻ		5 ft. cer.	IP UAM 2384/89		
305	Kukimia, stan. 09	kołobrzęski	15-17/050	osada	KLŻ		4 ft. cer.	IP UAM 2439/89		
306	Kukimia, stan. 26	kołobrzęski	15-17/067	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM 2774/89		
307	Kurozwęcz, stan. 06	koszaliński	17-22/022	osada	KLŻ?	V EB/Ha C	13 ft. cer.	MK (617/83)		
308	Kurozwęcz, stan. 07	koszaliński	17-22/023	śl. os.	KLŻ?	V EB/Ha C?	1 ft. cer.	MK (618/83)		
309	Kurozwęcz, stan. 08	koszaliński	17-22/024	śl. os.	KLŻ?	V EB/Ha C?	3 ft. cer.	MK (619/83)		
310	Kurozwęcz, stan. 11	koszaliński	17-22/030	osada	KLŻ	V EB/Ha C	28 ft. cer., 1 krzem.	MK (625/83)		
311	Laski, stan. 12	białogardzki	20-18/082	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer., 1 żużel żel.	IP UAM (629/80)		
312	Lepino, stan. 17	świdwiński	20-17/051	osada	KLŻ		4 ft. cer.	IP UAM (3423/95)		X
313	Lepino, stan. 20	świdwiński	20-17/054	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (3426/95)		X
314	Liśnica, stan. 01	białogardzki	20-21/048	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	MK (AZP 5484/92)		X
315	Lubiatowo, stan. 02	koszaliński	15-22/012	ement.	KLŻ	EB-Ha	ceramika	KA UAM (17- 1970); MNS 9445		
316	Lubiechowo, stan. 04	białogardzki	17-18/014	osada	KLŻ	IV/V EB	3 ft. cer.	KA UAM (279/81)		
317	Lubiechowo, stan. 11	białogardzki	17-18/010	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	KA UAM (336/78)		
318	Lubiechowo, stan. 14	białogardzki	17-18/004	osada	KLŻ		4 ft. cer.	KA UAM (711/81)		
319	Lubiechowo, stan. 15	białogardzki	17-18/008	osada	KLŻ		2 ft. cer., 3 krzem.	KA UAM (730/81)		
320	Lubiechowo, stan. 19	białogardzki	17-17/087	śl. os.	KLŻ	EB	1 ft. cer.	IP UAM (734/81)		
321	Lubiechowo, stan. 22	białogardzki	17-18/015	osada	KLŻ	IV/V EB	4 ft. cer.	KA UAM (278/78)		
322	Lubiechowo, stan. 24	białogardzki	17-18/017	osada	KLŻ		13 ft. cer.	KA UAM (276/78)		

323	Lubiechowo, stan. 28	białogardzki	17-17/093	śl. os.	KLŻ	EB	1 ft. cer.	IP UAM (2122/87)		
324	Lubiechowo, stan. 29	białogardzki	17-17/094	śl. os.	KLŻ	EB	1 ft. cer.	IP UAM (2122/87)		
325	Lubiechowo, stan. 31	białogardzki	17-17/096	śl. os.	KLŻ	EB	1 ft. cer.	IP UAM (2124/87)		
326	Lubkowiec, stan. 02	kołobrzęski	17-16/029	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2877/92)		
327	Lubkowiec, stan. 06	kołobrzęski	17-16/033	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (2845/92)		
328	Lubkowiec, stan. 16	kołobrzęski	17-16/043	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2850/92)		
329	Lulewice, stan. 05	białogardzki	17-19/003	śl. os./cment.?	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1220/83)		
330	Lulewice, stan. 07	białogardzki	17-19/005	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1222/83)		
331	Lulewice, stan. 08	białogardzki	17-19/006	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1223/83)		
332	Lulewice, stan. 09	białogardzki	17-19/007	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM (1224/83)		
333	Lulewiczki, stan. 05	białogardzki	18-19/099	cment.	KLŻ		16 ft. kości	IP UAM (1168/83)		
334	Lulewiczki, stan. 07	białogardzki	18-19/101	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM (1206/83)		
335	Lulewiczki, stan. 09	białogardzki	17-19/017	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1208/83)		
336	Lulewiczki, stan. 16	białogardzki	17-19/021	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM (1215/83)		
337	Łekno, stan. 02	koszaliński	14-19/064	śl. os.	KLŻ		I naczynie baniaste	MK, nr 82	Archiw: MNK,teczka nr 1305/Ko, MNS,teczka nr 628; Lit: "Kösliner Zeitung" 2 V 1925.	znalezisko przypadkowe, w bagnie
338	Łekno, stan. 03	koszaliński	14-19/065	śl. os.	KLŻ		?	MK, nr 83	Archiw: MNK,teczka nr 1305/Ko, MNS,teczka nr 628; Lit: "Kösliner Zeitung" 2 V 1925.	znalezisko przypadkowe, w bagnie
339	Łęczenko, stan. 02	białogardzki	19-18/086	cment.	KLŻ	V EB-HaC	4 barnsolety	bd	Lit.: Janocha H., Lachowicz F.J., Z pradžejów ziemi białogardzkiej, [w:] Dzieje ziemi białogardzkiej, Poznań 1972, s. 43, ryc. 14a-d; J. Fogel, "Import" nordyjski na ziemiach polskich u schyłku epoki brązu, Poznań 1988, s. 187.	

340	Łęczenko, stan. 06	białogardzki	19-18/090	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2815/91)		
341	Łęczno, stan. 02	białogardzki	19-18/094	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (591/80)		
342	Łęczno, stan. 03	białogardzki	19-18/095	osada	KLŻ	V EB-HaC/D	67 ob.	IP UAM (593/80)	Badania: H. Machajewski, 1988; Archiwum: H. Machajewski, <i>Ratunkowe badania wykopalskowe na stanowiska 3 w Łęcznie, gm. Białogard, woj. Koszalin (maszynopis w WKZ w Koszalinie).</i>	
343	Łęczno, stan. 05	białogardzki	19-19/040	osada	KLŻ		7 ft. cer.	IP UAM (-)		
344	Łęczno, stan. 11	białogardzki	19-19/043	osada	KLŻ		7 ft. cer.	IP UAM (39/73)		
345	Łęczno, stan. 26	białogardzki	19-19/047	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (3333/94)		
346	Łopienica, stan. 03	koszaliński	14-17/059	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	MK AZP (5425/92)		
347	Łopienica, stan. 06	koszaliński	14-17/060	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	MK AZP (5426/92)		
348	Łykowo, stan. 04	kołobrzesci	16-18/031	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1025/82)		
349	Łykowo, stan. 05	kołobrzesci	16-18/030	ement.	KLŻ		11 ft. cer., śl. obiektów na powierzchni	IP UAM (1026/82)		
350	Łykowo, stan. 06	kołobrzesci	16-18/033	osada	KLŻ		4 ft. cer.	IP UAM (1027/82)		
351	Łykowo, stan. 07	kołobrzesci	16-18/032	osada	KLŻ		2 ft. cer., 5 krzem.	IP UAM (1028/82)		
352	Łykowo, stan. 09	kołobrzesci	16-18/034	osada	KLŻ		22 ft. cer., 2 krzem.	IP UAM (1030/82)		
353	Łykowo, stan. 11	kołobrzesci	16-18/028	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer., 1 krzem.	IP UAM (1402/83)		
354	Łykowo, stan. 14	kołobrzesci	16-18/036	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1405/83)		
355	Łykowo, stan. 20	kołobrzesci	16-18/040	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (1411/83)		
356	Malonowo, stan. 05	białogardzki	18-17/095	śl. os.	KLŻ?		1 ft. cer.	IP UAM (2189/88)		
357	Malonowo, stan. 13	białogardzki	18-17/103	ement.?	KLŻ		4 ft. cer.	IP UAM (2212/88)		
358	Miechęcino, stan. 10	kołobrzesci	16-17/100	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	KA UAM (1054/82)		
359	Mielniko Koszalińskie, stan. 14	koszaliński	13-19/074	pkt. os.	KLŻ		3 ft. cer.	MK AZP 1478/85		
360	Mielno, stan. 03	koszaliński	13-20/040	osada	KLŻ/KPM		4 ft. cer.	MK (?)		

361	Mierzym, stan. 27	koszaliński	16-21/083	osada	KLŻ	V EB/Ha C	4 ft. cer.	MK AZP (897/84)		
362	Moczyłki, stan. 01	białogardzki	19-20/018	osada	KLŻ		17 ft. cer.	KA UAM (AZP 22/76)		
363	Modrołias, stan. 03	białogardzki	19-21/083	śl. os.	KLŻ	EB	ulamki drutu br. (fr. ozdób)	bd		
364	Modrołias, stan. 04	białogardzki	19-21/064	pkt. os.	KLŻ		4 ft. cer.	MK AZP (5682/92)		
365	Modrołias, stan. 05	białogardzki	19-21/065	osada	KLŻ		6 ft. cer.	MK AZP (5683/92)		
366	Modrołias, stan. 06	białogardzki	19-21/066	osada	KLŻ		10 ft. cer.	MK AZP (5684/92)		
367	Modrołias, stan. 07	białogardzki	19-21/067	osada	KLŻ		6 ft. cer.	MK AZP (5685/92)		
368	Modrołias, stan. 11	białogardzki	19-21/071	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	MK AZP (5689/92)		
369	Modrołias, stan. 13	białogardzki	19-21/073	pkt. os.	KLŻ		4 ft. cer.	MK AZP (5691/92)		
370	Mołtowo, stan. 01	kobyrzeski	17-16/047	osada	KLŻ		9 ft. cer.	IP UAM (761/81)		
371	Mołtowo, stan. 04	kobyrzeski	17-16/050	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2851/92)		
372	Nasutowo, stan. 01	białogardzki	19-18/005	osada	KLŻ		4 ft. cer.	IP UAM (274/78)		
373	Nasutowo, stan. 04	białogardzki	19-18/008	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (377/78)		
374	Nasutowo, stan. 10	białogardzki	19-18/014	osada	KLŻ		6 ft. cer.	IP UAM (383/78)		
375	Nawino, stan. 06	białogardzki	19-19/172	osada	KLŻ		7 ob. ,, cer.	IP UAM (-)	Badania: H. Machajewski, A. Sikorski. IP UAM, lata 1975-1976, dokumentacja i materiały w IP UAM; Lit.: A. Sikorski, <i>Badania w Nawinie (stan. 6), woj. Koszalin, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”</i> , t. 9, 1979, s. 3-47.	
376	Nawino, stan. 10	białogardzki	19-19/176	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	IP UAM (151/77)		
377	Niekaniń, stan. 01	kobyrzeski	15-16/046	ement.	KLŻ		1 gr. z 17 ft. cer.	IHKM PAN Poznań	grób zniszczony przez otkę	
378	Niekaniń, stan. 29	kobyrzeski	15-16/063	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2639/90)		

379	Niekłomice, stan. 17	koszaliński	15-21/128	pkt. os.	KLŻ	HaC	5 fr. cer.	MK (575/82)		
380	Niemierze, stan. 01	kołobrzesci	16-15/136	śl. os.	KLŻ	III EB	1 br. grot oszczezu	MK, dział archeologiczny, teczka nr 167/KI; stanowisko zniszczone	Lit.: K. Kersten, <i>Die Funde der Älteren Bronzezeit in Pommern</i> , Hamburg 1958, s. 84, tabl. 88, nr 797.	X
381	Niemierze, stan. 17	kołobrzesci	16-15/140	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK AZP (3538/87)		X
382	Niemierze, stan. 18	kołobrzesci	16-15/141	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	MK AZP (3539/87)		X
383	Niemierze, stan. 19	kołobrzesci	16-15/142	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK AZP (3540/87)		X
384	Niemierze, stan. 25	kołobrzesci	16-15/148	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK AZP (3546/87)		X
385	Niemierze, stan. 30	kołobrzesci	17-15/006	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (3114/93)		X
386	Niemierze, stan. 33	kołobrzesci	17-15/009	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3133/93)		X
387	Niemierze, stan. 37	kołobrzesci	17-15/013	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3137/93)		X
388	Nieżyn, stan. 14	kołobrzesci	17-15/061	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3175/93)		X
389	Nieżyn, stan. 23	kołobrzesci	17-15/070	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3184/93)		X
390	Nieżyn, stan. 33	kołobrzesci	17-15/080	ement.	KLŻ		kilka popielnic, przedmioty br.	bd	Lit.: J. Kostrzewski, <i>Kultura lużycka ...</i> , op.cit., s. 293.	X
391	Nowe Bielice, stan. 02	koszaliński	15-20/082	śl. os.	KLŻ	HaC	3 fr. cer.	MK AZP (1695/85)		
392	Obroty, stan. 05	kołobrzesci	16-15/065	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK AZP (3466/87)		
393	Obroty, stan. 28	kołobrzesci	15-16/076	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM 2649/90		
394	Obroty, stan. 36	kołobrzesci	16-16/004	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (2901/92)		
395	Obroty, stan. 39	kołobrzesci	16-16/007	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2904/92)		
396	Oluzna, stan. 10	kołobrzesci	17-15/039	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3145/93)		X
397	Oluzna, stan. 17	kołobrzesci	17-15/046	ement.	KLŻ		2 gr. popielnicowe w obsławie kam.	bd	Lit.: J. Kostrzewski, <i>Kultura lużycka ...</i> , op.cit., s. 296.	X
398	Osteki, stan. 03	koszaliński	12-21/003	osada	KLŻ/KPM	Ha	4 fr. cer.	MK		X
399	Osteki, stan. 17	koszaliński	12-21/017	osada	KLŻ/KPM	Ha	6 fr. cer.	MK		X
400	Osteki, stan. 20	koszaliński	13-21/070	osada	KLŻ		4 fr. cer.	MK		X

401	Osteki, stan. 22	koszaliński	13-21/072	śl. os.	KLŻ/KPM		1 fr. cer.	MK			
402	Osowko, stan. 01	białogardzki	20-20/004	osada	KLŻ	Hac/D	7 fr. cer., 1 krzem.	KA UAM (424/79)			X
403	Osowko, stan. 03	białogardzki	20-20/005	ement.	KLŻ	Hac/D	7 fr. cer.	KA UAM (426/79)			X
404	Osowko, stan. 07	białogardzki	20-20/007	osada	KLŻ		5 fr. cer.	KA UAM (430/79)			X
405	Parnowo, stan. 09	koszaliński	15-19/061	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1802/86)			
406	Parnowo, stan. 64	koszaliński	15-19/113	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1924/86)			
407	Parnowo, stan. 66	koszaliński	15-19/115	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (1926/86)			
408	Parnowo, stan. 69	koszaliński	15-19/118	osada	KLŻ		4 fr. cer.	IP UAM (1929/86)			
409	Parnowo, stan. 70	koszaliński	15-19/119	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (1930/86)			
410	Parnowo, stan. 76	koszaliński	15-19/125	osada	KLŻ		20 fr. cer.	IP UAM (1937/86)			
411	Parnowo, stan. 84	koszaliński	15-19/133	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (1945/86)			
412	Parnowo, stan. 87	koszaliński	15-19/136	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1948/86)			
413	Parsowo, stan. 02	koszaliński	16-19/091	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (?)			
414	Parsowo, stan. 02	koszaliński	17-19/043	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (351/79)			
415	Parsowo, stan. 04	koszaliński	17-19/044	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (353/79)			
416	Parsowo, stan. 11	koszaliński	16-19/096	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (1707/84)			
417	Parsowo, stan. 13	koszaliński	16-19/098	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1709/84)			
418	Pękaninko, stan. 03	białogardzki	18-19/108	osada	KLŻ		5 fr. cer., 1 krzem.	MK (120/77)			
419	Pękaninko, stan. 05	białogardzki	18-19/110	osada	KLŻ		10 fr. cer.	IP UAM (122/77)			
420	Pękanino, stan. 08	białogardzki	18-19/124	osada	KLŻ		7 fr. cer.	MK (131/77)			
421	Piotrowice, stan. 02	kobrzeński	16-17/052	osada	KLŻ		2 fr. cer., 1 leżak żarna nieckowatego, śl. obiektów na powierzchni	KA UAM (713/81)			
422	Piotrowice, stan. 04	kobrzeński	16-17/053	osada	KLŻ		5 fr. cer.	KA UAM (715/81)			

423	Piotrowice, stan. 07	kołobrzesci	16-17/049	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	KA UAM (718/81)		
424	Piotrowice, stan. 15	kołobrzesci	16-17/061	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	KA UAM (1108/82)		
425	Piotrowice, stan. 27	kołobrzesci	17-17/111	osada	KŁŻ	EB	6 fr. cer.	IP UAM (2134/87)		
427	Poblocie Małe, stan. 08	kołobrzesci	17-17/119	śl. os.	KŁŻ	EB	1 fr. cer.	IP UAM (782/81)		
426	Poblocie Małe, stan. 11	kołobrzesci	18-17/114	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	IP UAM (785/81)		
428	Poblocie Wielkie, stan. 01	białogardzki	17-17/124	osada?	KŁŻ	EB	4 fr. cer.	IP UAM (2085/87)		
429	Poblocie Wielkie, stan. 02	białogardzki	17-17/125	śl. os.	KŁŻ	EB	1 fr. cer. ze zniszcz. ob. - palenisko?	IP UAM (2086/87)		
430	Poblocie Wielkie, stan. 04	białogardzki	17-17/127	osada	KŁŻ	EB	13 fr. cer.	IP UAM (2088/87)		
431	Poblocie Wielkie, stan. 05	białogardzki	17-17/128	cment.	KŁŻ	EB	1 fr. cer., ślady po ob., w tym szczątki kości ludzkich	IP UAM (2089/87)		
432	Poblocie Wielkie, stan. 06	białogardzki	17-17/129	śl. os.	KŁŻ	EB	3 fr. cer.	IP UAM (2090/87)		
433	Poblocie Wielkie, stan. 12	białogardzki	17-17/135	cment.?	KŁŻ	EB	4 fr. cer., śl. spaleniżny wraz ze szczątkami kostnymi	IP UAM (2137/87)		
434	Poblocie Wielkie, stan. 14	białogardzki	17-17/137	śl. os.	KŁŻ	EB	2 fr. cer., 1 wiór krzem.	IP UAM (2139/87)		
435	Poblocie Wielkie, stan. 16	białogardzki	17-17/139	osada	KŁŻ	EB	6 fr. cer.	IP UAM (2141/87)		
436	Podamirowo, stan. 07	koszaliński	13-20/007	osada	KŁŻ/KPM		13 fr. cer.	MK (?)		
437	Podamirowo, stan. 08	koszaliński	13-20/008	śl. os.	KŁŻ/KPM		2 fr. cer.	MK (?)		
438	Podwilcze, stan. 06	białogardzki	20-17/016	osada	KŁŻ		10 fr. cer.	IP UAM (3356/95)		X
439	Podwilcze, stan. 07	białogardzki	20-17/017	śl. os..	KŁŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3357/95)		X
440	Podwilcze, stan. 16	białogardzki	20-17/026	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3366/95)		X
441	Podwilcze, stan. 26	białogardzki	20-17/036	osada	KŁŻ		6 fr. cer.	IP UAM (3376/95)		X
442	Polomino, stan. 01	kołobrzesci	15-17/073	śl. os.	KŁŻ		3 fr. cer.	IP UAM 2359/89		

443	Polomino, stan. 04	kołobrzesci	15-17/076	osada	KŁŻ		5 fr. cer.	IP UAM 2362/89			
444	Pomianowo, stan. 02	białogardzki	18-20/024	osada	KŁŻ	HaD	20 fr. cer.	KA UAM (30/76)			
445	Pomianowo, stan. 08	białogardzki	18-20/030	osada	KŁŻ		9 fr. cer.	KA UAM (64/76)			
446	Pomianowo, stan. 11	białogardzki	18-20/033	osada?	KŁŻ		1 fr. cer.	KA UAM (66/76)			
447	Pomianowo, stan. 17	białogardzki	18-20/039	osada	KŁŻ		3 fr. cer.	KA UAM (70/76)			
448	Pomianowo, stan. 21	białogardzki	18-20/043	osada	KŁŻ	IV-V EB	6 fr. cer.	KA UAM (75/76)			
449	Przećmino, stan. 01	kołobrzesci	16-15/009	ement.	KŁŻ		fr. cer.	MK, dział archeologiczny, teczka nr 171/KŁ.	Badania: w latach 70. XIX w., H. Meier.		X
450	Przećmino, stan. 05	kołobrzesci	16-15/021	ement.	KŁŻ		kurhan, nazymia, drucik zł.	MK, dział archeologiczny, teczka nr 171/KŁ.	Lit.: J. Koszrzewski, <i>Kultura łużycka ...</i> , op.cit., s. 304.		X
451	Przećmino, stan. 10	kołobrzesci	16-15/003	osada	KŁŻ		9 fr. cer., 2 fr. cer. wiotnie przepalone	MK AZP (3414/87)			X
452	Przećmino, stan. 15	kołobrzesci	16-15/008	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer.	MK AZP (3419/87)			X
453	Przećmino, stan. 16	kołobrzesci	16-15/010	śl. os.	KŁŻ		3 fr. cer., śl. palenisk	MK AZP (3420/87)			X
454	Przećmino, stan. 17	kołobrzesci	16-15/011	pkt. os.	KŁŻ		4 fr. cer.	MK AZP (3421/87)			X
455	Przećmino, stan. 28	kołobrzesci	16-15/028	osada	KŁŻ		9 fr. cer., śl. 2 palenisk	MK AZP (3432/87)			X
456	Przećmino, stan. 41	kołobrzesci	16-15/041	śl. os.	KŁŻ		3 fr. cer.	MK AZP (3445/87)			X
457	Przećmiono-Kolonia, stan. 01	kołobrzesci	16-15/051	ement.	KŁŻ		12 fr. cer.	MK (A) 10663		MK, dział archeologiczny, teczka nr 173/KŁ.; stanowisko zniszczone	
458	Pustary, stan. 02	kołobrzesci	17-16/023	osada	KŁŻ		97 fr. cer.	IAiE PAN Poznań (-)			
459	Pustary, stan. 16	kołobrzesci	16-16/106	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2941/92)			
460	Pustary, stan. 19	kołobrzesci	16-16/109	osada	KŁŻ		4 fr. cer.	IP UAM (2944/92)			
461	Pyszka, stan. 01	kołobrzesci	16-17/045	osada	KŁŻ		14 fr. cer.	KA UAM (1075/82)			

462	Raduszką, stan. 07	koszaliński	15-21/058	śl. os.	KLŻ	HaC	1 fr. cer.	MK (506/82)		
463	Rarwino, stan. 20	białogardzki	20-17/007	śl. os..	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3352/95)		X
464	Retowo, stan. 03	białogardzki	19-21/047	śl. os..	KLŻ		2 fr. cer., w tym 1 ucho	MK (AZP 5665/92)		
465	Retowo, stan. 08	białogardzki	19-21/052	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK (AZP 5670/92)		
466	Retowo, stan. 17	białogardzki	19-21/061	pkt. os.	KLŻ		4 fr. cer.	MK (AZP 5679/92)		
467	Retowo, stan. 18	białogardzki	19-21/062	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK (AZP 5680/92)		
468	Robuń, stan. 01	kołobrzecki	18-17/119	śl. os.	KLŻ?		1 fr. cer.	IP UAM (720/81)		X
469	Robuń, stan. 07	kołobrzecki	18-17/121	osada	KLŻ		4 fr. cer.	IP UAM (2242/88)		X
470	Robuń, stan. 17	kołobrzecki	18-16/035	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK (6716/94)		X
471	Rogowo, stan. 03	białogardzki	19-19/129	osada	KLŻ		74 fr. cer.	IP UAM (303/75)	Lit.: F. Lachowicz, <i>Badania archeologiczne ...</i> , op.cit., s. 305.	
472	Rogowo, stan. 04	białogardzki	19-19/130	osada	KLŻ		60 fr. cer.	IP UAM (-)	Badania: H. Machajewski, IP UAM, lata 1974-1975, dokumentacja i materiały w IP UAM.	
473	Rogowo, stan. 13	białogardzki	19-19/139	osada	KLŻ		7 fr. cer.	IP UAM (28/73)		
474	Rogowo, stan. 15	białogardzki	19-19/141	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (304/75)		
475	Rogowo, stan. 20	białogardzki	19-19/146	osada	KLŻ		12 fr. cer.	IP UAM (7-8/73)		
476	Rokosowo, stan. 10	świdwiński	20-17/003	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (3348/95)		X
477	Rosnowo, stan. 17	koszaliński	17-22/025	osada	KLŻ	V EB/Ha C	11 fr. cer.	MK (620/83)		
478	Rosnowo, stan. 42	koszaliński	17-22/077	osada	KLŻ	V EB/Ha C	35 fr. cer., śl. palenisk	MK (672/83)		
479	Rosnowo, stan. 43	koszaliński	17-22/078	osada	KLŻ	V EB/Ha C	44 fr. cer.	MK (673/83)		
480	Rościcęno, stan. 01	kołobrzecki	16-15/060	skarb	KLŻ	II/III EB	13 bransolet, naramienniki, diademy = 33 przedm. br.	MK, dział archeologiczny, teczka nr 173/K1.; stanowisko zniszczone	Lit.: K. Kersten, <i>Die Funde ...</i> , op.cit., s. 85, nr 801.	

481	Rościno, stan. 03	białogardzki	18-18/030	ement.	KŁŻ		8 ft. cer.	IP UAM (300/78)		
482	Rościno, stan. 06	białogardzki	18-18/033	osada	KŁŻ		4 ft. cer.	IP UAM (303/78)		
483	Rościno, stan. 11	białogardzki	18-18/038	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	IP UAM (308/78)		
484	Rusowo, stan. 04	kołobrzeczki	15-17/088	śl. os.	KŁŻ?		1 ft. cer.	IP UAM (2341/89)		
485	Rusowo, stan. 06	kołobrzeczki	15-17/090	śl. os.	KŁŻ?		1 ft. cer.	IP UAM (2343/89)		
486	Rusowo, stan. 11	kołobrzeczki	15-17/095	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2348/89)		
487	Rusowo, stan. 13	kołobrzeczki	15-17/097	śl. os.	KŁŻ		3 ft. cer.	IP UAM (2350/89)		
488	Rusowo, stan. 18	kołobrzeczki	15-17/102	osada	KŁŻ		9 ft. cer.	IP UAM (2355/89)		
489	Rusowo, stan. 20	kołobrzeczki	15-17/104	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	IP UAM (2357/89)		
490	Rusowo, stan. 35	kołobrzeczki	15-17/119	śl. os.	KŁŻ?		2 ft. cer.	IP UAM (2304/89)		
491	Rusowo, stan. 70	kołobrzeczki	15-17/141	śl. os./ement.?	KŁŻ	V EB	1 miecz br.	bd	Lit.: J. Fogel, "Imporci" nordyjski na ziemiach polskich u schyłku epoki brązu, Poznań 1988, s. 92, nr 670.	
492	Rusowo, stan. 71	kołobrzeczki	15-17/142	śl. os.	KŁŻ		1 miecz br. z kołcem do rękojęści	bd	Lit.: J. Fogel, "Imporci" nordyjski ..., op.cit., s. 93, nr 671.	
493	Rychówko, stan. 02	białogardzki	20-18/019	ement.	KŁŻ	IV EB	naczynia, kurhany kamienne	MNS, Archiwum, Dział Archeologiczny	Lit.: J. Kostorzewski, <i>Kultura łużycka</i> ..., op.cit., s. 311; Badania: prace archeologiczne, Pommersches Landesmuseum, 1935 r.	X
494	Rzepkowo, stan. 02	koszaliński	13-22/002	osada	KŁŻ	La wcz. i śr.	3 ft. cer.	MK AZP (1200/84)		
495	Sarbinowo, stan.	koszaliński	13-19/036	skarb	KŁŻ	V EB	1 miecz br.	bd	Lit.: J. Fogel, <i>Studia nad uzbrojeniem ludności kultury łużyckiej w dorzeczu Odry i Wisły</i> , Poznań 1979, s. 145.	dawniej Muzeum Berlin, II 6260
496	Sarbinowo, stan. 27	koszaliński	13-19/028	śl. os.	KŁŻ		2 ft. cer.	MK AZP (1439/85)		
497	Sianożęty, stan. 10	kołobrzeczki	14-17/010	osada	KŁŻ		6 ft. cer.	MK AZP (5380/92)		
498	Sianożęty, stan. 14	kołobrzeczki	14-17/014	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	MK AZP (5384/92)		
499	Sidłowo, stan. 03	świdwiński	20-17/059	osada	KŁŻ		4 ft. cer.	IP UAM (3385/95)		X
500	Sidłowo, stan. 11	świdwiński	20-17/067	śl. os.	KŁŻ		1 ft. cer.	IP UAM (3393/95)		X

501	Sidlowo, stan. 13	świdwiński	20-17/069	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (3395/95)			X
502	Sidlowo, stan. 16	świdwiński	20-17/072	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3398/95)			X
503	Sidlowo, stan. 21	świdwiński	20-17/077	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3403/95)			X
504	Sidlowo, stan. 29	świdwiński	20-17/085	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (3411/95)			X
505	Sidlowo, stan. 31	świdwiński	20-17/087	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (3413/95)			X
506	Sidlowo, stan. 41	świdwiński	20-17/097	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (3439/95)			X
507	Stemysł, stan. 44	kotobrzecki	17-15/109	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (3155/93)			X
508	Sińce, stan. 06	białogardzki	20-18/057	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (626/80)		IP UAM, teczka Rychówko, obecnie zmieniła na Sińce	X
509	Skibno, stan. 04	koszaliński	13-22/072	osada	KLŻ/KPM	La wcz. i śr.	6 fr. cer.	MK AZP 1261/84			
510	Skibno, stan. 13	koszaliński	13-22/081	osada/cment.	KLŻ	La wcz. i śr.	7 fr. cer.	MK AZP 1270/84			
511	Skoczewko, stan. 01	białogardzki	16-18/053	osada	KLŻ	HaC/D	12 fr. cer., śl. obiektów na powierzchni	IP UAM (650/80)			
512	Skoczewko, stan. 08	białogardzki	16-18/067	osada	KLŻ		9 fr. cer., śl. ob. na powierzchni	IP UAM (1147/82)			
513	Skoczewko, stan. 10	białogardzki	16-18/070	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1149/82)			
514	Skoczewko, stan. 16	białogardzki	16-18/065	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1335/83)			
515	Skoczewko, stan. 17	białogardzki	16-18/064	osada	KLŻ		9 fr. cer., śl. ob. na powierzchni	IP UAM (1336/83)			
516	Skoczewko, stan. 18	białogardzki	16-18/063	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer., skupiska przepalonych kam.	IP UAM (1377/83)			
517	Skoczewko, stan. 20	białogardzki	16-18/058	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (?)			
518	Skoczewko, stan. 22	białogardzki	16-18/057	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1416/83)			
519	Skoczewko, stan. 23	białogardzki	16-18/061	osada	KLŻ		4 fr. cer., śl. obiektów na powierzchni	IP UAM (?)			
520	Skoczów, stan. 05	kotobrzecki	15-18/038	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1282/83)			

521	Skoczów, stan. 07	kołobrzesci	15-18/040	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer., 1 krzem.	IP UAM (1284/83)	
522	Skoczów, stan. 19	kołobrzesci	16-18/087	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1296/83)	
523	Skoczów, stan. 25	kołobrzesci	16-18/077	śl. os./cment.?	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (1343/83)	
524	Skoczów, stan. 28	kołobrzesci	16-18/090	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1346/83)	
525	Skoczów, stan. 31	kołobrzesci	15-18/050	osada	KLŻ		4 fr. cer., 1 krzem.	IP UAM (1455/83)	
526	Skronie, stan. 03	kołobrzesci	17-16/055	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (768/81)	
527	Skronie, stan. 04	kołobrzesci	17-16/056	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (769/81)	
528	Skronie, stan. 05	kołobrzesci	17-16/057	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (770/81)	
529	Skronie, stan. 07	kołobrzesci	17-16/059	cment.	KLŻ	III EB	kuhany, ozdoby br., naczynia cer.	IAiE PAN Poznań (-)	
530	Skwierzynka, stan. 04	koszaliński	14-21/028	osada	KLŻ/KPM?	HaC-Laa/B	44 fr. cer., śl. palemisk	MK	
531	Skwierzynka, stan. 10	koszaliński	14-21/035	osada	KLŻ/KPM?	HaC-Laa/B	42 fr. cer., liczne śl. palemisk	MK	
532	Stonino, stan. 07	biatogardzki	18-21/083	osada	KLŻ	IV-V EB?	15 fr. cer.	WKZA Koszalin (?)	
533	Stonino, stan. 13	biatogardzki	18-21/089	osada	KLŻ		7 fr. cer.	WKZA Koszalin (?)	
534	Smolne, stan. 07	koszaliński	15-18/066	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (2562/90)	
535	Srzeżenice, stan. 14	koszaliński	13-20/033	śl. os.	KLŻ/KPM		2 fr. cer.	MK (?)	
536	Stanomino, stan. 02	biatogardzki	19-18/057	osada	KLŻ		6 fr. cer.	IP UAM (396/78)	
537	Stanomino, stan. 04	biatogardzki	19-18/059	osada	KLŻ		18 fr. cer.	IP UAM (398/78)	
538	Stanomino, stan. 09	biatogardzki	19-18/064	osada	KLŻ		6 fr. cer.	IP UAM (403/78)	
539	Stanomino, stan. 11	biatogardzki	19-18/066	osada	KLŻ		10 fr. cer.	IP UAM (406/78)	
540	Stanomino, stan. 22	biatogardzki	19-18/077	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (2799/91)	
541	Stanomino, stan. 26	biatogardzki	19-18/081	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (602/80)	
542	Stanomino, stan. 27	biatogardzki	19-18/082	osada	KLŻ		4 fr. cer.	IP UAM (603/80)	

543	Stare Bielce, stan. -	koszaliński	15-20/070	ement.	KLŻ	HaC	1 naczynie z uszkiem - przystawka	MNS 5992		MN Szczecin teczka nr 653; MN Koszalin teczka nr 260/Ko.
544	Stęszycze, stan 01	kolobrzęski	14-17/032	skarb	KLŻ	HaC	2 fir. bransolet br., 1 krepulec br.	MNS	Lit.: J. Kostrzewski, <i>Pradzieje Pomorza</i> , Wrocław-Warszawa-Kraków 1966, s. 75-76, ryc. 40.b.	
545	Stojkowo, stan. 10	kolobrzęski	15-17/153	śl. os.	KLŻ		2 fir. cer.	IP UAM (2404/89)		
546	Stojkowo, stan. 15	kolobrzęski	15-17/158	śl. os.	KLŻ		2 fir. cer., 1 krzem.	IP UAM (2409/89)		
547	Stojkowo, stan. 20	kolobrzęski	15-17/163	śl. os.	KLŻ?		2 fir. cer.	IP UAM (2414/89)		
548	Stojkowo, stan. 24	kolobrzęski	15-17/167	śl. os.	KLŻ		2 fir. cer.	IP UAM (2418/89)		
549	Stojkowo, stan. 28	kolobrzęski	15-17/171	śl. os.	KLŻ		1 fir. cer.	IP UAM (2422/89)		
550	Strzepowo, stan. 13	koszaliński	15-18/105	śl. os.	KLŻ?		1 fir. cer.	IP UAM (2529/90)		
551	Strzepowo, stan. 26	koszaliński	15-18/118	śl. os.	KLŻ		1 fir. cer.	IP UAM (2573/90)		
552	Syrakowice, stan. 12	białogardzki	16-18/012	śl. os.	KLŻ		1 fir. cer.	IP UAM (1442/83)		
553	Świecibie, stan. 02	kolobrzęski	16-16/112	śl. os.	KLŻ		kilka fir. cer.	IHKM Poznań (?)		
555	Świemino, stan. 01	kolobrzęski	17-19/028	osada	KLŻ		4 fir. cer.	IP UAM (370/78)		
556	Świemino, stan. 02	kolobrzęski	17-19/029	osada	KLŻ		10 fir. cer.	IP UAM (371/78)		
557	Świemino, stan. 33	kolobrzęski	16-19/133	śl. os.	KLŻ		1 fir. cer.	IP UAM (1673/84)		
554	Świemino, stan. 49	kolobrzęski	16-19/146	śl. os.	KLŻ		1 fir. cer.	IP UAM (1740/84)		
559	Świeszyno, stan. -	koszaliński	16-21/097	ement.	KLŻ	HaC	groby, naczynia, ozdoby	MK (A) 38-51		
558	Świeszyno, stan. -	koszaliński	16-21/106	ement.	KLŻ?		kurhany kamienne, 1 amforka zdobiona, fr. cer.	MK, teczka 265/Koszalin		
560	Świeszyno, stan. 11	koszaliński	16-21/027	śl. os.	KLŻ	Ha	1 fir. cer.	MK AZP (847/84)		

561	Tatów, stan. 07	koszaliński	15-20/039	ement.	KLŻ	IV-V EB	2 gr. popielnicowe, 2 jamy	MK (A) ?	Lit.: M. Sikora, <i>Odkrycia – Powiat Koszalin, Nowe Bielice, stanowisko I, cmentarzysko łużyckie, Nowe Bielice – stanowisko 2</i> , „Materiały Zachodniopomorskie”, t. 12, 1966, s. 777-778.	MK teczka nr 251/Ko (pod miejscowością Nowe Bielice)
562	Tatów, stan. 08	koszaliński	15-20/040	osada	KLŻ	IV-V EB	4 jamy paleniskowe, węgle drzewne, kamienie	MK (A) AZP ?	Lit.: M. Sikora, <i>Odkrycia ...</i> , op.cit., s. 779-780.	MK teczka nr 251/Ko (pod miejscowością Nowe Bielice)
563	Trzebiele, stan. 05	białogardzki	18-19/131	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (1162/83)		
564	Tychowo, stan. 09	białogardzki	20-21/023	osada	KLŻ		5 ft. cer.	MK AZP (5460/92)		X
565	Tychowo, stan. 10	białogardzki	20-21/024	śl. os.	KLŻ		3 ft. cer.	MK AZP (5461/92)		X
566	Tychowo, stan. 11	białogardzki	20-21/025	osada	KLŻ		9 ft. cer.	MK AZP (5462/92)		X
567	Tychowo, stan. 12	białogardzki	20-21/026	osada	KLŻ		7 ft. cer.	MK AZP (5463/92)		X
568	Tychowo, stan. 30	białogardzki	20-22/145	osada	KLŻ		9 ft. cer.	MK AZP (5614/92)		X
569	Tymień, stan. 10	koszaliński	14-18/068	śl. os.	KLŻ		2 ft. cer.	IP UAM (2324/88)		
570	Ubysławice, stan. 01	białogardzki	16-18/141	ement.?	KLŻ		5 ft. cer., śl. obiektów na powierzchni	IP UAM (1490/83)		
571	Unieradz, stan. 12	kołobrzegi	17-15/094	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (3188/93)		X
572	Unieradz, stan. 18	kołobrzegi	17-15/098	ement.	KLŻ		1 gr. w obudowie kam.	bd	Lit.: J. Kostorzewski, <i>Kultura łużycka ...</i> , op.cit., s. 334.	X
573	Unieradz, stan. 19	kołobrzegi	17-15/099	ement.	KLŻ?		1 gr., tarczka br.	bd		X
574	Warmino, stan. 04	koszaliński	16-19/155	osada	KLŻ		4 ft. cer.	IP UAM (1682/84)		
575	Warmino, stan. 05	koszaliński	16-19/156	osada	KLŻ		4 ft. cer.	IP UAM (1683/84)		
576	Warmino, stan. 10	białogardzki	20-22/007	osada	KLŻ?		5 ft. cer.	MK AZP (5495/92)		X
581	Warmino, stan. 15	koszaliński	16-19/166	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1732/84)		
577	Warmino, stan. 30	koszaliński	16-19/181	śl. os.	KLŻ		1 ft. cer.	IP UAM (1757/84)		

578	Warmino, stan. 33	białogardzki	20-22/032	śl. os.	KŁŻ		3 fr. cer.	MK AZP (5518/92)		X
579	Warmino, stan. 36	białogardzki	20-22/035	śl. os.	KŁŻ		2 fr. cer.	MK AZP (5521/92)		X
580	Warmino, stan. 39	białogardzki	20-22/038	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	MK AZP (5524/92)		X
582	Wartkowo, stan. 03	kołobrzegi	18-16/047	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	MK (6728/94)		X
583	Wiekowice, stan. 03	stawiński	12-22/076	pkt. os.	KŁŻ		7 fr. cer. (w tym 1 wylew)	MK AZP (2369/86)		X
584	Wienotowo, stan. 01	kołobrzegi	14-17/037	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	MK AZP (5405/92)		
585	Wienotowo, stan. 14	kołobrzegi	14-17/047	śl. os.	KŁŻ		3 fr. cer.	MK AZP (5415/92)		
586	Wierciszewo, stan. 17	koszaliński	13-22/022	śl. os.	KŁŻ	EB	1 brzytwa br.	bd	Lit.: J. Kostorzewski, <i>Kultura Ituzycka</i> .... op.cit., s. 338.	X
587	Wierciszewo, stan. 21	koszaliński	13-22/026	śl. os.? osada?	KŁŻ	Ha/La	1 naczynie zasbowe cer.	MK - Dział Archeologiczny nr inv. MK(A)419 - kat. 2181		X
588	Wierciszewo, stan. 22	koszaliński	12-22/072	śl. os.	KŁŻ		3 fr. cer.	MK AZP (2365/86)		X
589	Wierciszewo, stan. 23	koszaliński	12-22/073	osada	KŁŻ	EB	14 fr. cer., kam. paleniskowe	MK AZP (2366/86)		X
590	Wierciszewo, stan. 27	koszaliński	12-22/080	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	MK AZP (2373/86)		X
591	Wierciszewo, stan. 34	koszaliński	12-22/087	śl. os.	KŁŻ		1 fr. rdzenia krzem., 1 fr. cer.	MK AZP (2380/86)		X
592	Wierzechominko, stan. 73	koszaliński	14-19/117	śl. os.	KŁŻ		1 fr. cer.	MK AZP (4583/89)		
593	Włosciibórz, stan. 14	kołobrzegi	16-17/080	osada	KŁŻ		10 fr. cer.	KA UAM (1794/81)		
594	Włosciibórz, stan. 16	kołobrzegi	16-17/078	osada	KŁŻ		49 fr. cer.	KA UAM (796/81)		
595	Włosciibórz, stan. 22	kołobrzegi	17-17/156	osada	KŁŻ	EB	22 fr. cer.	IP UAM (1115/82)		
596	Włosciibórz, stan. 23	kołobrzegi	17-17/157	osada	KŁŻ	EB	25 fr. cer.	IP UAM (1116/82)		
597	Włosciibórz, stan. 24	kołobrzegi	17-17/158	osada	KŁŻ	EB	6 fr. cer.	IP UAM (1117/82)		
598	Włosciibórz, stan. 27	kołobrzegi	17-17/161	śl. os.	KŁŻ	EB	2 fr. cer.	IP UAM (2109/87)		

599	Włoszibórz, stan. 28	kołobrzęski	17-17/162	śl. os.	KLŻ	EB	1 fr. cer.	IP UAM (2110/87)		
600	Włoszibórz, stan. 29	kołobrzęski	17-17/163	ement.	KLŻ?	EB	2 kurhany z płaszczem kam.	IP UAM (-)		
601	Wrzosowo, stan. 01	kołobrzęski	16-17/013	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	KA UAM (664/80)		
602	Wrzosowo, stan. 02	kołobrzęski	16-17/012	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	KA UAM (665/80)		
603	Wrzosowo, stan. 03	kołobrzęski	16-17/011	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	KA UAM (666/80)		
604	Wrzosowo, stan. 04	kołobrzęski	16-17/009	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	KA UAM (667/80)		
605	Wrzosowo, stan. 06	kołobrzęski	16-17/008	osada	KLŻ		6 fr. cer.	KA UAM (669/80)		
606	Wrzosowo, stan. 10	kołobrzęski	16-17/006	osada	KLŻ	HaD	4 fr. cer., śl. obiektów na powierzchni	KA UAM (673/80)		
607	Wrzosowo, stan. 19	kołobrzęski	16-17/016	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer., 2 krzem.	KA UAM (1128/82)		
608	Wyszebórz, stan. 01	koszaliński	15-22/045	osada	KLŻ	V EB/Ha C	68 fr. cer., rozcieracz kam.	MK (A) 405/1:1 2126		Lit.: C. Strzyżewski, <i>Badania weryfikacyjne stanowisk archeologicznych na terenie powiatów Białogard, Kołobrzeg i Świdwin w 1970 r.</i> (maszynopis przechowywany w IP UAM), Poznań 1971.
609	Wyszebórz, stan. 03	koszaliński	15-22/042	ement.	KLŻ	IV EB-HaC	>400 fr. cer., przepalone kości ludzkie	KA UAM (22/30/70; 100/104/73; 4-9/74)		
610	Wyszebórz, stan. 04	koszaliński	15-22/044	osada	KLŻ	V EB/Ha C	8 fr. cer.	KA UAM (105/73)		Lit.: C. Strzyżewski, <i>Badania weryfikacyjne ...</i> , op.cit. maszynopis; idem, <i>Badania weryfikacyjne stanowisk archeologicznych nad Jeziorem Lubiatowskim w latach 1970-1975</i> , "Fontes Archaeologici Posnanienses", t. 30, 1979, s. 63.
611	Wyszebórz, stan. 08	koszaliński	15-22/046	osada	KLŻ	V EB/Ha C	11 fr. cer., przepalone kam.	KA UAM (100ab/73)		Lit.: C. Strzyżewski, <i>Badania weryfikacyjne ...</i> , op.cit. maszynopis.

612	Wyszebórz, stan. 09	koszaliński	15-22/049	osada	KLŻ	V EB/Ha C	239 fr. cer., śl. zniszczonych palenisk, spalenizna, osmolone kam.	KA UAM (111/112/73)	Lit.: C. Strzyżewski, <i>Badania weryfikacyjne ...</i> , op.cit. maszynopis	
613	Wyszebórz, stan. 39	koszaliński	15-22/080	osada	KLŻ	EB/Ha C	4 fr. cer.	MK (266/82)		
614	Wyszewo, stan. 26	koszaliński	16-22/053	osada	KLŻ	HaC/D	8 fr. cer.	MK AZP (357/82)		X
615	Wyszewo, stan. 34	koszaliński	16-22/062	osada	KLŻ	HaC/D	8 fr. cer.	MK AZP (366/82)		X
616	Wyszewo, stan. 37	koszaliński	16-22/064	pkt. os.	KLŻ	HaC/D	3 fr. cer.	MK AZP (368/82)		X
617	Wyszewo, stan. 38	koszaliński	16-22/058	osada	KLŻ	HaC	7 fr. cer.	MK AZP (357/82)		X
618	Zagórze, stan. 07	białogardzki	19-18/055	śl. os.	KLŻ		1 kamień soczewkowaty	bd	Lit.: H. Janocha, F. Lachowicz <i>Z pradziejów ziemi białogardzkiej, Dzieje ziemi białogardzkiej</i> , op.cit., s.43.	Archiw.: MNS teczka 134
619	Zaspy Małe, stan. 03	białogardzki	18-21/072	ement.	KLŻ		1 gr.	bd		
620	Zaspy Wielkie, stan. 14	białogardzki	18-21/070	osada	KLŻ	IV-V EB	9 fr. cer.	WKZA Koszalin (?)		
621	Ząbrowo, stan. 25	kołobrzegi	16-16/131	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (2942/92)		
622	Ząbrowo, stan. 29	kołobrzegi	16-16/135	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (2953/92)		
623	Ząbrowo, stan. 37	kołobrzegi	16-16/143	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (2938/92)		
624	Zbychowo, stan. 02	białogardzki	20-19/011	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (616/80)		
625	Zęgrze Pomorskie, stan. 08	koszaliński	17-21/041	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	MK (415/82)		
626	Zęgrze Pomorskie, stan. 18	koszaliński	18-21/037	osada	KLŻ?		9 fr. cer.	WKZA Koszalin (?)		
627	Zieleniewo, stan. 07	kołobrzegi	15-15/068	śl. os.	KLŻ?		1 fr. cer.	MK AZP (3615/87)		
628	Zieleniewo, stan. 08	kołobrzegi	15-15/069	pkt. os.	KLŻ?		4 fr. cer., ślady palenisk	MK AZP (3616/87)		
629	Zieleniewo, stan. 16	kołobrzegi	15-15/077	śl. os.	KLŻ?		1 fr. cer.	MK AZP (3624/87)		

630	Zieleniewo, stan. 18	koborzesci	15-15/079	pkt. os.	KLŻ?		4 fr. cer.	MK AZP (3626/87)	
631	Zieleniewo, stan. 26	koborzesci	15-15/092	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	MK AZP (3634/87)	
632	Ziębrze, stan. 01	koszaliński	14-19/084	osada	KLŻ		4 fr. cer., ślady palenisk	MK AZP (4550/89)	
633	Żalno, stan. 01	koborzesci	17-16/109	osada	KLŻ		6 fr. cer.	IP UAM (2837/92)	
634	Żeleźno, stan. 02	białogardzki	17-20/102	osada	KLŻ		7 fr. cer.	IP UAM (1322/83)	
635	Żeleźno, stan. 03	białogardzki	17-20/103	osada	KLŻ		7 fr. cer.	IP UAM (1323/83)	
636	Żeleźno, stan. 08	białogardzki	17-20/108	osada	KLŻ		4 fr. cer.	IP UAM (1328/83)	
637	Żeleźno, stan. 10	białogardzki	17-20/110	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1367/83)	
638	Żeleźno, stan. 18	białogardzki	17-19/055	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (1376/83)	
639	Żeleźno, stan. 20	białogardzki	17-20/119	osada	KLŻ		8 fr. cer.	IP UAM (1377/83)	
640	Żeleźno, stan. 21	białogardzki	17-20/120	osada	KLŻ		21 fr. cer.	IP UAM (1378/83)	
641	Żeleźno, stan. 23	białogardzki	17-20/122	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1380/83)	
642	Żeleźno, stan. 24	białogardzki	17-20/123	śl. os.	KLŻ		1 fr. cer.	IP UAM (1381/83)	
643	Żeleźno, stan. 25	białogardzki	17-20/124	osada	KLŻ		4 fr. cer.	IP UAM (1382/83)	
644	Żeleźno, stan. 29	białogardzki	17-20/128	cmnt.?	KLŻ		12 fr. cer.	IP UAM (1386/83)	
645	Żeleźno, stan. 30	białogardzki	17-20/129	osada	KLŻ		6 fr. cer.	IP UAM (1387/83)	
646	Żeleźno, stan. 32	białogardzki	17-20/131	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1389/83)	
647	Żeleźno, stan. 33	białogardzki	17-20/132	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1390/83)	
648	Żeleźno, stan. 35	białogardzki	17-20/134	osada	KLŻ		4 fr. cer.	IP UAM (1392/83)	
649	Żelimucha, stan. 01	białogardzki	17-19/039	śl. os.	KLŻ		3 fr. cer.	IP UAM (1264/83)	
650	Żelimucha, stan. 02	białogardzki	17-19/040	osada	KLŻ		5 fr. cer.	IP UAM (1265/83)	
651	Żelimucha, stan. 03	białogardzki	17-19/041	śl. os.	KLŻ		2 fr. cer.	IP UAM (1266/83)	
652	Żytkowko, stan. 10	białogardzki	19-20/029	osada	KLŻ		4 fr. cer.	KA UAM (AZP 20/76)	

Zusammenfassung

Ansiedlung der Bevölkerung der Lausitzer Kultur auf dem Gebiet der Belgarder Ebene und im westlichen Teil der Slowinzischen Küste in der Bronzezeit und zu Beginn der Eisenzeit

Dieser Artikel stellt einen Versuch dar, die Ansiedlung der Bevölkerung der Lausitzer Kultur auf dem Gebiet der Belgarder Ebene und in dem anliegenden Streifen der Slowinzischen Küste zu beschreiben.

Auf der Grundlage dieser Datensammlung wurde eine Reihe von Analysen zur Orts- und Zeitbestimmung der archäologischen Fundstätten durchgeführt. Außer den klassischen deskriptiven Archäologie-Methoden und den Beschreibungen der Wechselwirkungen der Fundstätten mit der Umgebung griff man auf Analysemethoden aus der Siedlungsgeografie zurück z.B. auf das Nächste-Nachbarn-Verfahren oder die Triangulation. Die einzigartige Quellensammlung, wie sie die Fundstätten darstellen, erforderte die Notwendigkeit eines modifizierten Forschungsvorgehens. Bei der Durchführung einzelner Analysen erwies sich die Software der Gruppe GIS als sehr hilfreich. Die Ergebnisse verschiedener Forschungsprozeduren wurden zur Grundlage für die Ansiedlungsmodelle der Lausitzer Kultur im Forschungsgebiet in verschiedenen Perioden.

Trotz der Schwierigkeiten, die aus dem Charakter der gewonnenen Quellensammlung resultieren, wurden Ansiedlungsmodelle erfolgreich gebaut. Die Ergebnisse müssen mit gewisser Distanz betrachtet werden, weil nur in einem Teil der Fundstätten Ausgrabungen durchgeführt wurden und die Informationen über die meisten aus der Gebietsprospektion im Rahmen der Archäologischen Geländeaufnahme Polens (AZP) stammen.

Dank der Analyse konnte man die Phasen und die Änderungen der Ansiedlung in den aufeinanderfolgenden Perioden der Lausitzer Kultur sowie die Vorlieben bei der Wahl des Ansiedlungsraumes darstellen. Im Lichte der oben aufgeführten Ergebnisse scheint das Mittelpommern als Grenzregion für die Einflüsse der benachbarten Gruppen der Lausitzer Kultur gewesen zu sein. Diese Anregungen kamen zuerst (in der Bronzezeit) aus dem Westen, aus dem Gebiet der Hinterpommerschen Kultur, wovon die stark ausgebaute Mikroregion am Fluss Persante zeugt - die größte Lausitzer Ansiedlung auf der Belgarder Ebene in diesem Zeitalter. Die Wende von den Perioden Ha B 2-3 und Ha C war die Zeit des größten Wachstums der Lausitzer Ansiedlung in unserem Forschungsgebiet. Das dichte Netz von Mikroregionen, in denen sich einzelne Gesellschaften konzentrierten, bedeckte zu dieser Zeit den größten Teil des beschriebenen Gebiets. Schwach besiedelt (was vielleicht aus den Mängeln der Registrierungsmethode für die Ansiedlungen resultiert) war in beiden Zeitaltern **der Küstenstreifen. Der Zustand konnte jedoch** entweder aus der symbolischen Bedeutung der Küstenregion oder aus schlechteren Naturbedingungen herrühren, die ungünstig für die Besiedelung waren. Die erste These wird jedoch von einigen Schätzen mit dem Charakter einer Votivgabe bekräftigt (die Deponierung der Gaben im Wasser weist auf die Unumkehrbarkeit

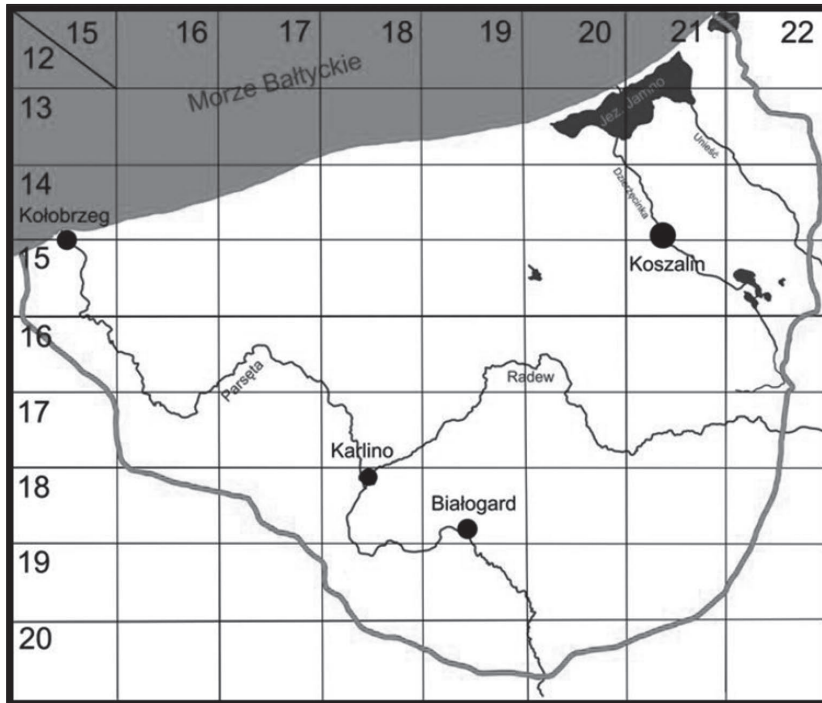

dieses Aktes hin). Die Lausitzer Ansiedelung der Hallstattzeit, die letzte für die man ein Ansiedlungsmodell bauen konnte, wurde zum Einen auf den bis dahin besiedelten Gebieten fortgesetzt, zum Anderen wurde ihre Ausweitung lediglich in den östlichen Teilen des Forschungsgebiets registriert. Die Verlagerung des Siedlungsgewichts in diese Richtung kann mit den Vorpommerschen Einflüssen zusammenhängen, die in der späteren Zeit die Ansiedlung dieses Gebiets mit der Pommerschen Kultur begünstigten.

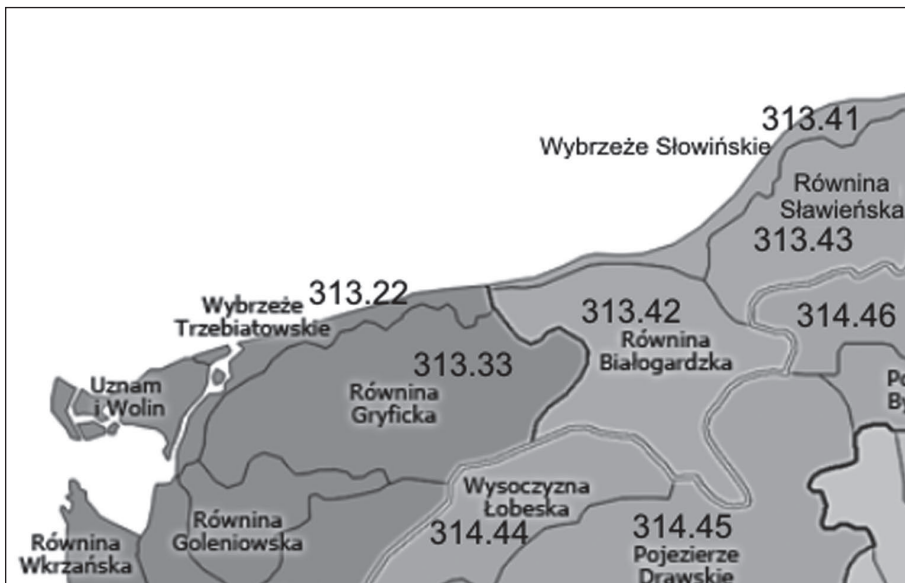
Bemerkenswert ist die Tatsache, dass man für die ganze Dauer der Lausitzer Kultur ähnliche Besiedlungsstruktur erkennen kann, die auf Mikroregionen beruht, die aus einer oder mehreren offenen, in ziemlich engen Beziehungen zueinander stehenden Siedlungen bestehen. Die einzelnen Mikroregionen schienen in den Grenzen zu funktionieren, die die etwa 5 Kilometer weite Nutzungszone der festen Siedlungen markierte. Die Entfernungen zwischen den Zentren der Mikroregionen betragen durchschnittlich 10 km. Die seltenen Fälle der territorialen Überschneidungen resultierten aus natürlichen Barrieren zwischen den Mikroregionen, die die zu den einzelnen Siedlungen gehörenden Zonen abgrenzten.

Ebensowenig änderte sich die interne Organisation der Mikroregionen im Laufe der Jahrhunderte. Die Siedlungen wurden an Talhängen angelegt, meistens über der Flußterrasse. Die Täler stellten die besten Möglichkeiten für die Landwirtschaft unter den Mittelpommerschen Naturbedingungen dar. Gräberfelder wurden relativ nahe den Siedlungen angelegt, meistens im 1-1,5 km Radius. Sie wurden meistens in einer exponierten Lage errichtet - auf den einzelstehenden Hügeln, an hohen Hängen oder am Talrand. Andere Ansiedlungsspuren werden in den ganzen Nutzungszonen einzelner Siedlungen entdeckt. Sie zeugen von der wirtschaftlichen Nutzung des Gebiets außerhalb der Zentren fester Besiedelung.

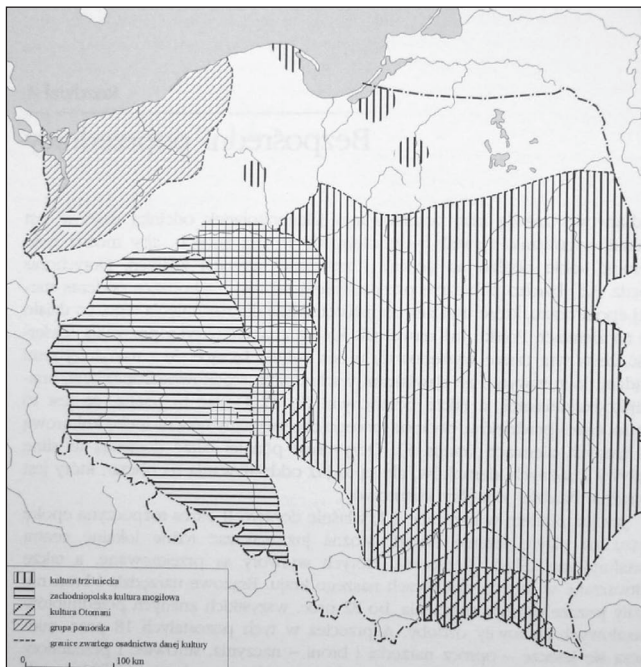
Zusammenfassend kann man sagen, dass man den Gebieten der Belgarder Ebene sowie dem anliegenden Küstenstreifen forschungsgemäß mehr Aufmerksamkeit widmen soll. Den Ausgangspunkt soll dabei die Überprüfung der im Rahmen der Archäologischen Geländeaufnahme Polens entdeckten Fundstätten bilden.

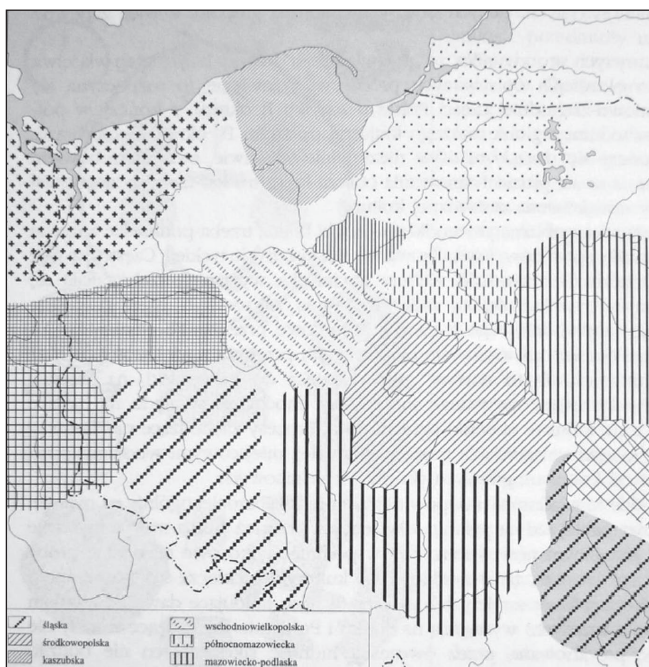
Ilustr. 1. Obszar badań z podziałem na arkusze AZP

Ilustr. 2. Podział regionalny Pomorza Zachodniego i Środkowego. Obszar badań: 313.41 – Wybrzeże Słowińskie, 313.42 – Równina Białogardzka. Mezoregiony sąsiednie: 313.22 – Wybrzeże Trzebiatowskie, 313.33 – Równina Gryficka, 313.43 – Równina Sławińska, 314.44 – Wysoczyzna Łobeska, 314.45 – Pojezierze Drawskie, 314.46 – Wysoczyzna Polanowska. (wg J. Kondracki, *Geografia regionalna...*, op.cit., s. 28, Ilustr. 9)

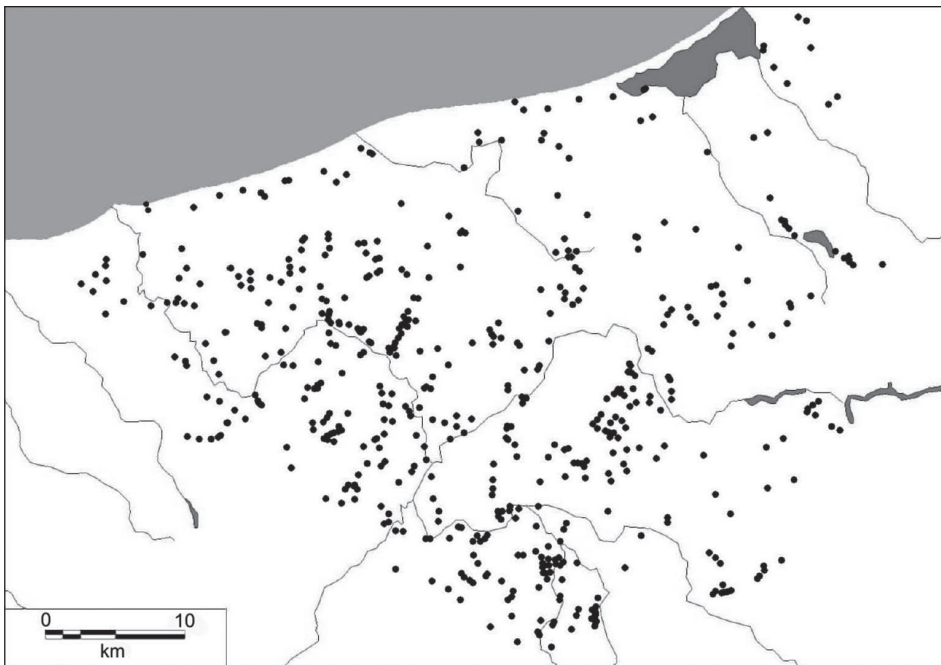
Ilustr. 3. Kultury II EB na ziemiach polskich (wg J. Dąbrowski, *Polska ...*, op.cit., mapa 8)

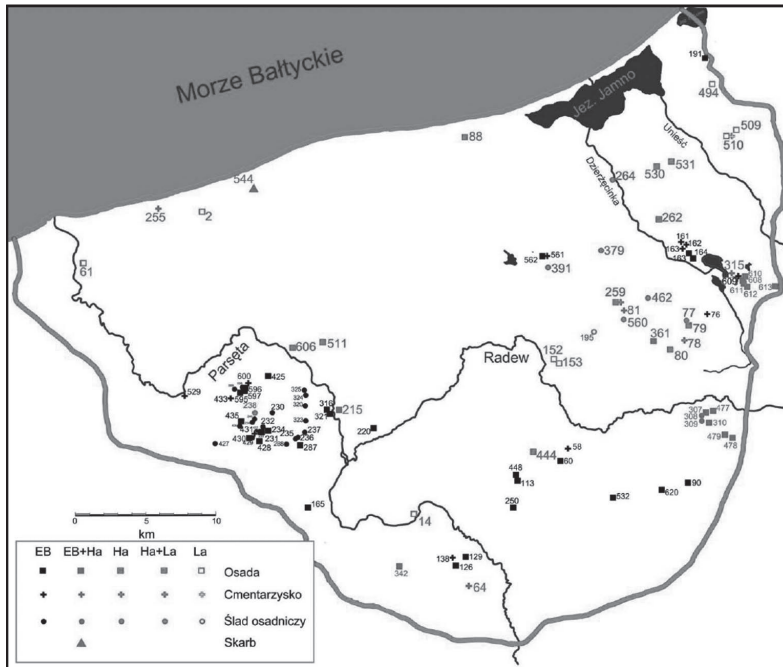
Ilustr. 4. Grupy kultury łużyckiej w IV EB (wg J. Dąbrowski, *Polska ...*, op.cit., mapa 9)

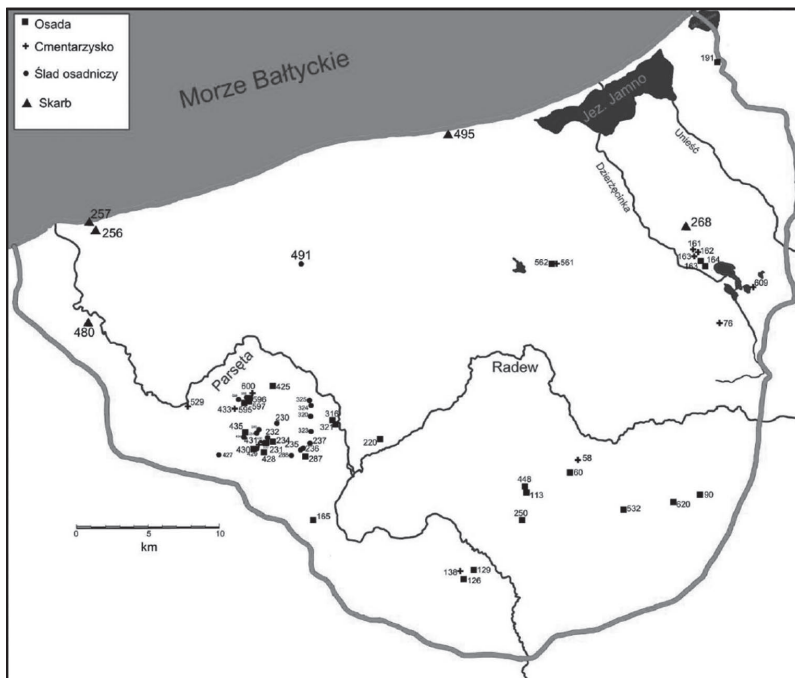
Ilustr. 5. Jednostki kulturowe na ziemiach polskich u schyłku HaD (wg J. Dąbrowski, *Polska ...*, op.cit., mapa 11)

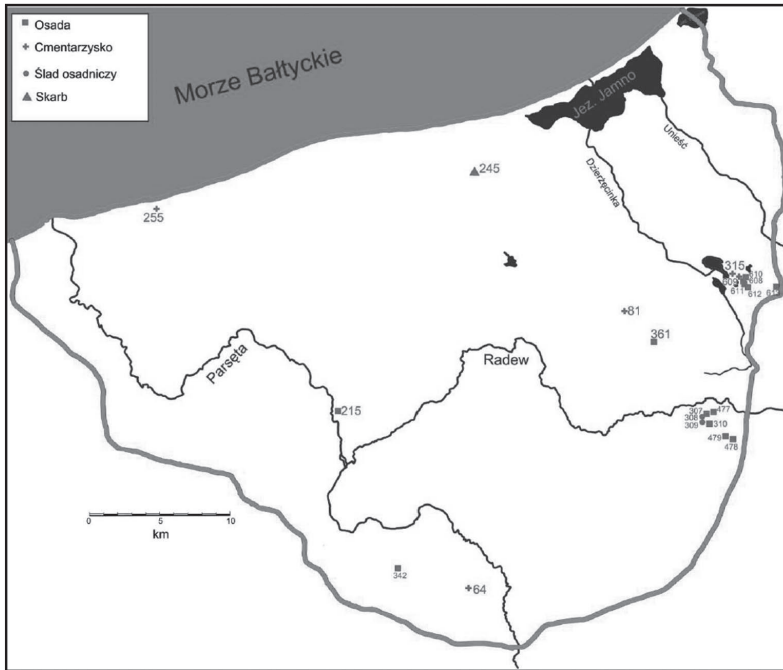
Ilustr. 6. Stanowiska kultury lużyckiej na obszarze badań (opr. B. Sil)

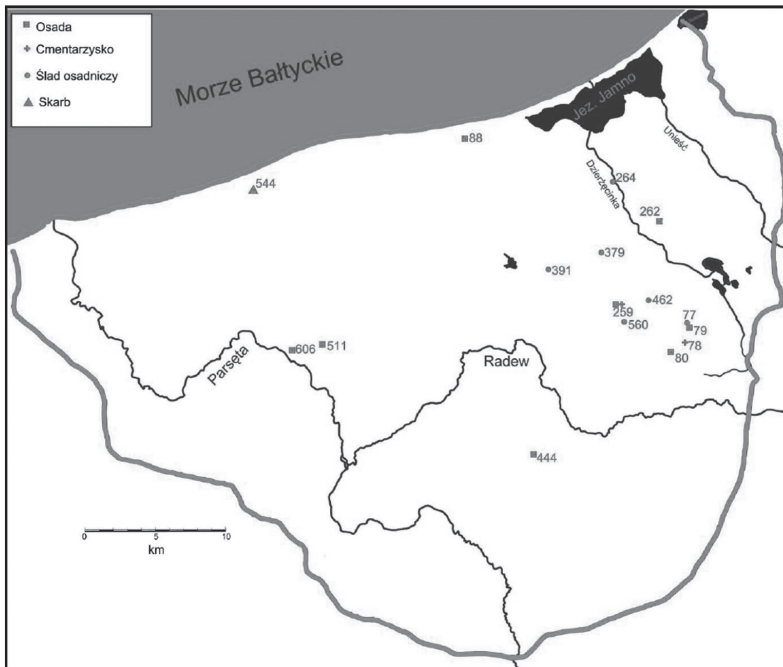
Ilustr. 7. Datowane, łużyckie stanowiska na obszarze badań z podziałem wg przypisanej funkcji (opr. B. Sil)

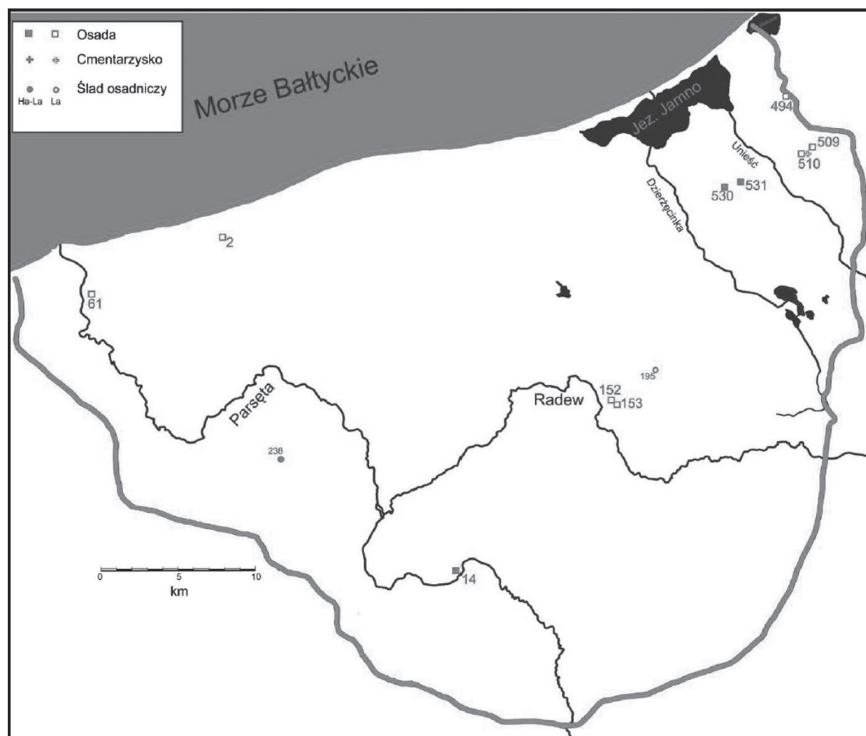
Ilustr. 8. Stanowiska łużyckie datowane na EB (opr. B. Sil)

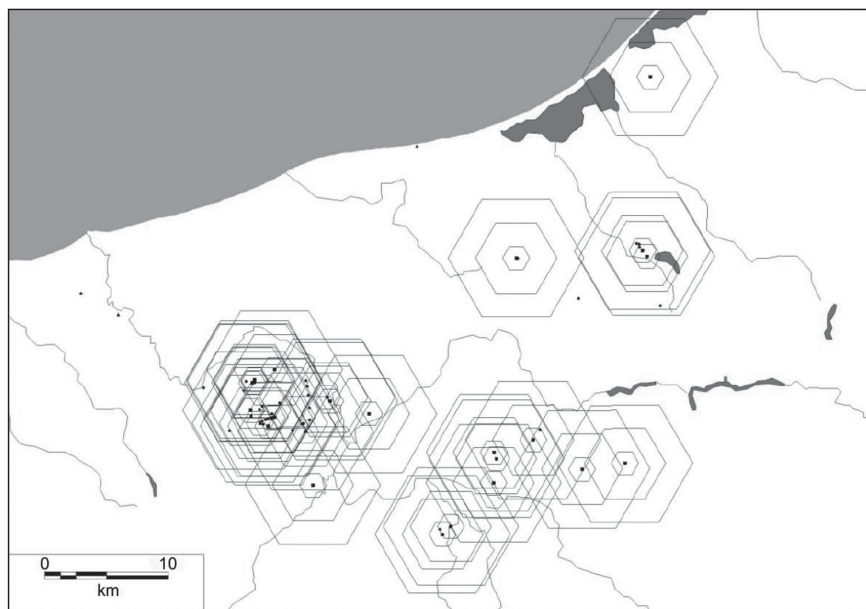
Ilustr. 9. Stanowiska łużyckie datowane na przełom epoki brązu i okresu halsztackiego (opr. B. Sil)

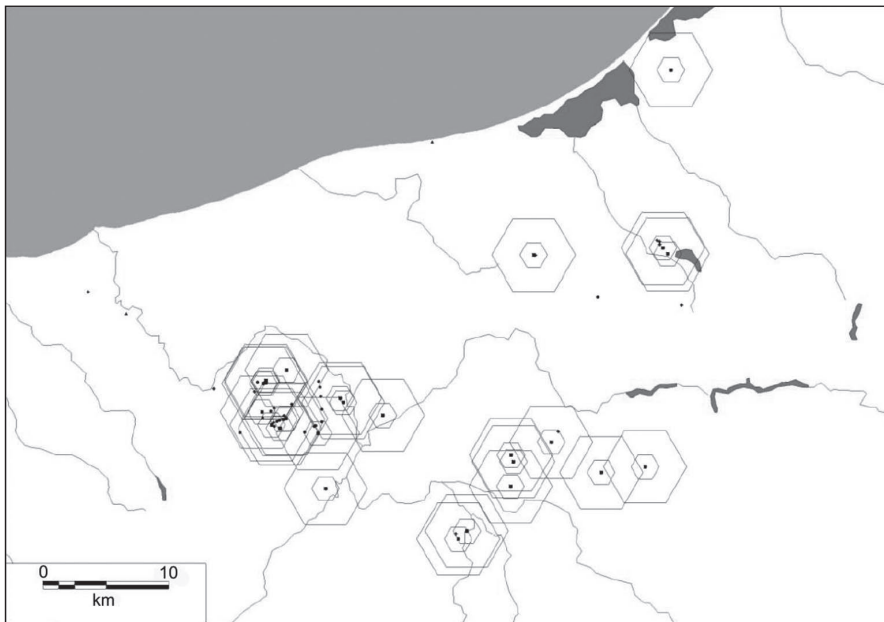
Ilustr. 10. Stanowiska łużyckie datowane na okres halsztacki (opr. B. Sil)

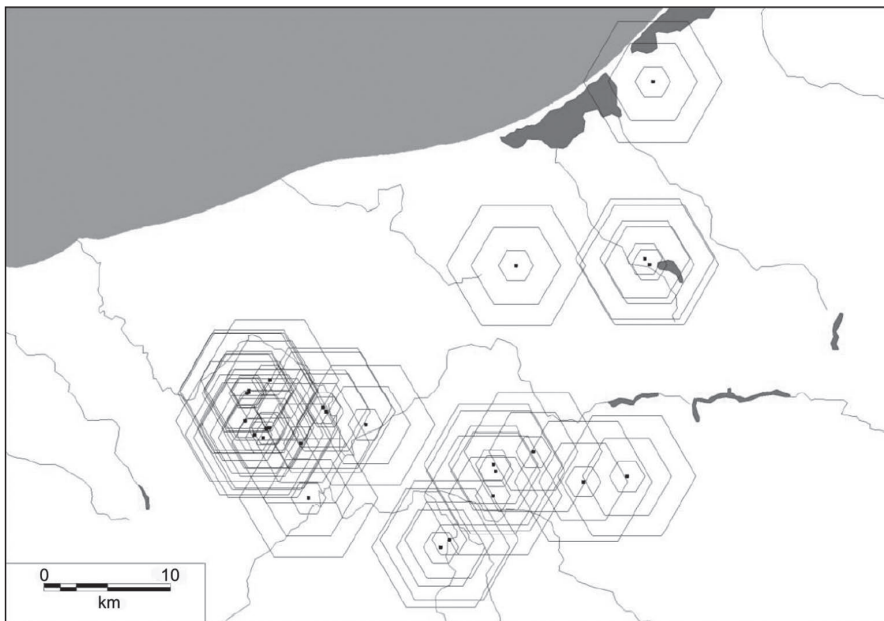
Ilustr. 11. Stanowiska łużyckie datowane na przełom okresu halsztackiego i lateńskiego oraz na okres lateński (opr. B. Sil)

Ilustr. 12. Poligony wyrysowane dla wszystkich stanowisk EB – wariant I (opr. B. Sil)

Ilustr. 13. Poligony wyrysowane dla wszystkich stanowisk EB – wariant II (opr. B. Sil)

Ilustr. 14. Poligony wyrysowane dla osad EB – wariant I (opr. B. Sil)

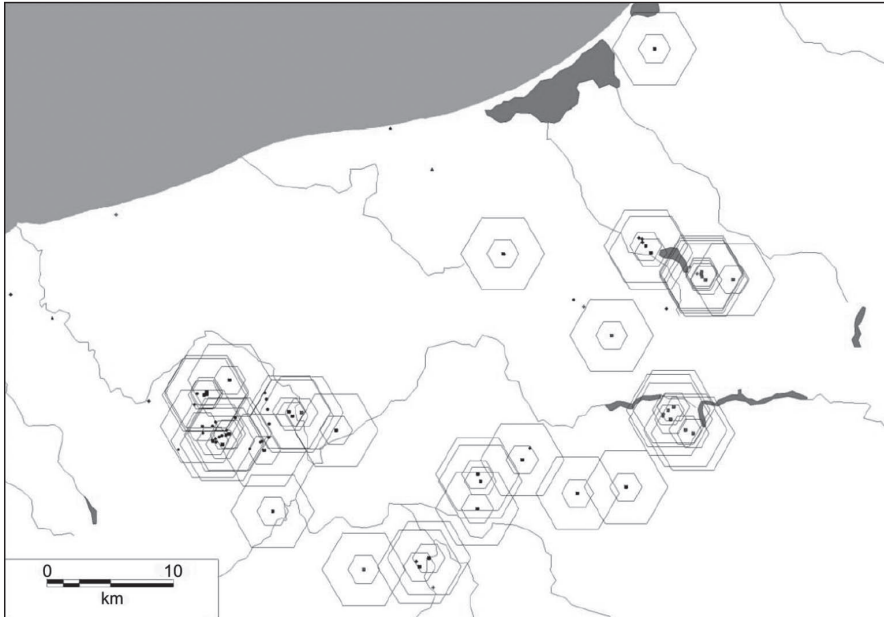

Ilustr. 15. Poligony wyrysowane dla osad EB – wariant II (opr. B. Sil)

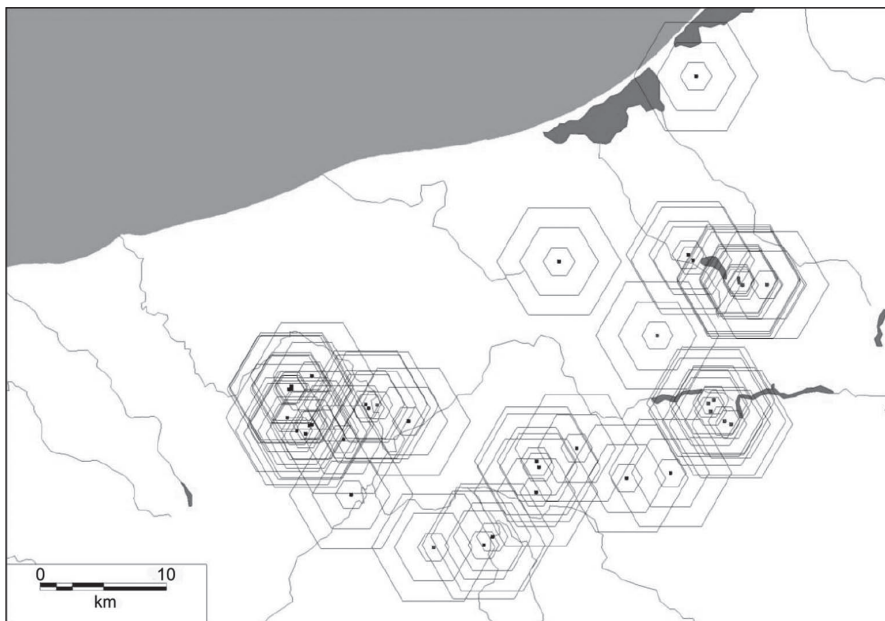
Ilustr. 16. Poligony wyrysowane dla wszystkich stanowisk EB + EB-Ha – wariant I (opr. B. Sil)

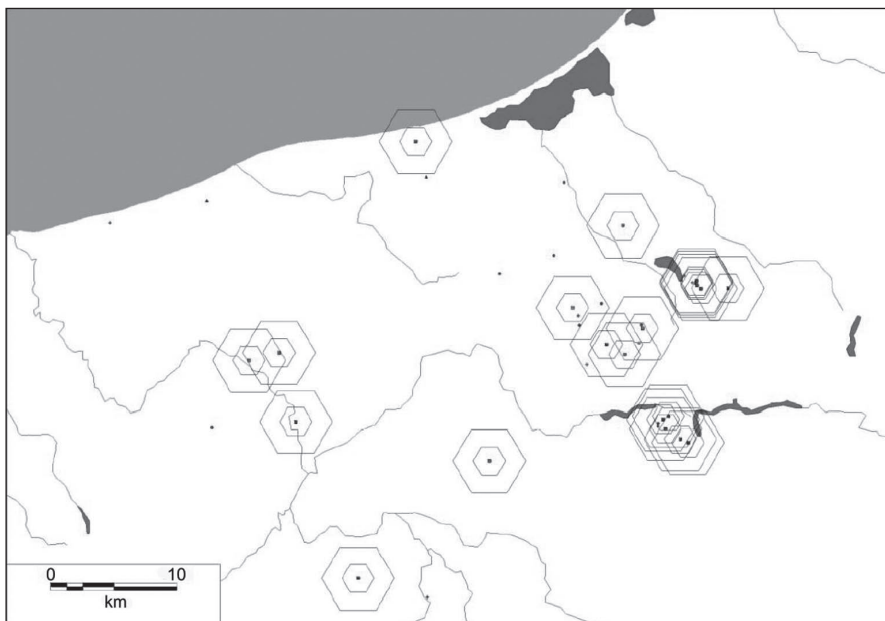
Ilustr. 17. Poligony wyrysowane dla wszystkich stanowisk EB + EB-Ha – wariant II (opr. B. Sil)

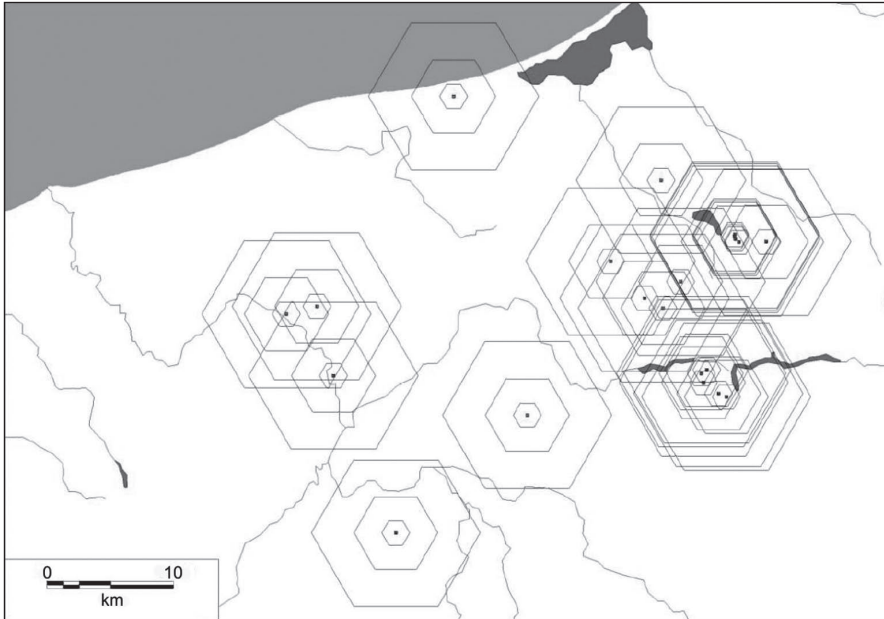
Ilustr. 18. Poligony wyrysowane dla osad EB + EB-Ha – wariant I (opr. B. Sil)

Ilustr. 19. Poligony wyrysowane dla osad EB + EB-Ha – wariant II (opr. B. Sil)

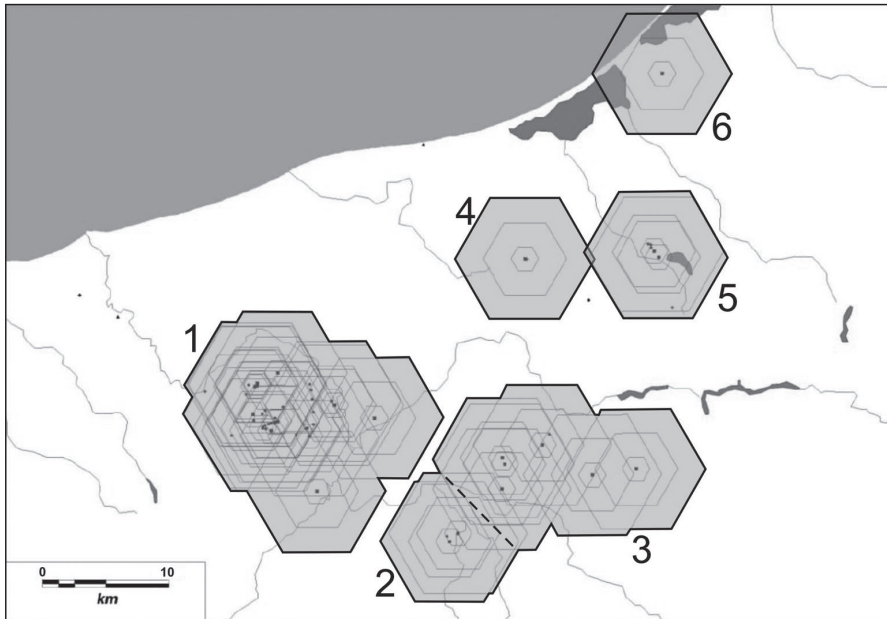
Ilustr. 20. Poligony wyrysowane dla wszystkich stanowisk EB-Ha + Ha – warianty I + II (opr. B. Sil)

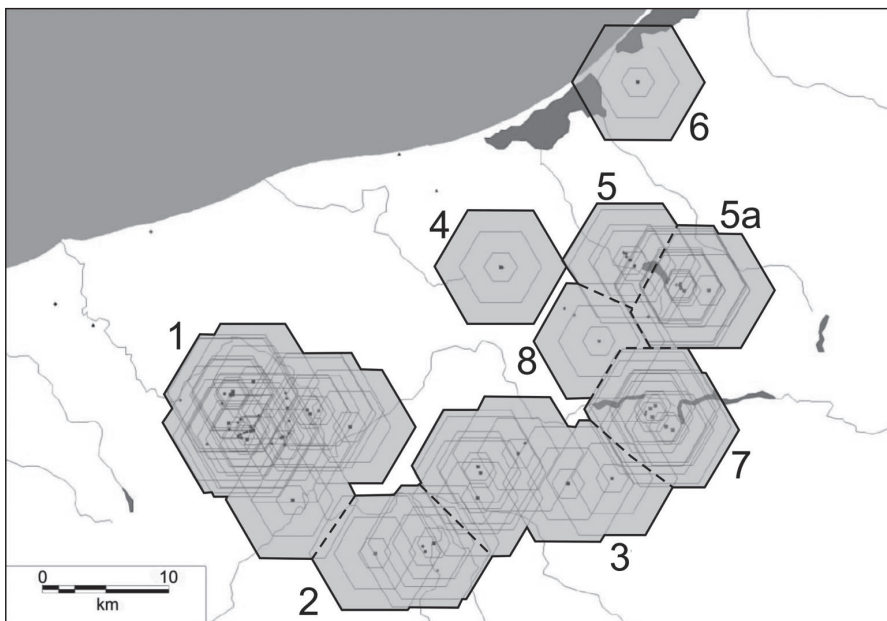
Ilustr. 21. Poligony wyrysowane dla osad EB-Ha + Ha – wariant I (opr. B. Sil)

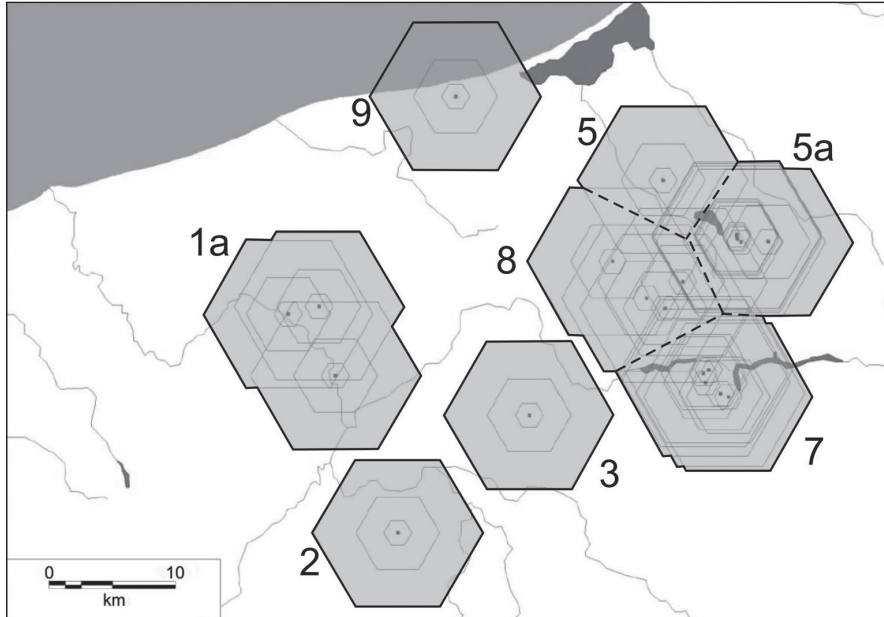
Ilustr. 22. Poligony wyrysowane dla osad EB-Ha + Ha – wariant II (opr. B. Sil)

Ilustr. 23. Mikroregiony osadnicze wyznaczone dla epoki brązu (EB) (opr. B. Sil)

Ilustr. 24. Mikroregiony osadnicze wyznaczone dla schyłku epoki brązu i początków epoki żelaza (EB + EB-Ha) (opr. B. Sil)

Ilustr. 25. Mikroregiony osadnicze wyznaczone dla okresu halsztackiego (EB-Ha + Ha) (opr. B. Sil)